

Bakalářská práce

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KE SVĚTLÝM ZÍTRKŮM.
POLITICKÁ A IDEOLOGICKÁ PROPAGANDA V
ČESKOSLOVENSKÝCH FILMECH NATOČENÝCH
V LETECH 1948 - 1960**

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Michal Bauer, Ph.D.

Autor práce: Vladislav Suda

Studijní obor: Historie - Bohemistika

Ročník: 4.

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 4. května 2012

.....

Vladislav Suda

PODĚKOVÁNÍ:

Na tomto místě bych rád poděkoval panu **doc. PaedDr. Michalu Bauerovi, Ph.D.** za jeho odborné vedení mé bakalářské práce a cenné rady při jejím vypracování. Dále bych rád poděkoval **mé rodině** za podporu.

ANOTACE

Tématem bakalářské práce je politické a ideologické ovlivnění filmové tvorby komunistickým režimem v Československu. Časově se práce soustředí na období let 1948 - 1960. Cílem práce je recepce propagandistických postupů vládnoucího režimu a dobových norem, které byly na tehdejší kinematografii kladeny, na základě zkoumání vybraných filmů. Filmy jsou řazeny podle žánrů. Práce se zároveň pokouší nalézt i snímky, které se dobovým normám vymykaly. Kvůli zasazení do dobového kontextu, jsou stručně shrnuty i události, které měly dopad na běžný život, kulturní politiku a na vývoj kinematografie v tehdejším Československu

ABSTRACT

The topic of this Bachelor's thesis is political and ideological influence of the communist regime on movie production in the Czech Republic. As for time, the thesis is focussed on the era 1948-1960. Its aim is the fiction of propagandist steps of the regime in power and the rules of the period, which were placed on the movie production then on the basis of chosen mores research. Movies are ordered according to their genre.

At the same time the thesis is also trying to find pictures which represent the exception to the rules. Due to the period setting, there is a brief summary of events which influenced ordinary life, cultural politics and the development of movie industry in Czechoslovakia at that time.

Obsah

Úvod	9
1 Politický vývoj v Československu v letech 1948 - 1960	10
2 Kulturní vývoj v Československu v letech 1948 – 1960.....	15
3 Obecný vývoj v československém filmu v letech 1948 – 1960	20
4 Filmy natočené v letech 1948 – 1960	23
4.1 Detektivka a dobrodružný film.....	25
4.1.1 Období 1948 – 1952	26
4.1.2 Období 1953 – 1956	31
4.1.3 Období 1957 – 1960	33
4.2 Drama	37
4.2.1 Období 1948 – 1952	40
4.2.2 Období 1953 – 1956	44
4.2.3 Období 1957 – 1960	48
4.3 Historické filmy	51
4.3.1 Období 1948 – 1952	53
4.3.2 Období 1953 – 1956	56
4.3.3 Období 1957 – 1960	66
4.4 Komedie	66
4.4.1 Období 1948 – 1952	68
4.4.2 Období 1953 – 1956	72
4.4.3 Období 1957 – 1960	75
4.5 Pohádka a film pro děti a mládež.....	78
4.5.1 1948 – 1952.....	80
4.5.2 Období 1953 – 1956	82
4.5.3 Období 1957 – 1960	86
4.6 Válečné filmy	88
4.6.1 Období 1948 – 1952	89
4.6.2 Období 1953 -1956.....	92
4.6.3 Období 1957 – 1960	97

Závěr	100
Seznam použité literatury	102
Příloha 1	105

Úvod

Ve své práci se pokusím přiblížit čtenáři období let 1948 – 1960. Úvodní kapitoly stručně shrnují události, které se ve sledovaném období odehrály v politickém i kulturním životě. Vzhledem k tématu práce se podrobněji věnuji především událostem, které se týkaly filmu. Tyto kapitoly jsou v podstatě kompilacemi ze sekundární literatury a jiných sekundárních zdrojů.

Ve druhé, obsáhlejší části, se pak věnuji hlavnímu tématu své práce, filmům a jejich poplatnost době. Vycházím ze sledování většího množství snímků vzniklých v letech 1948 – 1960, ze kterých jsem vždy vybral 3 snímky pro 6 žánrů (detektivka a dobrodružný film, drama, historický film, komedie, pohádka a film pro děti, válečný film). Snímky pro jednotlivé části jsou vybírány po jednom, vždy z let 1948 – 1952, 1953 – 1956 a 1957 – 1960. Toto rozdělení je především pomocné, aby bylo vždy pokryto celé období. Děj vybraných filmů je podrobně popsán, poté následuje výčet toho, čím byl film ideologicky ovlivněn, případně čím se naopak vymykal dobové normě. V příloze jsou pak seznamy tvůrců vybraných snímků.

1 Politický vývoj v Československu v letech 1948 - 1960

Cesta k socializaci Československé republiky a její napojení na Sovětský svaz nezačala v únoru 1948, ale už za 2. světové války, a to nejen díky komunistickým politikům, toto nové spojenectví prosazovali i příslušníci londýnské exilové vlády, včetně prezidenta Edvarda Beneše nebo ministra zahraničí Jana Masaryka. Nová orientace, na východ místo na západ, byla logická, západní spojenci v kritické chvíli v roce 1938 selhali¹. Sověti navíc slíbili, že se nebudou vměšovat do československých vnitřních záležitostí, což se ale nesplnilo, navíc ještě v průběhu války si vynutili odstoupení Podkarpatské Rusi².

Socializace nové, 3. republiky se začala projevovat hned po ustanovení první poválečné vlády v dubnu 1945, kdy byl vyhlášen tzv. Košický vládní program, který měl znamenat cestu k lidové demokracii. V Československu byly zakázány pravicové strany, zbylo pouze šest povolených politických stran – komunisté, sociální demokraté, národní socialisté a lidovci v českých zemích, na Slovensku pak slovenští komunisté a demokratická strana. V říjnu téhož roku pak prezident Beneš podepsal dekrety o znárodnění, týkaly se dolů, bank a všech podniků, které měly nad 500 zaměstnanců. S pomocí SSSR se také podařilo prosadit na mezinárodní úrovni vystěhování německého a části maďarského obyvatelstva, a tím i potlačení národnostních menšin³.

V roce 1946 proběhly první poválečné volby. Podle očekávání v nich zvítězili komunisté, i když vlastně zvítězili pouze v českých zemích, na Slovensku poměrně jednoznačně prohráli s demokratickou stranou. Po volbách vznikla velká koalice, ve které měly zastoupení všechny politické strany, dominovala vítězná KSČ, která

---

¹ Situace byla pochopitelně složitější, čs. zahraniční politika se snažila udržet rovnováhu ve spolupráci s východem i se západem, vliv SSSR však u nás pozvolna sílil, vyvrcholil nátlakem na československé politické představitele, aby odmítli Marschallův plán, tím se plně přihlásili do sovětského mocenského bloku.

² Českoslovenští političtí představitelé s touto variantou předem počítali jako s jednou z možných variant poválečného vývoje. Doufali však v kompenzaci v podobě zisku území na úkor Německa. Tato území však Sovětský svaz už dříve přislíbil Polsku, jako kompenzaci za území zabrané v roce 1939, československé požadavky tak nebyly vyslyšeny.

³ Odsun Maďarů se nepodařil mezinárodně prosadit v takové míře jako odsun německého obyvatelstva, proto se zde postupovalo odlišně. Část Maďarů byla vyměněna za Slováky žijící v Maďarsku, část byla poslovenštěna a část maďarského obyvatelstva byla přesídlena do Čech.

obsadila post premiéra (Klement Gottwald) i důležitá ministerstva, především vnitra (Václav Nosek) a ministerstvo informací (Václav Kopecký).

V roce 1947 postihla poválečnou republiku první velká krize, způsobena jednak velkým letním suchem, ale i nedostatkem pracovních sil v zemědělství a také neschopností vyvážit československé zboží, vidina nových trhů na východě se ukázala jako lichá. Jako možné východisko z této krize se nabízelo přistoupení k Marshallovu plánu, ale ten musel být nakonec na důrazné doporučení z Moskvy odmítnut. Československo se tak dostalo plně do područí SSSR.

Od podzimu 1947 se situace začala vyostřovat, komunisté postupně začali ovládat všechny ozbrojené složky státu, tvrdě zaútočili na slovenské demokraty, které se jim podařilo skandalizovat. Komunisté se obávali nových voleb, protože jejich výsledek byl značně nejistý.

Krise vyvrcholila v únoru 1948, když komunistický ministr vnitra Nosek svévolně a protiprávně dosadil do vedoucích funkcí v SNB komunisty. Nekomunističtí ministři s tím nesouhlasili a na protest proti tomu jich většina podala demisi. Akce byla ovšem špatně naplánovaná, nebyla prokonzultována s nestraníky ve vládě, a také se sociálními demokraty, kteří nakonec demisi nepodali. Komunisté zvyšovali napětí, vyhlásili generální stávkou⁴, vyzbrojili své vlastní bojůvky, tzv. lidové milice. Beneš 25. února na Gottwaldův nátlak demisi přijal a vláda byla doplněna o komunistické ministry. O pár dní později navíc za dodnes nevyjasněných okolností zemřel ministr zahraničí Jan Masaryk, který jako jeden z mála nekomunistických ministrů nepodal demisi. Všechny státní podniky, ministerstva, školy, úřady atd. ovládly tzv. Akční výbory Národní fronty, které měly sloužit jako ochrana proti reakci.

Kromě KSČ existovala pouze lidová strana a strana národně socialistická, která se ale přejmenovala na Československou stranu socialistickou. Jejich význam byl však de facto nulový. Sociální demokracie byla ještě v roce 1948 sloučena s KSČ.

9. května pak byla slavnostně vyhlášena nová ústava (v parlamentu pro ni hlasovali všichni přítomní poslanci, ač tam ještě byli poslanci i z nekomunistických stran), 30. května proběhly první nedemokratické volby, kandidovat mohli pouze lidé schválení KSČ. Beneš se rozhodl novou ústavu nepodepsat a abdikoval. Ústavu tak

---

⁴ Účastnila se jí velká část občanů ČSR, ovšem takto vysoké účasti bylo dosaženo i pomocí nátlaku, především prostřednictvím příslušníků lidových milicí.

podepsal jeho prozatímní zástupce a budoucí nástupce Klement Gottwald. Komunisté neměli všelidovou podporu, jak se snažili proklamovat, ještě v roce 1948 proběhly některé velké protikomunistické manifestace, zejména Vsesokolský slet na přelomu června a července, a pak také zářijový státní pohřeb bývalého prezidenta Edvarda Beneše.

Komunisté brzy začali likvidovat své skutečné i potencionální odpůrce, na mnoha místech probíhaly čistky, zejména v ozbrojených složkách státu, ale nejen v nich, tyto čistky postihly především neloajální inteligenci. Musely se uměle rychle vytvořit nové elity, na které by se nový režim mohl spolehnout, např. vznikala rychlokurz pro nové právníky, z řad dělníků. Naopak byly akce na přesun úředníků do výroby.

V roce 1949 se také začalo s velkými politickými procesy, jednou z prvních obětí byl generál Heliodor Píka, který byl právě v roce 1949 po vykonstruovaném procesu popraven. V dalších letech se pak odehrávaly procesy např. s katolickými kněžími, západními letci, nekomunistickými politiky, zejména s národními socialisty, v čele s Miladou Horákovou, nebo třeba i s hokejovými reprezentanty. Rozsudky byly drakonické, nebyly výjimkou mnohaleté nucené práce v uranových dolech nebo přímo tresty smrti. Za posledního popraveného, odsouzeného z politických důvodů, bývá označován Vladivoj Tomek, jehož rozsudek byl vykonán v roce 1960⁵.

V roce 1952 zasáhly politické procesy i nejužší vedení strany, v procesu se skupinou generálního tajemníka ÚV KSČ Rudolfa Slánského. Tento proces byl veden na doporučení sovětských poradců, aby se hledal nepřítel uvnitř strany. Zde se navíc projevil i antisemitský směr politiky celého východního bloku. Slánského údajnou podvratnou činností se pak zdůvodňovaly dosavadní neúspěchy komunistického režimu. Na „odhalování“ těchto protistátních skupin pracovala především Státní bezpečnost, která využívala i tehdy nezákonných metod, jako bylo psychické i fyzické týrání během výslechů, ale třeba i cílené provokace, např. známá akce Babice⁶ nebo tzv. Čihošťský zázrak⁷.

---

⁵ Petr, Mallota, Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989. [online]. [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/dokumentace-popravenych-politicke-duvody-48-89>

⁶ V obci Babice byli v roce 1951 zavražděni místní příslušníci KSČ, což bylo využito k represím místních rolníků a katolických kněží, v následných procesech padlo 11 rozsudků trestu smrti.

⁷ Při mši v čihošťském kostele se údajně několikrát pohnul kříž. StB případ využila jako záminku k perzekuci místního faráře Josefa Toufara, který měl podle StB celý „zázrak“ zinscenovat. Na podporu

Následné procesy byly nejen velkolepá „divadelní“ představení, jako v např. v případě procesu s Miladou Horákovou, kde každý měl svou předem danou roli, ale byly i procesy na krajské či okresní úrovni a některé rozsudky byly vynášeny dokonce bez soudu.

Postupně bylo zničeno v podstatě veškeré soukromé podnikání, ještě v roce 1948 byly znárodněny podniky, které měly více než 50 zaměstnanců, postupně se tato hranice snižovala, zbylým živnostníkům pak byly kladeny takové podmínky, že své živnosti museli nechat a stát se zaměstnanci. Tím se stát stal zaměstnavatelem téměř všech pracujících v republice, což mu pomohlo vynucovat si loajalitu obyvatelstva.

Na venkově se začalo s budováním tzv. nové vesnice. Přestože komunisté slibovali, že k násilnému zakládání kolchozů nepřistoupí, tak se přeci jen začalo násilně kolektivizovat, kdo odmítl vstoupit do JZD, byl nakonec buď přinucen, nebo mu byl v lepším případě pouze zabaven jeho majetek, v tom horším skončil neposlušný rolník navíc ještě v kriminále, nebo dokonce na šibenici. Po první vlně kolektivizace začali v roce 1953 někteří lidé z JZD vystupovat. To ale vedlo k druhé vlně nucené kolektivizace venkova, která probíhala v druhé polovině 50. let.

Pro lepší kontrolu bylo vše ve státě centralizované. Stát ovládal také veškerá média – tisk, film, rozhlas, později i televizi, poslouchání např. zahraničního rozhlasového vysílání bylo nelegální.

Hospodářství bylo plánované (ovšem už od roku 1945), celkově se Československo plně přeorientovalo na těžký průmysl, zejména na strojírenství. Obrovské náklady spolkla armáda, protože se počítalo, že brzy vypukne 3. světová válka, tentokrát jako boj mezi kapitalistickým západem a socialistickým východem. Toto vše způsobilo, že se nedostávalo na trh zboží lehkého průmyslu, ale vážlo i zásobování potravinami, místo traktorů se vyráběly tanky.

Zahraniční politika se plně podřizovala Sovětskému svazu, např. proměnlivý vztah ČSR vůči Izraeli nebo Jugoslávii. SSSR zasahoval i do vnitřních československých záležitostí pomocí sovětských poradců. Od roku 1949 zasahovali Sověti do hospodářství svých satelitních států, včetně Československa pomocí Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP).

---

tohoto tvrzení byl natočen i „vysvětlující“ dokument **Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení** (1950, r. Přemysl Freiman). Toufar tvrdé výslechy nepřežil.

V roce 1953 zemřeli komunističtí vůdci Stalin a Gottwald. V SSSR to sebou přineslo určité změny a postupný proces tání, který vyvrcholil Stalinovým odsouzením na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu. V Československu se novým prezidentem stal dosavadní premiér Antonín Zápotocký, tajemníkem ÚV KSČ se stal Antonín Novotný (od roku 1957 po Zápotockého smrti až do roku 1968 byl pak 3. komunistickým prezidentem). Jedním z prvních kroků nového vedení byla velká měnová reforma, která doslova ožebračila většinu obyvatelstva, způsobila i menší lidové nepokoje, které ale byly potlačeny. Na rozdíl od SSSR nebyl v roce 1956 v Československu odsouzen kult osobnosti Klementa Gottwalda, zůstal nadále neotřesitelným symbolem KSČ.

Komunisté jen neradi upouštěli od tvrdé stalinistické politiky, přesto připustili zřízení několika komisí, které měly přezkoumat politické procesy z počátku padesátých let. Skutečně došlo k několika rehabilitacím, ovšem ty se týkaly pouze odsouzených komunistických funkcionářů. Komise totiž vedli lidé, kteří sami procesy připravovali, např. ministr vnitra Barák, kdyby nyní došlo k nějaké velké revizi, tak by přiznali své vlastní chyby.

Konec s uvolňováním přišel se sovětským zásahem v Maďarsku, v celém komunistickém bloku se zavedla politika proti tzv. revizionismu. Začaly probíhat třídní prověrky, lidé, kteří projevili sympatie s maďarským odporem, byli perzekuováni, stejně tak ti, kteří vystoupili veřejně s kritikou režimu v Československu. Režim se podařilo relativně stabilizovat, republika už byla plně socialistická, což vyústilo i v schválení nové ústavy v roce 1960, do které byl zakomponován i nový název státu – Československá socialistická republika, komunistická hvězdička se dostala i do státního znaku. Znovu začalo jisté uvolnění, ubylo politických procesů, tresty v nich byly v porovnání s předchozím obdobím poměrně mírné. V roce 1960 se začaly udělovat rozsáhlé amnestie pro politické vězně, byť nikdo nepřiznal, že by byli odsouzeni protiprávně.

2 Kulturní vývoj v Československu v letech 1948 – 1960

Vývoj v československé kultuře byl podobný jako vývoj v československé společnosti. Období od konce Protektorátu až do února 1948 bylo poměrně liberální, byť už byly náznaky událostí následných. Hlavně proto, že kulturní záležitosti mělo na starosti především ministerstvo informací, které bylo obsazeno komunistickým ministrem Václavem Kopeckým. Rovněž události po únorovém převratu postihly kulturní oblast stejně jako zbytek společnosti. V kulturních institucích byly instalovány Akční výbory národní fronty. Zpočátku režim postupoval vcelku umírněně, s ohledem na blížící se volby, byť ony volby už neprobíhaly podle demokratických principů. Stále ještě v lidech existovala naděje, že existuje tzv. československá cesta k socialismu. Tyto naděje utnula roztržka mezi SSSR a potažmo i Československem a Jugoslávií. Cesta pro specifický socialistický model byla označena za nacionální úchylku a byla odmítnuta. Naopak byla vyhlášena tzv. politika ostrého kurzu. V kultuře to znamenalo čistky v kulturních institucích, některým kulturním pracovníkům či umělcům byla zakázána činnost ve veřejném životě, někteří, zejména katoličtí spisovatelé a básníci, byli dokonce zavíráni v komunistických lágrech. Kromě lidí byla likvidována i většina kulturních periodik, v Praze byla zavírána divadla, např. studio Národního divadla nebo divadlo Voskovce a Wericha, naopak se vytvořily soubory ve městech, kde dosud nebyly, např. v Táboře nebo v Trutnově.

V komunistickém Československu mělo kulturní záležitosti na starosti zejména Ministerstvo informací v čele s Václavem Kopeckým, okolo něj se sdružovali meziváleční komunističtí umělci v čele s Vítězslavem Nezvalem, ideologicky se opíralo o Jiřího Tautera a Ladislava Štolla. Pod jeho resort spadal např. státní film, rozhlas, propagace umění či lidová zábava. Druhé kulturní ministerstvo bylo Ministerstvo školství a osvěty řízené Zdeňkem Nejedlým. To mělo na starosti např. správu české filharmonie, národní galerie či udílení kulturních cen.

Kromě ministerstev měl vliv na kulturní chod, alespoň v prvních letech komunistické diktatury, také Ústřední výbor KSČ, především prostřednictvím Kulturního a propagačního oddělení, tzv. kultprop. V jeho čele stál Gustav Bareš, opíral se o mladší umělce, kteří se ostře vymezovali proti umělcům starším, především na stránkách časopisu Tvorba. Kultprop byl nejradikálnější ze všech řídicích kulturních center, často

se dostával do sporu s o něco méně radikálním Ministerstvem informací, i když u jisté umírněnosti je u Ministerstva informací možné mluvit jen s velkou rezervou.

Pro snadnější ovládní byla snaha vše centralizovat, ani kultura nebyla výjimkou. Umělci byli podle sovětského vzoru sdružováni do uměleckých svazů, za nejvýznamnější byl všeobecně považován Svaz československých spisovatelů, ustanovený v březnu 1949, jeho předsedou se stal Jan Drda.

Napříč uměleckými obory se šířily požadavky na vytvoření nové kulturní tradice, v duchu socialistického realismu (na základě tezí sovětského ideologa Andreje Ždanova), který byl označen za jedinou přípustnou metodu, např. v referátu Ladislava Štolla *Třicet let bojů za československou socialistickou poesii*, který je považován za jeden z vrcholných projevů stalinismu u nás, či v dobovém heslu *Skladatelé jdou s lidem*. Sice se všichni straničtí činitelé shodli, že se má tvořit v duchu socialistického realismu, ale už se neshodli v tom, co to vlastně onen socialistický realismus přesně je.

Umělci se měli zajímat o skutečné prostředí dělníků, chodit mezi ně, naopak se udělala akce Pracující do literatury, která měla naopak z dělníků udělat literáty, tato akce se však nesečkala s valným úspěchem.

Stát měl monopol na zahraniční kulturní styky, což je poměrně omezilo, česká kultura se stala více izolovanou, přerušily se zejména tradiční vazby na Francii.

Mladí literáti se dostávali do rozporu s těmi staršími, např. ostrá kritika Ivana Skály na Hrubínovu Hirošimu. Vrcholem byla tzv. pamfletová aféra z roku 1949, kdy byla kritizována Nezvalova sbírka *Velký orloj*. Tato kritika byla naopak Kopeckého „křídlem“ označena jako levicová úchylka⁸.

Situace se nejen v kultuře začala na počátku padesátých let vyostřovat, na nějaké bližší vazby, nebo naopak i na nějaké výměny názorů mohl padnout stín podezření z „klišování“ a z různých „úchylek“.

V roce 1951 se začala projevovat krize režimu a musel se také najít viník. V kultuře se krize nového systému naplno projevila především ve filmu. Krize probíhala i uvnitř samotné KSČ, vyvrcholila procesem se Slánského skupinou. Z kulturní sféry nakonec nebyl nikdo do tohoto procesu zahrnut, byl značně omezen vliv kultpropu a byl zrušen časopis *Tvorba*, vedoucí kultpropu a zároveň jeden z tajemníků ÚV Gustav Bareš byl

---

⁸ Jiří Knapík, *V zajetí moci: kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*. Praha, 2006, s. 68 – 70.

pouze odstaven z veřejných pozic. Odejíti z vedoucích funkcí byli i další funkcionáři, kteří byli navázáni na kultprop.

Omezení vlivu kultpropu znamenalo určité uvolnění (byť velmi omezené) v české kultuře, např. opět se směla vydávat některá díla starších autorů, např. Karla Čapka nebo Jaroslava Seiferta. Uvolnění mohli vnímat pozitivně především umělci komunističtí, kteří se nevešli do předchozích norem stranického řízení. Naopak právě v roce 1952 byl veden proces s katolickou inteligencí, padl v něm i jeden trest smrti, ostatní, např. básníci Václav Renč a Jan Zahradníček, byli odsouzeni k mnohaletému žalářování. Nebyl už kladen takový důraz na „novou tematiku“, ale na pestrost, což ovšem nemělo bránit ideovému vyznění díla. Po omezení moci Ústředního výboru se začaly zakládat základní stranické organizace (ZO KSČ) ve všech uměleckých svazech. Po smrti Stalina postupně začal Sovětský svaz měnit svou politiku, československým představitelům byla vytýkána přílišná tvrdost v dosavadní politice. Vedení KSČ toto doporučení muselo vzít na vědomí a vyhlásilo tzv. nový kurz, který měl oficiálně napravit škody způsobené Slánského protistátní činností. Mimo jiné měl zmírnit následky měnové reformy v roce 1953. Ta se v kultuře projevila protesty některých herců, např. v Městských divadlech pražských se proti reformě vyslovili Jaroslav Marvan, Radovan Lukavský či Marie Rosůlková, nejostřeji postupovali umělci z plzeňského divadla, kde byli 4 umělci dokonce zatčeni, naopak problémy nedělal např. soubor Realistického divadla či divadla v Českých Budějovicích.

V souladu s „novým kurzem“ byly před umělce kladeny nové úkoly, především boj proti schematismu, vulgarismu, a naopak požadavek na rozšíření žánrů, umělecké ztvárnění mezilidských vztahů, rodiny, morálky atd. Měla se také zvýšit úroveň lidové zábavy, rozšířit počet kin, zoo, hvězdáren atd. Kulturní záležitosti mělo mít na starosti nově vzniklé Ministerstvo kultury, ministrem se stal Václav Kopecký, dosavadní ministr informací, jehož resort tímto zanikl. V roce 1954 se ministrem kultury stal Ladislav Štoll, který v této funkci setrval až do roku 1960.

Přes určité ústupky se v Československu politika nového kurzu neprojevila nikdy tak výrazně jako v Polsku, kde umělci přímo odmítli socialistický realismus, či v Maďarsku, kde se situace uvolnila natolik, že ji musely řešit sovětské tanky.

Na X. sjezdu KSČ byly znovu vysloveny požadavky na nové žánry v kultuře, zejména byla požadována satira (v souladu s tímto požadavkem vznikly časopisy Dikobraz a Roháč). K liberálnějšímu prostředí napomohlo i zakládání nových literárních časopisů Host do domu, Květen nebo Světová literatura. Někteří zavrhaní umělci se mohli

vrátit ke své činnosti, např. dirigent Václav Talich, některým umělcům žijícím v zahraničí byl nabídnut návrat do vlasti, např. Bohuslavovi Martinů. V letech 1953 – 1956 se začaly pozvolna znovu navazovat styky se zahraničím, a to i se západem nebo s ještě nedávno zavrhanou Jugoslávií. Umělci či sportovci, kterým byl povolen výjezd na západ, však byli pod neustálým dohledem spolehlivých osob, aby se nepokusili navázat kontakt s emigranty nebo aby se o emigraci sami nepokusili.

Naopak se začalo s plošnou kampaní proti sociální demokracii, anarcho-trockystické tendence a proti Tomáši Garrigue Masarykovi a jeho „nově objevené“ protilidové politice. Obecně byla snaha o definitivní přetrhání vazeb na tradice první republiky, byť byl paradoxně do kulturního dědictví znovu přijat Karel Čapek.

Přesto, že v celém sovětském bloku v těchto letech probíhal proces destalinizace, v Československu byl 1. května 1955 odhalen v Praze obří Stalinův pomník. Na odhalení tohoto pomníku nebyla zrovna nejvhodnější chvíle, protože v SSSR sílil proces destalinizace, který vyvrcholil na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu v únoru 1956, kde byla „odhalena“ pravda o Stalinovi. V českém kulturním prostředí se toto odhalení projevilo o dva měsíce později, na II. sjezdu spisovatelů. S velmi ostrými projevy proti stavu poúnorové literatury tam vystoupili František Hrubín a Jaroslav Seifert. Oba byli následně zvoleni do předsednictva, kam se naopak nedostali konzervativci Václav Řezáč nebo Jiří Taufer. KSČ reagovala reorganizací Literárních novin a obnovením časopisu Tvorba, Václav Kopecký SČSS ostře kritizoval. Snahy o liberalizaci utnuly události v Maďarsku, po kterých došlo k opětovnému utužení poměrů u nás.

Stejně jako v celé společnosti, tak i v kultuře byla nastolena politika tzv. revizionismu. Straničtí představitelé kritizovali Seiferta, Hrubína či Václava Kaplického za jejich projevy na Sjezdu spisovatelů z roku 1956, stejně tak byli kritizováni i ti spisovatelé, kteří se proti těmto projevům neohradili.

V druhé polovině padesátých let se řešil také problém lidové zábavy. Vedení KSČ stále trvalo na jejím zkvalitnění, naopak kritizovalo její apolitičnost, nebo dokonce její protikomunistické vyznění. Program různých estrád nebyl často předložen ke schválení, a pokud ano, tak se pak text při samotné produkci mnohdy rozšířil o tzv. škodlivé pasáže.

Začala se také více prosazovat hudba taneční i jazzová, byť vysocí komunističtí představitelé se s tím smiřovali jen těžce.

Přes opětovné utužení poměrů zažila československá kultura, a potažmo i celé Československo, mezinárodního úspěchu na světové výstavě Expo 1958 konané v Bruselu. Československá expozice získala velký ohlas, zejména díky divadlu *Laterna magika*⁹.

---

⁹ Karel Kaplan, *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968: společnost a moc*. Brno, 2008, s. 291.

3 Obecný vývoj v československém filmu v letech 1948 – 1960

Československý film prošel zásadní změnou už v roce 1945. V říjnu tohoto roku byl totiž znárodněn, stát měl od té doby monopol na výrobu i promítání filmů¹⁰. Film spadl pod Ministerstvo informací, filmový odbor na něm vedl Vítězslav Nezval. V roce 1946 byla založena Československá filmová společnost, ta zanikla o dva roky později a místo ní vznikl nový podnik Československý státní film, jeho ředitelem se stal Oldřich Macháček, později Jiří Marek.

Ještě před únorovým převratem proběhly některé novinky, které mají dopad na naši kinematografii dodnes. V roce 1946 byl založen filmový festival v Mariánských Lázních, odkud byl po čtyřech letech přesunut do Karlových Varů. Další novinkou bylo zřízení filmové školy, filmové fakulty při AMU, dodnes známou jako FAMU. Poslední významnou novinkou byl první československý barevný film Jan Roháč z Dubé (r. Vladimír Borský), který měl premiéru v roce 1947.

O výběr látek, vhodných pro zfilmování, a zároveň o schvalování scénářů se starala Státní filmová dramaturgie, později přejmenovaná na Ústřední filmovou dramaturgii. V té v roce 1949 vzniklo ještě Kolektivní vedení (KVÚD). To mělo kromě jiného spolu s Filmovou radou, která spadala pod ÚV KSČ, za úkol mít politický dohled nad filmem.

O samotnou realizaci filmů se pak staraly tzv. výrobní kolektivy, později přejmenované na výrobní skupiny a po únoru 1948 na tvůrčí kolektivy. Ty byly původně dva, ale jejich počet postupně rostl. Každá skupina měla postupně realizovat určitý počet filmů ročně, podle plánů, protože i kinematografie podléhala plánovací výrobě. V jejich čele stál režisér, který měl na starosti umělecké vedení, a produkční, jenž vedl záležitosti hospodářské. Filmoví tvůrci byli zaměstnanci ČSF, dostávali pravidelný měsíční plat, i když právě nefilmovali.

---

¹⁰ S určitou formou znárodnění počítali i dosavadní soukromí filmoví výrobci, protože se obávali, že pouze ze soukromých zdrojů by byla kinematografie nadále neufinancovatelná, ovšem lišily se názory, jak velký podíl by měl stát ve filmu mít, např. Miloš Havel navrhol, aby se vytvořila monopolní filmová společnost, kde by 51% bylo v držení státu a 49% v soukromých rukách. Tyto představy se ale nenaplnily, byla znárodněna celá kinematografie, včetně kin. (Historie.cs: Divotvorný filmový kopec II.).

Po únoru přišel i k filmařům požadavek na novou tematiku, vrcholem byla tzv. Rezoluce o filmu, kterou vydalo ÚV KSČ v roce 1950¹¹. Některé filmy, schválené ještě před únorem, ale promítané až po něm, byly režimem označeny jako závadové a byly staženy z kin, např. *Daleká cesta* (1948, r. Alfréd Radok). Z toho důvodu byl proces schvalování po únoru velice složitý a zdlouhavý. To ovšem vedlo k tomu, že se kinematografie dostala do velké krize, která vrcholila v roce 1951, kdy mělo podle plánu vzniknout 37 celovečerních filmů, ale nakonec jich vzniklo pouhých osm. Původní plán počítal, že by každým rokem mělo vzniknout vždy o pět snímků více než rok před tím. Po fiasku z roku 1951 bylo od tohoto konceptu upuštěno, proto proběhlo několik prověrek tvůrčích kolektivů. Následně došlo k reorganizaci. Tvůrčí kolektivy nahradily výrobní skupiny, vzniklo scénářistické oddělení Studia uměleckých filmů při KVÚD.

Po únoru 1948 se československý film potýkal také s dalším problémem. Trvale klesala návštěvnost kin. Byl to jev, který provázal v podstatě celé sledované období, znatelný úbytek diváků způsobila měnová reforma v roce 1953, a také vznik Československé televize ve stejném roce.

V roce 1953 se odehrála ještě jedna významná událost, která měla vliv i na film. Bylo jí vznik cenzurní instituce HSTD, která dohlížela i na film. Schvalovala scénáře, škrtila v nich, zakazovala některé československé i zahraniční filmy, hodnotila míru ideovosti i umělecké kvality, kontrolovala např. i filmové plakáty.

Stagnoval také dovoz filmů ze zahraničí, např. v roce 1951 bylo do ČSR dovezeno 53 zahraničních snímků, oproti 164 snímkům, které byly dovezeny v roce 1947. Z těch dovezených logicky převládaly snímky z východního bloku, ovšem bylo jich 32. Velký úbytek snímků ze západu se projevil i poklesem kvality mezinárodních filmových festivalů, které se v Československu pořádaly (Karlovy Vary, Filmový festival pracujících¹²). Naopak export filmů z ČSR za hranice, a to i za hranice západní, byl poměrně vysoký¹³. V roce 1951 jich bylo vyvezeno cca 80, v dalších letech počet vyvezených filmů prudce narůstal až do roku 1954, kdy bylo vyvezeno 187 snímků.

---

¹¹ J. Knapík, *V zajetí moci*, s. 50.

¹² Pořádal se od roku 1948, z počátku v Zlíně, (ten byl v roce 1949 přejmenován na Gottwaldov), ale v dalších letech se rozšířil i do dalších měst.

¹³ Naopak byl překvapivě velmi nízký počet filmů, vyvezených do SSSR, do roku 1952 se jednalo maximálně o 3 snímky ročně, v letech 1948 a 1950 dokonce nebyl od nás do SSSR vyvezen žádný film.

Tento počet byl způsoben tím, že se do zahraničí prodávaly i snímky natočené za první republiky, např. kontroverzní film Gustava Machatého *Extáze* z roku 1933, který byl prodán do USA a do Kanady, nebo současné československé filmy, které se v ČSR nesměly promítat, např. *Daleká cesta* (1948, r. Alfréd Radok), ten se promítal ve Švýcarsku, v Bulharsku, ve Francii, v USA, a v Izraeli¹⁴.

Stejně jako jiné složky kultury, tak i filmaři zareagovali na události roku 1956, ovšem výsledky jejich snažení se projeví až v letech následujících, 1957 a 1958, kdy vzniklo několik snímků, které se odehrávaly v současnosti, ale snažily se zobrazit běžný život, politicky nezabarvený, nebo si dokonce dovolily mírně kritizovat režim, např. psychologické drama Václava Kršky **Zde jsou lvi** (1958) nebo satirická komedie **Tři přání** (1958, r. Ján Kadár, Elmar Klos). Tyto pokusy ale byly utnuty v únoru 1959 na konferenci filmových tvůrců v Bánské Bystrici. Ministr školství František Kahuda kritizoval tvůrce filmů, kteří se zabývali problémy „malého člověka či poezií všedního dne“. Vytýkal jim nestrannost, rozšiřování beznaděje a pocitů ukřivděnosti, individualismus a příliš černý pohled na současnou společenskou realitu¹⁵. Výsledkem byla větší snaha filmařů vyhovět stranickým požadavkům, zaměřit se více na hrdiny z prostředí dělnické třídy a pracující vesnice, což bylo stranickými funkcionáři kladně hodnoceno. Zostříla se kontrola ideové kvality díla, zvýšil se počet cenzurních zásahů. V roce 1957 byl také zrušen podnik Československý státní film. Byl nahrazen Hlavní správou československého filmu, a krajské filmové podniky. Pod Hlavní správu čs. filmu spadalo Ústřední ředitelství, Filmové studio Barrandov, Krátký film, Filmové laboratoře, Filmový průmysl, Ústřední půjčovna filmů a Československý filmexport. Kina začala spadat pod místní národní výbory.

---

¹⁴ J. Knapík, *V zajetí moci*, s. 60.

¹⁵ K. Kaplan, *Kronika*, s. 301

4 Filmy natočené v letech 1948 – 1960

Film se po roce 1948 poměrně razantně proměnil. Jako v celé československé společnosti i zde určité náznaky změn ve způsobu točení filmů probíhaly už v letech 1945 – 1947, ovšem mísily se ještě s prvky doby předválečné. Ze scény zmizely některé prvorepublikové hvězdy, nejčastěji proto, že byly obviněny ze spolupráce s nacisty. Některé, jako např. Adina Mandlová nebo Lída Baarová definitivně, jiné, jako např. Vlasta Burian či Nataša Gollová se později v padesátých letech směly vrátit na filmová plátna, byť už na svou předválečnou slávu nikdy nenavázaly. Někteří herci se naopak dokázali novým podmínkám brzy přizpůsobit a byli nadále hojně obsazováni, jako např. Otomar Korbelář, Jaroslav Marvan nebo Zdeněk Štěpánek. Rovněž režiséri se snažili přizpůsobit požadavkům nové doby, např. Otakar Vávra, Miroslav Cikán či Martin Frič. Rok 1948 však znamenal zlom. Začaly se točit filmy s naprosto odlišnou tematikou, plně poplatné době svého vzniku a pod přímou kontrolou KSČ. Upustilo se od nenáročných prvorepublikových komedií, od melodramat atd., ve všech filmech se hledal třídní nepřítel a budoval socialismus. Napříč žánry se pravidelně vyskytují některé typické postavy: nadšený svazák; zkušený starý dělník, který byl už před válkou komunistou; váhavec, obvykle z řad inteligence, který ale nakonec prozře a pochopí; „nová“ žena, která chce pracovat i v doposud mužských zaměstnáních; moudrý politický pracovník; v uniformovaných složkách je to dobrácký velitel, který má otcovský vztah ke svým podřízeným; zpátečník, který obvykle působí jako komická figura; zákeřný třídní nepřítel v podobě příslušníka buržoazie, který se neštítí ani vraždit a přeje si válku; západní agent, který je placen v dolarech; bohatý statkář, který odmítá kolektivizaci. Smysl života byl zobrazován v třídním boji a práci pro kolektiv.

Kladní hrdinové vždy pocházeli z dělnické třídy, nebo to byli příslušníci inteligence, kteří měli k dělnické třídě kladný vztah. Záporné postavy byly vždy mezi továrníky, bankéři, velkostatkáři, příslušníky katolické církve nebo jimi byli příslušníci nekomunistických politických stran, zejména národních socialistů. Společnost byla třídně rozdělena celá, děti zlého továrníka musí být také rozmařilé, zhýralé a zlé, děti dělníků jsou pokrokové, pomáhají svým rodičům v cestě k spravedlivější společnosti. Podle třídního původu si mladí lidé vybírají svého životního partnera. Lásky k partnerovi se často prolíná s láskou ke straně. City se projevují minimálně, pokud se

projeví, tak i s patřičnou dávkou patosu. Erotika se v podstatě nezobrazuje, pokud ano, tak jen náznakem a má posloužit jako důkaz zhýralosti buržoazie.

Strana také tvořila nová přátelství a utužovala vztahy v dělnických rodinách, ovlivňuje všechno dění v nich. Když se dělníci dostanou do potíží, pomůže jim vždy strana, která je zastoupena neohroženým soudruhem. Pro ty je typické velmi sebevědomé vystupování při jednání např. s prvorepublikovými úřady, nebo americkými imperialisty. Při budování byly zobrazovány soutěže kolektivů, snaha o prosazení zlepšovacích návrhů, plnění plánů na více než 100% atd.

Pokud se ve snímcích nebudovalo či neodhalovalo, pak filmy zobrazovaly výhody nového zřízení, jako např. rekreace pro nejlepší pracovníky, plné pulty v obchodech, šťastné děti, které si mohou bezstarostně hrát (pokud se filmy odehrávají ještě před únorovým převratem, tak jsou naopak ukazovány zubožené děti), atd. Snímky také často měly vyvolat obavy z agentů, kteří neustále proudí ze západu, a také obavy z 3. světové války, údajně chystané západními imperialisty

Ve filmech se naopak vůbec nemluví o „zrádcích“ uvnitř KSČ, o potížích v zásobování, o nové měně atd. Až do poloviny 50. let jsou za viníky všech problémů označováni zrádci a agenti zvenčí.

V druhé polovině 50. let se začaly točit i mírně kritické snímky, které ale obvykle míří na jedince, kteří selhávají, nikoli na systém jako takový. Selhávající jedinci obvykle nejsou v nejvyšších funkcích, jedná se obvykle o řadové dělníky, maximálně např. o předsedy JZD. Problémy se ale obvykle podaří vyřešit buď díky kolektivu, nebo díky včasnému zásahu nějakého vedoucího pracovníka či funkcionáře.

Přesto výjimečně tvůrci přišli i s kritikou systému jako takového, především v satirické komedii **Tři přání** (1958, r. Ján Kadár a Elmar Klos). Snímek však byl podroben ostré kritice a premiéru si odbyl až v roce 1963.

Konec 50. let znamenal také pozvolný nástup filmařů tzv. nové vlny, která se naplno projevila v letech šedesátých. Svůj režijní debut si odbyl např. František Vlácil. V šedesátých letech se kromě nových osobností prosazovali i tvůrci, kteří točili ideologicky zbarvené snímky let padesátých.

Dokázali se pak přizpůsobit nové vlně let šedesátých, někteří (např. Otakar Vávra¹⁶) se pak přizpůbili i požadavkům doby normalizační v letech sedmdesátých a osmdesátých. Přitom se často vraceli ke stejným tématům, např. kolektivizace vesnice, únorový převrat, druhá světová válka, historická tematika, dobové satira, ovšem diametrálně odlišný byl úhel pohledu.

4.1 Detektivka a dobrodružný film

Klasická detektivka se ve sledovaném období příliš nevyskytovala. Detektivní zápletka se většinou naroubovala na nějaký dobrodružný snímek, nejčastěji z pohraničí. Příslušníci SNB nebo stateční pohraničníci tak nepátrali po zlodějích, podvodnících nebo vrazích, jak tomu bývá v klasických kriminálních příbězích, ale po agentech, kteří proudí do socialistického Československa ze západu a za mrzký dolar kapitalistických reakcionářů chtějí rozvrátit lidově-demokratické zřízení. Kladní hrdinové stojí na straně komunistického režimu, záporní proti němu.

Špióni bývají rafinovaní, snaží se proniknout co nejbližší československým bezpečnostním složkám, občas se objeví i agent v podobě ženy, která se snaží vyzvídat informace z mladých vojáků či pohraničnicků při milostných hrátkách, např. **Dnes večer všechno skončí** (1954, r. Vojtěch Jasný, Karel Kachyňa), kde nebezpečná agentka chce pomocí zamilovaného vojáka získat tajné vojenské informace. Mladý voják se naštěstí svěří svému veliteli a i díky tomu je agentka odhalena a polapena i se svým společníkem.

Některé dobrodružné snímky např. **Smrt v sedle** (1958, r. Jindřich Polák), se pokouší o atmosféru až westernovou.

Často se řeší záležitosti, které mají své kořeny ještě v nedávné době válečné, např. **Větrná hora** (1955, r. Jirí Sequens).

---

¹⁶ Příklad Vávrově přizpůsobivosti požadavkům doby je dobře vidět na pojetí jím zfilmovaných filmů s historickou tematikou – 50. léta husitská trilogie, 60. léta trezorové Kladivo na čarodějnice a 70. léta další trilogie plně poplatná režimu z období druhé světové války (Dny zrady, Sokolovo a Osvobození Prahy)

Hrdinové těchto snímků jsou stateční muži v uniformách, ať už jsou to vojáci, pohraničníci nebo příslušníci SNB. Mladí příslušníci jsou někdy lehkomyšlní, vždy je ale včas usměrní jejich moudrý velitel, který jim pomáhá i s osobními problémy.

Nevzniklo moc dobrodružných snímků, ve kterých by nebyla nějaká detektivní nebo špionážní zápleтка, byly to snad jen filmy pro mládež režiséra Karla Zemana **Cesta do pravěku** (1955) a **Vynález zkázy** (1958). Jinak i v dětských dobrodružných či detektivních filmech byl odhalován nějaký diverzant, např. **Na dobré stopě** (1948, r. Josef Mach)

Pokud se do poloviny padesátých let objevila nějaká nešpionážní detektivka, tak se většinou odehrávala v minulosti, např. **V trestném území** (1950, r. Miroslav Hubáček), film o vraždě a korupci z fotbalového prostředí, děj filmu se odehrává v roce 1947 a je zaměřen proti profesionálnímu sportu. Pokud se výjimečně jedná o dobový snímek, pak je pachatel trestné činnosti příslušníkem nedělnické třídy, např. **Dnes o půl jedenácté** (1949, r. Jiří Slavíček).

O klasickou detektivku bez západních agentů i bez pachatelů z řad třídních nepřátel se pokouší filmaři až v druhé polovině 50. let. Nejznámější a asi i nejzdařilejší je snímek režiséra Vladimíra Čecha **105% alibi** z roku 1959. Kapitán Tůma zde řeší ukradený los a s tím související dvojnásobnou vraždu. Film byl natolik úspěšný, že vznikla ještě další 2 volná pokračování - **Kde alibi nestačí** (1961) a **Alibi na vodě** (1965), obě rovněž v režii Vladimíra Čecha. Neznamená to ale, že by se ustoupilo od filmů, kde by vystupovali západní agenti rozvraceči republiky. Za všechny prozatím zmíním alespoň ten nejznámější a dodnes poměrně kontroverzní snímek Karla Kachyni **Král Šumavy** z roku 1959.

4.1.1 Období 1948 – 1952

Toto období není na dobrodružné či detektivní snímky příliš plodné, komunistický režim zejména klasickou detektivku příliš nepodporoval. Podařily se mi dohledat pouhé tři detektivky – pokus o krimikomedii **Křížová trojka** (1948, r. Václav Gajer), **Dnes o půl jedenácté** (1949, r. Jiří Slavíček), kde se pachatel vraždy ukrývá spolu s dalšími nepřáteli režimu v sanatoriu pro choromyslné, a již výše zmíněný film z prostředí fotbalových funkcionářů **V trestném území**.

Jako dobrodružné by se daly označit snímky **Na dobré stopě** (1948, r. Josef Mach), životopisný film o českém cestovateli a dobrodruhu Emilu Holubovi **Velké**

dobrodružství (1952, r. Miloš Makovec) a snímek, který reagoval na události z roku 1947 **Akce B** (1951, r. Josef Mach).

Akce B

Obsah

Děj filmu se odehrává po druhé světové válce na Slovensku. Úvodní záběry patří vítězně postupující Rudé armádě. Domů se vrací i někteří českoslovenští vojáci. Lidé uklízí trosky. Zbytky ukrajinských nacionalistů - banderovců v uniformách SS táboří kdesi v lese na Ukrajině. Dorazí k nim kurýr z jejich ústředí z Mnichova s příkazy. Dozví se o kapitulaci. Rozhodnou se, že projdou přes Polsko a Československo k Američanům. Na Slovensko dorazí v roce 1947. Všude po sobě zanechávají zkázu, vraždí civilisty, vypalují vesnice. Českoslovenští pohraničníci objeví místo, kam měla americká letadla shodit zbraně pro banderovské bojůvky. Podařilo se jim i zadržet jejich převaděče. Od něho se dozví, že tajnou přepážku mají banderovci i v Praze, na jedné faře. Tam se o chystaném zátahu dozví, stihnou ukrýt některé dokumenty, a proklouzne agentka číslo 42, které varuje klášter, jehož mniši banderovcům pomáhají a ukrývají jejich a americké agenty. Policie je jim na stopě, ale agentka 42 uniká. Podaří se vypátrat hlášení, že banderovci spolupracují i se Slovenskou demokratickou stranou, která ve skutečnosti vede ľudácký odboj. Příslušníci Státní bezpečnosti vyslyšají faráře, který banderovce ukrýval a opatroval jim falešné dokumenty. Sice zapírá, ale ostatními zatčenými je prozrazen. Vedení Národních socialistů jedná o tom, jak banderovcům pomoci utéct k Američanům. Mají zabránit, pomocí svých lidí v armádě, vojenské likvidaci banderovců, jak to prosazují komunisté. Proto se rozhodli spolupracovat se Slovenskými demokraty. Mají propagovat banderovce jako nebohé utečence, kteří chtějí pouze pokojně projít Československem.

Tyto lži předávají lidem kněží během svých kázání. Dělníci se rozhodnou, že řádění banderovců nebudou jen nečinně přihlížet a rozhodnou se vstoupit do armády a zapojit se aktivně do bojů s banderovci. Na západě totiž banderovce potřebují pro chystanou novou válku, proto chtějí tito dělníci jejich zastavením utužit mír. Noví vojáci zatím pomáhají při sušení sena, ale nakonec jsou spolu s SNB nasazeni do akce proti banderovcům, do akce B.

Vojáci jsou upozorňováni na agenty, kteří se mohou skrývat mezi civilisty. Netuší, že agenta mají i mezi sebou, dokonce majora. Ten je ale příslušníky SNB brzy odhalen, i když se ho nepodaří chytit. Ve vesnici, kde jsou vojáci ubytováni, působí i agentka 42,

kteřá se vydává za venkovské dĕvĕ Aničku, dokonce si sehnala i práci v hostinci, kde jsou ubytováni velitelé. Vojín Jula věří demokratické propagandĕ, myslí si, že by měli banderovce nechat projít, aby mohl odejít domů, kde se mu právě narodil syn. Jeho spolubojovníci mu vysvětlí, že když je nezastaví teď, tak oni se brzy vrátí, ale to už s nimi půjdou i západní imperialisté. Za vojáky přijde i osvětový důstojník SNB, který vojáky nabádá k bdĕlosti. Desátníkovi Tondovi pak říká, že těm, kteří věří národním socialistům, musí vyprávĕt o zvěrstvech, jakých se banderovci dopouštĕjí a o jejich napojení na západ.

Agentka 42 se snaží navázat bližší kontakt s vojínem Ondrejem. Tomu je nápadné, že údajná Anička jako Slovenka neumí slovensky.

Tlupa banderovců je vypátrána. Vojáci se chystají do akce, večer zpívají u ohně. Ve spojení s banderovci je i hostinský. Za agentkou 42 přijde posel. Ta se snaží vloudit k praporčíkovi SNB. Nenápadně zjistí, jak jsou rozložené síly a kde je nejvhodnější místo pro průlom, informace pošle po poslovi veliteli banderovců Burlakovi.

Banderovci se podle toho zařídí. Vyčlení menší oddíl, aby odvedl pozornost vypálením nějaké vesnice či samoty. Tomuto oddílu se podaří odstranit průzkumný vojenský oddíl a skutečně vypálí vesnici a pobijí její obyvatele. Nakonec se ale střetnou i s hlavním vojenským oddílem. Strhne se boj. Vojáci se dostávají do obklíčení, ale v poslední chvíli přijdou na pomoc příslušníci SNB a banderovce buď pobijí, zajmou nebo alespoň obrátí na útek. Od jednoho ze zajatců se dozví, že velitel banderovců Burlak je velmi dobře informován o vojenských akcích. Praporčík SNB Suk si vzpomene na dĕvĕ, které se k němu snažilo den před akcí vloudit. V krčmě se dozví, že Anička, alias agentka 42, tam sloužila jen krátce, po dobu přítomnosti vojáků, a že teď už u něho není.

Agentka zatím jede ve voze s jedním monsignorem, sdělí mu, že banderovci již brzo prorazí na západ a pak že budou potřebovat ještě větší podporu. Monsignor je s tím srozumĕn, vyplatí agentce její plat, v dolarech.

Vojín Ondrej si nechává u ševce spravovat boty. Všimne si, že k místnímu faráři přijíždí monsignor a agentka. V táboře se ho na ní tážou příslušníci SNB, protože agentku už hledají, Ondrej jim prozradí, kde ji vidĕl. Jede s nimi za ní, aby ji mohl identifikovat.

Monsignor s agentkou vyčítají faráři, že špatně agituje mezi vesniĕany na podporu banderovců. Agentka se vydává za zahraniĕní novinářku. Při konfrontaci agentka zapře, že zná Ondreje, monsignor se za agentku zaruĕí, že byla celou dobu s ním, v dobĕ, kdy

se měla vydávat za venkovské děvče, prý byla v klášteře v Hrobcích. SNB tam udělá zátah, pozná, že se v Hrobcích padělají dokumenty pro západní agenty.

Agentka cítí nebezpečí, chce zmizet, ale fara je hlídána.

Vojíní Jula a Venca potkají na hlídce celou bandu banderovců. Pustí se s nimi do boje, ale nepřítel je početně mnohem silnější, zachrání se předstíráním smrti. Jula je raněn, Venca je ale opravdu mrtvý. Kamarádova smrt otevře Julovii oči, už vidí, že banderovcům je třeba se tvrdě postavit na odpor. Střelba přivolá několik dalších vojáků. Tonda potřebuje ošetření, to dostane na nedaleké samotě. Ta je ale záhy také přepadena banderovci, hrstka vojáků samotu brání proti přesile. Podaří se jim je odrazit. Majitel samoty a poručík Málek jsou těžce raněni.

Agentka 42 je konečně odhalena. Monsignor se od ní distancuje. Agentka odmítá vypovídat o svých spolupracovnících.

Mezi banderovskými veliteli vzniknou spory, které jsou zapříčiněny velkými ztrátami z posledních dní. Burlak zastřelí svého zástupce, který vedl neúspěšnou akci při dobývání samoty. Někteří už Burlakovi nevěří, protože sliboval, že v Polsku i na Slovensku budou mít podporu obyvatelstva, což ale nebyla pravda. Ze samoty odejde desátník Tonda, aby přivedl lékařskou pomoc pro raněné. Po cestě je ale zajat.

K Burlakovi přijde krčmář, který přináší informace o pohybu vojáků, ale přichází hlavně proto, aby se po zatčení agentky 42 zachránil. Burlak si vyslechne informace, ale pak krčmáře nechá odstranit. Přes Tonda Burlak pošle jeho veliteli informace, které právě získal s tím, že bude čekat dva dny na odpověď. To je ovšem lest, protože se chystá odejít hned.

Tonda se dostane ke svým spolubojovníkům. Podle kresby pozic, které poslal Burlak, poznají zrádného poručíka, který informace banderovcům dodával. Banderovci se skutečně snaží prorazit na nejslabším místě československé obrany. Díky Tondovi, který zná dobře cestu, dorazí včas posily a banderovskou tlupu zničí. Zbytky, včetně Burlaka, se stahují zpět do hor. Znovu zaútočí na samotu, kterou hájí zranění vojáci, při tomto novém útoku je raněn i malý syn majitelů Ferko. Samota je nakonec uhájena až do doby, než přijdou posily. Ty nakonec pobijí zbytek Banderovců, Burlak je zajat. Vojáci prohlásí, že vyhráli a vyhrají proti všem Burlakům na světě. Se sovětskou armádou proti všem, kteří je k nim posílají.

Zhodnocení filmu

Film je inspirován skutečnou akcí, která probíhala v roce 1947 na Slovensku. Československá armáda tehdy vytlačila jednotky Ukrajinské povstalecké armády (UPA), zvaných v Československu Banderovci, podle vrchního velitele Stepana Bandery, zpět do Polska. Velitel banderovské sotni, která se pokoušela projít přes Československo, Burlak, byl skutečně zajat, předán do Polska a tam byl popraven. Tato akce však byla komunisty zneužita a prezentována jako jejich úspěch. Banderovci jsou ve snímku zobrazeni jako přísluhovači Američanů, kteří je vyzbrojují a hodlají je využít v nové válce, kterou chystají. To je ve filmu několikrát zdůrazněno. Pochopitelně není zmíněno, že jednotky UPA bojovaly především za ukrajinskou nezávislost, zejména na Sovětském svazu. Němci pro ně bylo menší zlo než život ve společenství SSSR.

Kromě banderovců a Američanů film útočí také na katolickou církev. Ta rovněž pomáhá banderovcům, Američanům i jejich agentům, poskytuje jim úkryt, vyrábí pro ně falešné legitimace, snaží se banderovcům získat podporu mezi širší veřejností. Stejně jako katolická církev se chová i Slovenská demokratická strana a Česká strana národně sociální. Obě se snaží banderovce chránit, pomáhat jim. Agitují za ně ve svých novinách České slovo, mají své lidi i v armádě. Ti pak vyzrazují banderovcům důležité vojenské zprávy. Film ukazuje, že by člověk měl být maximálně bdělý, protože agent ze západu může mít i podobu ženy. Tato agentka 42 pracuje za dolary, platí jí je představitel katolické církve. Na předávané dolary je detail, aby každý poznal, kdo tuto záškodnici platí.

Kdo se naopak snaží tvrdě se s nebezpečnými banderovci vypořádat, jsou komunisté, většina vojáků a příslušníků SNB. Je zdůrazněno, že tito stateční muži se rekrutují z dělnické třídy. Ačkoli se píše teprve rok 1947, tak se vojáci mezi sebou oslovují soudruhu, a to nejen prostí vojíni, ale i důstojníci. Na závěr vojáci prohlásí poselství, že tak jak se vypořádali s banderovci, tak se po boku sovětské armády vypořádají i s ostatními narušiteli míru, myšleni jsou samozřejmě západní státy v čele s USA.

Jak už jsem zmínil, důstojníci jsou také přesvědčení komunisté, oslovují se soudruhu, vědí, že západ chystá novou válku, ke svým vojákům mají ale lidský přístup, zajímá je jejich pohodlí i jejich problémy, nechovají se k nim přezíravě.

4.1.2 Období 1953 – 1956

V tomto období počet dobrodružných či detektivních snímků rovněž příliš nevzrostl. Detektivky vznikly opět pouze tři – za první republiky se odehrávající **Kavárna na hlavní třídě** (1953, r. Miroslav Hubáček), **Na konci města** (1954, r. Miroslav Cikán) a **Zlatý pavouk** (1956, r. Pavel Blumenfeld). Rafinované špiony a špiónky ze západu odhalovaly snímky **Expres z Norimberka** (1953, r. Vladimír Čech), **Dnes večer všechno skončí** (1954, r. Vojtěch Jasný, Karel Kachyňa). O odhalení Čechů, kteří za války kolaborovali s Němci, se postará parta hornických brigádníků ve filmu Jiřího Sequence **Větrná hora** (1955).

Zlatý pavouk

Obsah

Je konec války. Nastal mír, ale také vypořádání se se zrádci. Revoluční gardou je zatčen i zubař Novák, který udával Gestapu. O jeho ordinaci projeví zájem zubařský asistent Hruška, rovněž příslušní revoluční gardy.

Skryti za propuštěnými vězni, se pokusí projet skupina příslušníků SS. Vězně si vzali jako živý štít. Hruška mezi vězni pozná svého přítele Oldu. Díky Oldově statečnosti je lest prozrazena, strhne se přestřelka. Nakonec hozeným granátem nepřítel zneškodní Hruška. Němci s sebou přivezli spoustu zlatých zubů a šperků. Hruška si jednu brašnu schoval pro sebe.

Děj se posouvá do období po únoru. Z Hrušky je bohatý muž, vytouženou ordinaci skutečně získal, navíc má stále své šperky. Šmelinář Halouzka po Hruškovi chce, aby mu sehnal nějaké zlato, za které by vyměnil svůj neznárodněný kapitál. Hruška odmítá, což Halouzku rozlítí. Barman Hrušku uklidní, že zubaře potřebuje každý režim. Hruška bydlí ve vile, kam si vodí svou milenkou, vdanou paní Irenu.

Jednoho rána mu u ordinace zvoní mladá, krásná dívka Marie, chce se u Hrušky ucházet o místo asistentky. Hruška ji přijme, protože se mu slečna líbí. I ona najde v Hruškovi zalíbení. Babička zamilované dívky ji od vztahu s neznámým mužem zrazuje. Hruška to ale s dívkou myslí vážně, chce se s ní oženit.

Po letech opět vyndá schované zlaté zuby a šperky. Většinu jich roztaví a vylisuje na zlatý plech. Rozhodne se využít starou nabídku Halouzky, aby získal peníze. Jeden ze zlatých šperků, zlatého pavouka, daruje Marii jako zasnubní dar. Brzy je opravdu svatba. Za Hruškou přijede jeho dávný přítel z mládí Olda, který se u něho prozatím

ubytuje. Když si Olda začne vybalovat věci, zjistí Hruška, že slouží u policie, což ho velmi znejistí

První den ve službě získává Olda případ Halouzka, šmelináře a defraudanta, který byl zastřelen při nelegálním přechodu hranic, když byl týden před tím na něho vydán zatykač. Našlo se u něho i půldruhého kila zubařského zlata, které měl od Hrušky. Doma se Olda ptá na Halouzka. Hruška přizná, že u něho Halouzka byl, ale zalže, že mu jen dělal plomby a že si Halouzka na ně přinesl vlastní zubařské zlato, které chtěl Hruška koupit, ale Halouzka mu ho prodat odmítl. Olda o této výpovědi napíše hlášení.

Hruška vyrazí s manželkou a Oldou na místní tancovačku. Potká se tam s bývalou milenkou Irenou. Ta mu prozradí, že Halouzka je v Austrálii, kde si prý založil zahradnictví. Oba netuší, že je to desinformace, kterou policie rozšířila. Od svého podřízeného se Olda dozví, že Irena byla Halouzkovou milenkou, od hovorného barmana zase, že k němu často chodili společně Irena, Halouzka i Hruška.

Marie čeká dítě. Její lékař si povšimne zlatého pavouka. Říká jí, že takového daroval své ženě, která zahynula v koncentračním táboře. Když o tom řekne doma svému muži, tak ten reaguje podrážděně a zakáže Marii šperk nosit, protože ho prý nebude nějaký Žid obviňovat, že on někoho okradl. Hádku zaslechl i Olda, kterému začíná být Hruška stále podezřelejší.

Za Hruškou přijde Irena, Hruška jí dá nějaké peníze. Náhodou je zpozoruje Marie, která nabude dojmu, že jí je manžel nevěrný. Když mu to začne vyčítat, tak jí Hruška uhodí, Marie uteče.

Olda zjistí, že mu Hruška lhal, podle pitevnického protokolu měl Halouzka zuby zdravé. Navíc mu pomalu začne docházet, že ke zlatu asi Hruška přišel od zastřelených vojáků SS a že se jedná o zuby a šperky lidí zavražděných v Osvětimi.

Od barmana se Hruška dozví, že zatkli Irenu. Hruška definitivně ztratí nervy. Sebere zbylé zlato, peníze i ukrytý revolver a rozhodne se uprchnout přes hranice. Ještě ve vile ho přistihne Olda. Hruška se ho pokusí uplatit, Olda se nenechá, naopak vyčítá Hruškovi, že zneuctil zlaté zuby, pozůstatky po zemřelých. Hruška se pokusí Oldu zastřelit, ale nepodaří se mu to, na útěku je Hruška zatčen příslušníky SNB, kteří už jeho vilu obklíčili.

Zhodnocení filmu

Film Zlatý pavouk je jedním z mála filmů s detektivní zápletkou, které vznikaly v první polovině padesátých let. Je to nenápadný pokus o kriminálku, která by se obešla bez

západních agentů. Zde jsou ve středu pozornosti zločiny jako krádež, i když z dnešního pohledu spíše jen neoznámení nálezů a šmelina. Film se snaží poukázat na to, jak bohatství člověka, navíc intelektuála (jeho mladou ženu Marii před svatbou její babička varuje, že Hrušku, zubaře, ani pořádně nezná, Marie odpoví, že ona se s dědečkem také znala jen krátce, babička odvětlí, že to bylo něco jiného, protože dědeček byl obyčejný člověk), zkazí. Zubní asistent náhodou najde zlato po lidech zavražděných v koncentračních táborech. Pořídí si za ně zařízenou zubní ordinaci, velkou vilu. Začne chodit do nočních podniků, stýká se s divnou společností. Tou je Irena, která je vdaná ale svého muže podvádí s Hruškou a se šmelinářem Halouzkem, který je zároveň dalším Hruškovým společníkem. Postupně se o svůj majetek začne bát, je stále nervóznější, začne bít svou mladou těhotnou ženu a nakonec neváhá vytasit zbraň na svého dlouholetého přítele, příslušníka SNB Oldu. Za to, že si ponechal nalezené zlato, Hruška obviňuje všechny ostatní, jen ne sebe.

Olda je pravým opakem Hrušky, je veselý, uvědomělý, čestný. Stojí na druhé straně, než jeho dávný přítel a nakonec se mu podaří jej usvědčit. Nenechá se svést na scestí ani velkým úplatkem, který mu Hruška nabízí.

Je poukázáno na to, jak člověk dopadne, pokud se pokusí o nelegální přechod hranic – Halouzka je zastřelen. Také byly naznačeny některé praktiky tehdejších bezpečnostních složek, když rozhlásí dezinformaci o tom, že Halouzka se bezpečně dostal do Austrálie. Zajímavé je zde i to, že Hruška jako záporná postava se negativně vyjadřuje o židovském doktorovi, právě pro jeho židovský původ. Má to podpořit negativní vyznění této postavy, což je poměrně zvláštní, vzhledem k tomu, že jen několik málo let před vznikem tohoto snímku probíhala v Československu antisemitská kampaň.

4.1.3 Období 1957 – 1960

Na konci sledovaného období se počet detektivních a dobrodružných snímků přeci jen výrazněji rozhojnil, vzniklo cca 15 dobrodružných či detektivních snímků. Kromě těch, které jsem zmínil v úvodu, vznikly filmy jako **Páté oddělení** (1960, r. Jindřich Polák) o agentovi, který se snaží narušit československé hospodářství, nebo jedna z prvních slovenských detektivek **Muž který sa nevrátil** (1959, r. Peter Solan). Za zmínku stojí i snímek **V proudech** (1957, r. Vladimír Vlček), protože film byl natočen ve spolupráci s francouzskými, tedy západními filmaři. Představil se zde i herec Robert Hossein, který se později proslavil ve francouzské sérii filmů o Angélice.

Král Šumavy

Obsah

Film se odehrává v pohraničních šumavských hvozdech, líčí osudy pohraničnicků, kteří hájí neprostupnost československých hranic.

K jednotce přibývá nový člen, strážmistr Karel Zeman. Seznamuje se se svými kolegy. Velitel jednotky se jmenuje Kot, je přísný, ale spravedlivý. Ten ze Zemana také není nadšen, čekal, že mu pošlou celé družstvo, a ne jen jednoho strážmistra. Hned si Zemana prověří, jeho střelecké schopnosti i jeho odvahu při skoku z okna, nováček se osvědčí. Kot si mu stěžuje na těžkou službu, protože jich je málo na tak velký úsek. Zeman se seznamuje i s civilními obyvateli, houslistou Galapetrem i prodavačkou v místním konzumu Marií, ve které Zeman nalezne zalíbení.

Večer je mezi pohraničníky veselo. Příslušník jednotky Říha se žení, všichni oslavují. Přijde i bývalý člen finanční stráže Beran, který se spolu s dalšími pohraničníky stará o hudební doprovod. Od Kota se Zeman dozví, že manžel prodavačky z konzumu před dvěma lety přešel náklad'ákem dítě a ze strachu ujel na západ.

Pohraničník Žáček náhodou narazí na převaděče. Pronásleduje je kolem starého mlýna až do močálů, kde se mu převaděči ztratí. Žáček spěchá na svatbu, kde zburcuje ostatní, že mu prošli tři lidé. Na místě řeší záhadu, jak to, že mohl jeden z pronásledovaných uprchnout přes močál. Starý Beran je přesvědčen, že močálem musí vést nějaká stezka a vzpomíná na legendárního pašeráka Kiliána. Mladí pohraničníci tomu příliš nevěří. Ve starém hamru nechá Kot zastavit vodní kolo, které v mlze pomáhalo převaděčům v orientaci.

Zeman se snaží navázat vztah s prodavačkou Marií Rysovou, prozatím neúspěšně. Kot se Zemanem a psem Bleskem jsou na obchůzce. V tom slyší, že kolo u hamru se zase točí. Vyrazí se tam podívat. V hamru je neznámý muž. Kot ho vyzve, aby stál, neznámý ale spustí střelbu. Zemanovi se podaří vpadnout neznámému střelci do zad a zastřelit ho. Střelba přivolá i starého lesníka Palečka, ten v mrtvém pozná legendárního pašeráka Kiliána. Starý Beran nevěří tomu, že by Kilián střílel, neví, co by musel pašovat, aby vystřelil. Zeman odpoví, že pašoval agenty. Beran, který si sám sobě skládá smuteční pochod, vzkáže Kotovi, že po smrti Kiliána už nikdo přes močál neprojde.

Zeman zve Marii na tancovačku, ta nakonec přijímá. Dovídá se od ní, že Galapetr nosí každý den své ženě na hrob čerstvou květinu.

Pohraničníci chtějí od Kota dovolenou, ten jí ale odmítá dát, protože je přesvědčen, že Kilián nemohl být na ty převody sám. Kdyby dal svým lidem dovolenou, měli by agenti volnou cestu.

Zeman je na stráži s nejmladším pohraničníkem Cigánkem, zvaným „Mařenka“, podle jména své dívky, které každý den píše. Zeman je nervózní, protože měl navečer domluvenu schůzku s Marií. Nakonec se rozhodne opustit ve službě svou pozici a na schůzku přeci jen odejde.

Marie ho přijme do bytu a konečně začne naplno opětovat Zemanovy city. Kot se vydá na obchůzku a zjistí, že Zeman opustil kvůli Marii službu. Rozhodne se však jeho případ oficiálně neřešit, protože nemá dost lidí. Zeman je nespokojený se svou službou. Kot slyší na stále větší nespokojenost svých podřízených, proto zruší pohotovost. Večer je v místním hostinci tancovačka. Zeman zjišťuje, že má rozbité boty, Mařenka mu nabídne své. Zeman tak může tančit s Marií. Spustí se bouře. Marie si vzpomene, že zapomněla zavřít doma okna, proto tam odběhne. Doma ji překvapí její manžel. Marie mu vyčítá jeho útěk. Protože se dlouho nevrací, přijde jí Zeman naproti. Marie ho odmítá, že je prý už pozdě. Rys se snaží přesvědčit Marii, aby s ním utekla zpět na západ, ta to ale odmítá. Rys odchází, zakazuje Marii mluvit o svém návratu. Marie běží za Zemanem, ale ten už spí.

Mařenka žádá Kota o dovolenou, protože mu jeho dívka neodpovídá na dopisy. Kot ho vezme na procházku k močálům. Před deštěm se schovají ve starém hamru. Podle stop poznají, že tam je ještě někdo jiný. Opět se strhne přestřelka. Mařenka je při ní smrtelně raněn.

Kot je rozhodnut agentům vše vrátit i s úroky. Beran přinese pro Mařenku svůj nový smuteční pochod. Jeho dívka na pohřeb vůbec nepřijede. Marie tuší, že za Mařenkovou smrtí možná stojí její manžel. Stále se ho bojí. Přesvědčuje Zemana, aby s ní odešel někam jinam. Zeman zprvu odmítá, ale nakonec se nechá přesvědčit a požádá Kota o převelení. Kot to Zemanovi vyčítá, nazývá ho zbabělcem. Zemana to trápí, cítí, že nemůže odejít. Když je u Marie, pozná, že u ní chybí ozdobný zapalovač, se kterým si vždy připaloval. Vzpomene si, že stejný zapalovač se našel na místě, kde zastřelili Mařenku. Zeman je z toho velmi zklamaný. Pohledem z okna zjistí, že někdo dává pomocí světla před konzumem znamení. Vtrhne do Mariina bytu. Najde tam zpřeházené věci, ale Marie tam není. Přišel si pro ni její manžel a přinutil ji, aby s ním odešla do Bavorska. Zeman vyhlásí v kasárnách poplach. Pohraničníci se vydají k močálům ve chvíli, kdy se Marie manželovi pokusí uprchnout, ale utopí se v močálu. Rys se

v obklíčení vzdává, ale ze zadu ho zastřelí jeho společník, kterému se pak podaří uprchnout. Zemana se Mariina smrt silně dotkne.

Kot žádá nadřízené o posily, jinak prý odejde sám ze služby, ale posily nedostane. Zeman je přesvědčen, že poslední z převaděčů musí být někdo z místních. Ptá se Berana na starousedlíky. Podezřívá Galapetra, dozvídá se od Berana, že Galapetr má ve Vimperku známost, kterou udržoval ještě za života své ženy, a že květiny na hrob začal ženě nosit teprve před rokem. Proto se na ten hrob vydá a pořádně ho prozkoumá. Snaží se znovu prozkoumat i močál, což rozezlí Kota, který zakázal vstup do močálů, aby tam nalákal agenty.

Do místní hospody, kde už sedí starý Beran, přijdou pohraničníci i se svými hudebními nástroji. Beran chce půjčit saxofon, aby jim přehrál nové sólo, o které vylepšil svůj smuteční pochod. Když mu ho půjčit nechtějí, zavolá na okolo jdoucího Galapetra, aby mu půjčil housle. Galapetr odmítá. Když to vidí Zeman, tak se začne s Galapetrem o housle také přetahovat. Kufr upadne, otevře se, ale místo houslí je v něm samopal.

Při výslechu Galapetr prozradí, že Mařenku zastřelil Rys a Rysa zase Král Šumavy. Toho ale osobně nezná, instrukce si předávali ve schránce na hrobu sousedícím s hrobem jeho ženy. Pohraničníci se díky tomu dozvědí, kde mají na Krále čekat. Podaří se jim ho obklíčit. Zjistí, že Král je místní starousedlík, polesný Paleček. Od nadřízeného důstojníka dostanou pochvalu, že oni jsou pravými Králi Šumavy.

Zhodnocení filmu

Děj filmu se odehrává krátce po únorovém převratu v pohraničním pásmu při bavorských hranicích. Hrdiny jsou příslušníci pohraniční stráže, kteří hájí hranice proti agentům ze západu, ale i proti těm, kteří by chtěli socialistický ráj opustit. Film reaguje na skutečné události, které se v té době na Šumavě odehrávaly, ovšem pouze z komunistického pohledu, v případě potřeby pak byly skutečné události přizpůsobeny, aby z nich komunistický režim a jeho bezpečnostní složky vyšly vítězně. Jednou ze záporných postav ve filmu je převaděč Kilián, který je podle filmařů zastřelen. Jako předobraz této postavě posloužil skutečný převaděč Franz Nowotny, zvaný Kilián, který ale nikdy dopaden nebyl, zemřel v 70. letech v Německu. Historiky bývá jako král Šumavy označován také Josef Hasil. Ten převáděl do roku 1952, rovněž nebyl nikdy dopaden, dodnes žije v USA. Komunisté se tedy s nimi vypořádali alespoň na filmovém plátně (podobně se např. režim vypořádal se skupinou bratří Mašinů, kterou dopadl alespoň v televizním seriálu 30 případů majora Zemana). Převaděči jsou ve filmu

zobrazení jako lidé bez morálních hodnot (Rys přešel dítě a ujel, Galapetr podváděl svou manželku, Paleček neváhá zastřelit vlastního spolupracovníka, aby nemohl promluvit, stejně tak přivede obyčejné uprchlíky pohraničnickům, aby si získal jejich důvěru).

Jako už tradičně je ve filmu přísný, ale spravedlivý velitel, který pomáhá vojákům i s jejich osobními problémy. Pro jejich pochybení má pochopení, u svých nadřízených stále agituje o posily a lepší podmínky pro své podřízené. Příslušníci pohraniční stráže se obětují, slouží přesčas v těžkých podmínkách.

Zajímavý je také pohled na konzum v zapadlém pohraničí těsně po únoru, kde jsou regály plné. Ve filmu se vůbec nemluví o tom, proč lidé z republiky utíkají, když je v ní teď onen údajný blahobyt, důvody přechodu hranic jsou zjevné pouze u agentů, kteří proudí oběma směry a proti kterým nejvíce pohraničníci bojují.

Film je zcela jistě dobře natočen i zahrán, herci působí civilněji, hrají uvěřitelně, proto je Král Šumavy dodnes poměrně často reprízován a mezi diváky má poměrně pozitivní ohlas, viz hodnocení snímku na databázi www.csfd.cz¹⁷, byť vypráví lživě o skutečných událostech.

4.2 Drama

Do tohoto žánru spadá nejvíce snímků ve sledovaném období. Točily se různé typy. Z počátku se jednalo zejména o drama budovatelského charakteru, které mělo podpořit nově nastolený politický systém, a naopak útočit na „nepřátelské živly“. Snímky byly podbarvené vždy nějakou sborově zpívanou budovatelskou písní,

Tyto filmy měly několik opakujících se témat. Poměrně často se opakovalo téma kolektivizace vesnice a života na nové vesnici, např. **Cesta ke štěstí**, (1951, r. Jiří Sequens). Tento násilný akt je ale zobrazován jako naprosto kladná a pozitivní věc, kdy se rozoráním mezí zefektivní zemědělská výroba a nejbohatší sedlák je konečně spravedlivě potrestán za to, jak dlouhodobě vykořisťoval méně majetné obyvatele venkova. Nejbohatší sedláci se v těchto snímcích snaží vydírat některé menší zemědělce, kteří jsou na nich závislí, aby nevstupovali do družstva, a často

---

¹⁷ K 1. 5. 2012 hodnotilo snímek 2843 uživatelů databáze a dosáhl hodnocení 72%.

prostřednictvím těchto lidí intrikují proti prosperujícím jednotným zemědělským družstvům. Někdy se dokonce začnou zapalovat družstevní stohy a neštítí se ani vraždit, např. film **Přicházejí ze tmy** (1953, r. Václav Gajer).

Z městského prostředí se tyto snímky věnovaly znárodnování továren, dolů (např. **Výstraha**, 1953, r. Miroslav Cikán), ale i malých dílen a obchodů, (např. **Dva ohně**, 1949, r. Václav Kubásek, film o znárodněné cihelně) atd., což také znamenalo zvýšenou efektivitu práce. V již znárodněných podnicích se pak odehrávaly dramatické příběhy o tom, jak úderníci plní plány dvouletky a později pětiletky na více než 100 % a jaké vymyšlejí nové pracovní postupy, např. **DS-70 nevyjíždí**, 1949, r. Vladimír Slavínský.

V prostředí stavby mládeže se odehrává drama **Veliká příležitost** (1949, r. K. M. Walló). Nový režim je schopen dát příležitost lidem, kteří v minulosti selhali, jako zde bývalému trestanci. Naopak s odpůrci režimu, zde v podobě zákeřného buržoazního synka, který chce otrávit nádrže s vodou a tím všechny brigádníky, nekompromisně zatočí.

Často se filmaři vraceli až do období první republiky, zejména do období hospodářské krize, která je zobrazena jako důkaz o neefektivitě předchozího demokratického zřízení, kdy několik boháčů vykořisťovalo nebohé dělníky, kteří museli doplácet na chyby svých zaměstnavatelů. Naději dělníkům dává obvykle pouze komunistická strana a její členové, u kterých jako u jediných politiků mají dělníci zastání. Komunisté bývají ale často pronásledováni, jsou trnem v oku právě těm bohatým vykořisťovatelům. Prostor buržoazních podnikatelů bývá zobrazováno jako velmi zhýralé, podnikatelé a zejména jejich děti jsou zobrazováni jako líní alkoholici, kteří se vyžívají v utiskování lidu, neprojevují žádné city, jde jim pouze o svůj majetek. Kontrolují svým zaměstnancům i jejich osobní život. Prostor dělníků je naopak zobrazováno velmi nuzně, většinou žijí v obavě o své živobytí, pokud někdo z nějakého důvodu není schopen pracovat, je obvykle nejen bez milosti vyhozen z práce, ale často přichází i o svůj domov, důraz je kladen zejména na poukázání nebohých malých dětí. Zářným příkladem výše zmíněného je film **Botostroj** (1954, r. K. M. Walló). Tento film, natočený podle románu T. Svatopluka, útočí na jednoho z nejúspěšnějších prvorepublikových podnikatelů Tomáše Baťu (ač není ve filmu ani jednou jmenován, je titulován jako šéf) a jeho závody ve Zlíně. Baťa je zde obviněn dokonce i ze spolupráce s nacistickým Německem, ačkoliv zemřel už v červenci 1932, tedy půl roku před nástupem Hitlera a jeho NSDAP k moci. Na snímek pak navázalo volné

pokračování **Nevěra** (1956, r. K. M. Walló), které líčí osudy závodu v době jeho znárodnění.

Mimo majitelů továren, bohatých statkářů a zahraničních imperialistů se filmaři často vymezovali i proti náboženství, zejména katolické církvi a proti nekomunistickým politikům, zejména národním socialistům.

Dalším místem, kde se odehrávaly filmové děje, byly pohraniční oblasti těsně po válce, kde byl kromě třídního boje i problém s odsunem Němců, např. ve filmu natočeném podle románu Václava Řezáče **Nástup** (1952, r. Otakar Vávra), kde se hrdinové kromě sudetských Němců musejí vypořádat i s odpůrci komunismu. Jednoho z příslušníků revoluční gardy zkazí to, že se stane národním správcem místní textilky. Nakonec je ale spravedlivě potrestán, textilka se nestane jeho majetkem, ale začne ji spravovat lid.

Zajímavým počinem, útočícím na emigranty, je snímek z roku 1952 **Únos** (r. Ján Kadár, Erman Klos), který popisuje únos československého letadla do západního Německa. Jako únoscí, a tedy hlavní záporné postavy, zde vystupují českoslovenští letci, kteří za 2. světové války sloužili v RAF. Ostatní cestující, mezi nimiž dominuje neohrožený komunistický funkcionář, však emigrovat odmítají. Jediný, kdo se rozhodne na Západě zůstat, je jazzový trumpetista, všichni na svou emigraci doplatí, budou internováni v koncentračním táboře. Ostatním sice Američané, kteří se neštítí spolupracovat s bývalými nacisty, brání v návratu, ale nejsou úspěšní ani při použití metody „cukru a biče“ a pod tlakem okolností jsou nuceni nedobrovolně emigranty propustit zpět do vlasti.

Velkým tématem pro tvůrce dramatických snímků byla samozřejmě i reflexe 2. světové války – viz válečné filmy.

V druhé polovině padesátých let se filmaři začali postupně přeorientovávat na dobové problémy v už socializované společnosti. Objevily se první pokusy o nějakou hlubší psychologizaci postav a také velmi opatrné náznaky kritiky dobových poměrů. Herci se také snaží více hrát, jsou méně patetiční, méně statiční, občas se pokusí i o nějaké emoce. Filmaři se zabývají manželskými problémy, mezilidskými vztahy, potížemi, které vznikly v nových vesnicích atd. Do pozadí ustupuje třídní boj, který už je údajně vítězně dobojován. Zobrazuje se pouze ve snímcích, které se obrací do nedávné minulosti, a i zde se autoři snaží o změnu, např. ve filmovém zpracování stejnojmenného románu Jana Otčenáška **Občan Brych** (1958, r. Otakar Vávra), kde se hlavní hrdina rozhoduje do poslední chvíle, na jakou stranu se přidá, ale v rozhodujícím okamžiku se rozhodne správně. Optimistický konec byl typický i pro mírně kritické

filmy, jako např. **Zářijové noci** (1957, r. Vojtěch Jasný). Vícekrát se opakoval i aktuální motiv, který reagoval na nedostatek bytů, např. **První a poslední** (1959, r. Vladimír Čech)

Filmy, kde by se kritizovaly dobové poměry a nebyl v nich konec, který kritický průběh filmu napraví, byly spíše výjimkou, ale přeci jen se objevovaly, např. **Škola otců** (1957, r. Ladislav Helge).

4.2.1 Období 1948 – 1952

V tomto období se točily především snímky s budovatelskou tematikou. V centru pozornosti bylo plnění plánů, budování nové vesnice, budování nového světa i nového člověka, a také odhalování a trestání třídních nepřátel. Postavy jsou jasně rozdělené na hodné komunisty a zlé odpůrce komunistů. Pokud se nějaký film vymykal, byl obvykle natočen ještě v roce 1948, např. psychologický snímek Jiřího Krejčíka **Svědění** nebo filmová adaptace románu Karla Čapka **Krakatit** (r. Otakar Vávra).

Kromě toho vznikala ještě dramata s válečnou či historickou tematikou, těm se podrobněji věnuji v jiných částech.

Cesta ke štěstí

Obsah

Mladá dívka Vlasta Tomešová se vrací do rodné vesnice Březová ze stavby mládeže na Ostravsku. Chce se tam ucházet o místo traktoristky v místním traktorovém družstvu. Má problém s personalistou traktorové stanice Karáskem, který odmítá dívky přijímat. Vlastin otec slouží velkostatkáři Fulínovi. Ten mu půjčuje koně, ale musí za to pracovat na Fulínově pozemku. Členové JZD si u vedení traktorové stanice stěžují, že jejich pole nejsou včas zorána. Politický zástupce předsedy traktorové stanice Soukupové Borek namítá, že čas ztrácí přejížděním, jako řešení nabízí rozorání mezí. Problémem jsou pozemky Fulína a Tomeše, kteří je zatím odmítají dát do družstva. Tomešovi se navíc nelíbí Borkova výzva, aby dávali své děti do práce ve stanici. Vlasta se přesto rozhodne zkusit štěstí jako traktoristka. Po cestě potká známého traktoristu Oldu, který plní plány na 150%. Nedívá se moc optimisticky na Vlastino přání, myslí si, že místo traktoristky nedostane.

Vlasta nevidí ráda, že její otec pracuje na Fulínově poli a sama u Fulína také nechce pracovat. Tomeš Vlastě znovu zakáže práci v traktorové stanici. Soukup a Karásek si stěžují na přepracování, ale odmítají rozdělit se o svou práci, nevěří ostatním.

Karáskova žena chce také pracovat ve stanici, Karásek to odmítá, chce mít ženu v domácnosti. Způsobí to rozpor v jejich rodině. Olda v Březové zlomil pluh, což rozmrzelo Borka, že se to stalo zrovna v Březové, kde ještě zdaleka nejsou všichni v JZD.

Večer je ve městě zábava pro traktoristy. Lidový soubor tam hraje, zpívá a tančí. Poté začne volná zábava, místí orchestr hraje k tanci a poslechu. Karásek netančí se svou neposlušnou ženou, ale o samotě se opijí. Olda přijíždí na zábavu později, přiváží s sebou i Vlastu. Tu hned vyzve k tanci Borek. Snaží se jí přesvědčit, aby se stala traktoristkou i přes otcův zákaz. Okresní soubor zpívá Traktoristickou píseň, za doprovodu akordeonů.

Vlasta skutečně do stanice přijde, předseda Soukupová ji přijme. Vlasta je už druhou traktoristkou ve stanici, před ní už na traktoru vyjela Karáskova žena. Karásek, ač nerad, musí Vlastu zaškolit. Vlasta při zaškolování prokáže, že dobře rozumí motorům. Fulín radí Tomešovi, aby vstoupil do JZD, poté by tam vstoupil i on, využili by výhody družstva a zabránili by rozorání mezí. Tomeš přesvědčuje dceru, aby nechala práci ve stanici, a pomohla mu doma, protože se se vším dře sám. Vlasta oponuje, že on se dře hlavně pro Fulína. To otce nahněvá a řekne Vlastě, že pokud zůstane ve stanici, musí odejít z domu. Vlasta odchází. Hned první den se jí stane nehoda, nabourá s traktorem, nedaří se jí připojit pluh, což ale nejde ani zkušenějším traktoristům, zapojit ho musí až sám Borek. Ten Vlastu posílá s Oldou do Březové, dává jim na srdce, že se právě tam musí vytáhnout. Vlastu také přesvědčuje, aby se usmířila s otcem. Olda na Borka trochu žárlí, Vlasta se mu líbí.

Opět se naráží na problém, že pole jsou malá a od sebe vzdálená, proto není tak vysoká efektivita práce, jako kdyby se ta pole scelila. Tomeš trvá na svém a Vlastu nepouští domů, Tomešova žena se Vlasty zastává, ale není to nic platné. Vlasta požádá o pomoc Borka. Ten ji utěšuje, že si to táta jistě brzy rozmyslí a zahraje a zazpívá jí milostnou píseň.

Karásek jde za předsedou Soukupovou. Chce po ní, aby přesvědčila jeho ženu Anežku, aby nechala ježdění na traktoru. Soukupová souhlasí, ale s tím, že jí má Karásek přenechat vedení skladu. To se Karáskovi vůbec nelíbí. Anežka stále truceje, Karásek musí spát v kuchyni, na jeho posteli bude spát Vlasta.

Agronom Soukup se rozčiluje nad Březovou, která stále odmítá rozorání mezí. Do stanice dorazí redaktorka Šimová, která chce o ní napsat reportáž.

Stanice se chystá dokončit práci v Březové. Obyvatelé Březové jsou ochotni meze rozorat. Problémem jsou Fulínova a Tomešova pole, která celistvost polí narušují. Fulínovi se rozhodnou pole vyměnit, Tomeše chtějí ještě přesvědčit, aby prozřel a dal souhlas dobrovolně. Fulín navrhuje, že by mohl vstoupit do družstva. Obyvatelé Březové jsou z Fulínova obratu nadšeni, ale jeho vstup zamítne Borek, který prohlédne Fulínovu lest.

Vlasta vypráví ostatním pracovníkům stanice své zážitky ze stavby mládeže, z které je stále unešená. I proto ji stále mrzí, že táta neprozřel.

Traktoristovi Pepkovi je Vlasta jako traktoristka stále trnem v oku. Rozhodne se jí pomstít. Vlasta dostane od vedení úkol, že druhý den pojede orat k Fulínovi. Je to velmi zodpovědný úkol. Vlasta nejprve váhá, nechce se jí pracovat na Fulínově pozemku, ale nakonec úkol přijímá. Netuší, že jí traktorista Pepek v noci vypustil z traktoru naftu. Ráno je Vlasta na Fulína drzá, ale slibuje mu, že odpoledne bude s orbou hotova. V tom jí však dojde nafta. Fulín toho hned využije, aby mohl pomluvit stanici.

Ve stanici se celá aféra vyšetřuje. Vlasta je Soukupovou napomenuta, že si měla traktor před jízdou pořádně zkontrolovat, že takto se správný traktorista nechová. Karásek se přidá, že nestačí kontrolovat traktor jen večer, ale že to musí udělat i před jízdou. Za to napomene Karáska Borek s tím, že ráno má kontrolovat traktory i on. Karásek opět útočí na ženy, traktoristky. Borek hádky utne. Věří, že Vlasta mluví pravdu, že večer bylo vše v pořádku, snaží se promluvit všem do duše, aby se viník vzniklé situace přiznal. Pepek se ale nepřiznává.

Tomeš přijde k Fulínovi pro potah, ten mu ho ale odmítá půjčit, protože je na něho Vlasta drzá a nezorala mu pole. Fulín opět nabádá Tomeše, aby vstoupil do družstva, ale Tomeš prozře a beze slova odchází.

Borek vytuší, že za vypuštění nafty je Pepek. Ten se mu nakonec přizná. Borek mu vyčítá, že neshodil jen Vlastu, ale celou stanici, že žene vodu na mlýn takovým Fulínům. Je potrestán tím, že se musí přiznat přede všemi, omluvit se Vlastě a přijde o post traktoristy. Borek oznámí Vlastě, kdo za celou kauzou stojí, ta je nadšená a konečně políbí Oldu.

Ráno ji přijde do stanice navštívit její matka. Dozvídá se od ní, že se kvůli ní její otec rozkmotřil i s Fulínem a že teď nemohou zorat pole. Vlasta ale zařídí, že pole zorají traktoristé ze stanice. Tomeš je ráno nadšen a definitivně prozře, že to s ním soudruzi opravdu myslí dobře. Teď Fulín prosí Tomeše, aby zůstal na jeho straně, ale ten to už odmítá. Fulín ho pak nazve žebrotou.

Peppek teď pracuje jako opravář u Karáska. Redaktorka napíše kritický článek na Karáska, který odmítá ženskou práci, sám kritiku odmítá a cítí se být všeobecně prospěšným typem. Borek a Soukupová vezmou kritiku i na sebe, že ještě Karáska nenapravili. Rozhodnou se to změnit. Článek o Karáskovi vyvěsí na tabuli. Když si to Karásek o sobě přečte, všichni se mu smějí a říkají, že Šimová o něm napsala pravdu. To se Karáska dotkne, chce dát výpověď, jeho práci má zastat jeho Anežka.

Ve stanici řeší, že musí druhý den v Březové rozorat meze, aby splnili závazek. Na schůzi přijde Tomeš a ptá se, co bude zorání jeho pole stát. Je mu odpovězeno, že stát to nebude nic, protože se jednalo o dobrovolnou směnu, že může poděkovat dceři Vlastě. Ta se usmíří s otcem. Druhý den jde Vlasta také agitovat pro rozorání mezi do Březové. Někteří se bojí Fulína, ale Borek odpoví, že Fulín měl času dost, že teď už se ho ptát nemusí. Do družstva se přihlásí i Tomeš s Tomešovou. Obhájcem Fulína prozradí, jaký je Fulín doopravdy, jak jim chtěl rozbít družstvo. Nakonec jsou pro rozorání mezi všichni družstevníci.

Traktory jedou rozorávat meze, Karásek zůstal uražen doma. V tom mu předseda Soukupová vzkáže, aby se Karásek vrátil na post garážmistra. Karásek prozře a usmíří se s manželkou. Nyní mu už nevádí její práce v traktorové stanici. Peppek opraví vyřazený Zetor a dostane povolení jet s ostatními traktoristy rozorávat meze. K orbě jim zní opět Traktoristická píseň.

Zhodnocení filmu

Tento snímek je typickým příkladem budovatelských snímků. Odehrává se na vesnici, v době její proměny na novou, socializovanou vesnici. Hlavní hrdinka Vlasta má touhu stát se traktoristkou, stejně jako Anežka Karásková. Je to typické pro první léta komunistické vlády, že ženy zastávaly doposud výhradně mužská povolání, dostávaly se i do vedoucích funkcí, jako v tomto snímku, kde je předsedou, dnes bychom řekli předsedkyní, traktorové stanice žena. I mezi dělníky v družstvu se najdou osoby, které mají ještě „zpátečnické“, tím pádem špatné, smýšlení o ženské práci (Karásek, Pepan). Ti jsou „spravedlivě“ potrestáni za své smýšlení, ale vezmou si z toho ponaučení a ostatní soudruzi je berou na milost. Ve stanici nechybí ani moudrý a spravedlivý politický pracovník Borek. Ten má až „nadpřirozené“ vlastnosti, pozná jediným pohledem, kdo to se socialismem myslí upřímně a kdo chce do družstva jen na oko, pozná, kdo skrývá nějaký prohřešek, myslí pokrokově a ač pracuje v kanceláři, tak umí i nejlépe couvat s traktorem.

Dělníci ve stanici lámou rekordy v plnění plánů, např. traktorista Olda plní plán na 150%. Co brání celé stanici v ještě lepších výkonech, jsou meze, které stále oddělují jednotlivá pole, proto se je snaží rozorát. Tím se zdůvodňuje neefektivita nového socialistického způsobu zemědělství.

Do určité chvíle se o to snaží po dobrém, kdo k tomu nepřistoupí, tak mu pole seberou i bez jeho souhlasu, tak jako statkáři Fulínovi (ten je v těžké situaci, i když do JZD vstoupit chce, tak je odmítnut, protože politický pracovník pozná na první pohled, že to nemyslí upřímně). Ten je jedinou zápornou postavou ve filmu. Vykořisťuje menšího sedláka Tomeše, opovrhuje jím jako s žebrotou a pokusí se i jako záškodník dostat do JZD. Je ale potrestán znárodněním majetku, což je ve filmu bráno jako jasně pozitivní věc. Pro tvrdě pracující traktory se ve městě pořádá večírek, kde si společně zazpívají budovatelskou Traktoristickou píseň. Druhá píseň, která ve filmu zazní, je lyričtější, ovšem s ohledem na novou dobu v ní šumící lesy a potůčky doplní i zvuk motoru od traktoru.

Ústy nadšené traktoristky Vlasty jsou také propagovány a glorifikovány tehdejší stavby mládeže.

Na dění ve stanici občas dohlédne pohled Stalina či Gottwalda z nějaké fotky pověšené na zdi. Po zdech často visí hesla nové doby.

4.2.2 Období 1953 – 1956

V tomto období se pokračovalo ve stylu, který byl nastaven v předchozích čtyřech letech. Rozdíl byl snad jen v tom, že nyní se více příběhů odehrávalo ještě před únorem 1948 a důraz byl kladen na to, jak obtížně se žilo dělnému lidu, který podnikatelé či velkostatkáři vykořisťovali, např. slovenský film **Pole neorané** (1953, r. Vladimír Bahna). Od zavedeného konceptu se opět odlišovalo jen několik málo snímků, např. poetické adaptace děl Fráni Šrámka ve filmech Václava Kršky **Stříbrný vítr** (1954) a **Měsíc nad řekou** (1953).

Výstraha

Obsah

Američtí podnikatelé si na konci války objednají u americké armády bombardování závodů na výrobu syntetického benzínu v Sudetech, čímž se snaží odstranit pro poválečný čas nebezpečnou konkurenci. Na opravě musí kromě dělníků pracovat

i váleční zajatci. Dělníci jsou v odboji, předávají si plánky o podminování továrny. Z rozhlasu uslyší, že Praha povstala a volá o pomoc. Komunističtí dělníci si rozdělují zbraně. Američané vyzývají Němce, že přijedou, aby se jim vzdali. Z příjezdu Američanů jsou prostí komunisté zklamáni, čekali Rusy. V zápětí se ale rozhlas opraví, že se blíží ruské a ne americké tanky. To naopak vyvolá zděšení u Němců. Němci nestihnou uprchnout ani nic poničit, vrchní německý chemik je zatčen dělníky. Ti obsadí příjezdové cesty k továrně, protože se blíží německé posily. Podaří se jim Němce zdržet až do příjezdu sovětských tanků.

Továrna je po válce zle poničena. Vedením továrny je pověřen sovětský kapitán Savčenko. Nabádá dělníky, že je třeba co nejdříve obnovit provoz, tak jako u nich ve Stalingradu. Nekomunističtí dělníci jsou skeptičtí, nevěří, že by se něco takového dalo provést, naopak komunisté jsou optimisté, věří, že továrnu jsou schopni co nejdříve zprovoznit. Problém je hlavně v tom, že Němci po celou válku nepustili k výrobě. Do výroby benzinu je má zasvětit zajatý německý chemik. Pro novou republiku, kterou svou krví osvobodili sovětské bratři, je potřeba vlastního benzinu, aby ho nemuseli kupovat od Američanů. Dělníci moc dobře vědí, že jim závod rozbombardovali jenom proto, aby od nich nová republika, která jistě bude republikou pracujících, musela od nich benzin kupovat. Dělníci mají směrnice od KSČ. Je vydán zákaz kouření. Nakonec se všichni dělníci hlásí do práce a jsou odhodláni benzinové závody, které se nově jmenují Stalinovy, zprovoznit, i když nemají odborné vzdělání. Nakonec si se Sověty připíjí na zdar československého benzinu.

Americká benzinová společnost angažuje prostřednictvím českého právníka Alfréda Skopa, jednoho z poslanců národně socialistické strany, ing. Bártu. Ten se má s pomocí své strany dostat do vedení Stalinových závodů a postupně je přivést ke krachu. Za to si od Američanů vyslouží 50 tisíc Kčs měsíčně, ovšem v dolarech a navíc zvláštní prémii po likvidaci závodu.

Do závodu se zatím hlásí noví pracovníci, kteří přijeli z celé republiky. Přijde i inženýr chemie Lili Burdová, Skopova sestra, která byla za války v emigraci v Londýně. Ing. Burdová je nasazena do laboratoře. Vrchní inženýr Hrdla jí příliš nedůvěřuje. Právě když přišla, podařilo se chemikům vyrobit první benzin.

V novinách píší, že benzinové závody budou zrušeny, čímž vnesou zmatek mezi dělníky. Představitelé komunistických dělníků poprosí svou stranu o pomoc, ta vyšle do továrny samotného soudruha Gottwalda.

Ing. Burdová má tajné poslání škodit závodům, na čemž spolupracuje se zajatým německým chemikem. Ten jí prozradí, že trubky, kterými je benzin veden, byly vyhotoveny chvatně, ze špatného materiálu. Pokud by se jí podařilo, aby se benzin vznítil právě tam, byly by Stalinovy závody zničeny. Burdová dává vzkaz Hrdlovi od svého bratra, který byl jeho spolužákem na gymnáziu.

V továrně má Gottwald projev. Slibuje, že již za měsíc začne znárodňování bank, dolů atd. Zprávy o zavření závodů dementuje jako pomluvy reakce. Práce ve „Stalinkách“ je prý zárukou míru a výstrahou pánům.

Poslanec Bárta se všemožně snaží házet dělníkům klacky pod nohy. Mezi dělníky má i své spojence, kteří roznášejí pomluvy o zavírání továrny a o tom, že Sověti továrnu rozmontují a převezou do SSSR, tak jak to dělají Američané v Německu. Na závodní radě se jedná o zlepšení životní úrovně dělníků. Slovo si vezme Vaněk a prohlásí, že světová reakce, reprezentována kartely, chce válku, kdežto oni chtějí mír. Strana dala závodům takovou důvěru, že si mezi sebou můžou zvolit jednoho člena pro kandidátku pro blížící se volby. Je zvolen předseda závodní rady Trnka. Do závodů přijíždí vládní komise, která chce jejich výrobu omezit.

Zatím Skop svého starého známého inženýra Hrdlu přesvědčuje, aby poskytl své schopnosti velké mezinárodní společnosti, která buduje velké závody na syntetický benzin. Navíc mu tvrdí, že po volbách budou komunisté vyřizeni. Nové závody mají stát v USA a Západním Německu, Československo si od nich má benzin kupovat. Američany zajímá pouze inteligence, osud dělníků je jim lhostejný.

Ve Stalinkách se uskuteční dobrovolná brigáda na odstranění nevybuchlé miny z nádrže na čištění vody, která je nezbytná pro výrobu benzínu. Hrdla zatím váhá, zda přijmout nabídku kapitalistů, ale když vidí nadšení svých dělníků, sám osobně odstraní rozbušku z nevybuchlé pumy. Nabídku odmítá.

Burdová potká údržbáře, který o ní již dříve projevil zájem. Chce ho zneužít ke zničení továrny. Pod záminkou, že se jedná o ochranný lak, mu předá látku, která má zapříčinit výbuch celých závodů.

Do továrny je poslán nový inženýr Ryska, další Bártův člověk. Bárta navíc naléhá, aby byl okamžitě pro Rysku připraven byt, ačkoliv jich je velký nedostatek.

Údržbář jde vyzkoušet nový lak, ale nejprve ho vyzkouší mimo potrubí a pozná, že byl oklamán. Burdová se schová u Barty, ale soudruzi z továrny jsou jí v patách. Podaří se jim je včas chytit.

Na závodní radě se řeší velké množství výpovědí. Komunistický poslanec Trnka ví, že je to organizované národními socialisty. Je rozhodnut zaútočit na ně v parlamentu.

Vaněk navrhuje, aby se v závodu založily lidové milice. Návrh je přijat, v závodě skutečně vniknou milice, ve kterých jsou i ženy. Národně socialističtí poslanci stále prosazují uzavření závodů. Záškodník Ryska zjišťuje, že je trhlina v potrubí. Plánuje nechat to vybuchnout, v době, kdy měl být projev o zavření továrny. Zrovna v ten den probíhají i oslavy VŘSR. Opravdu dojde k výbuchu. Stalinovy závody jsou v plamenech. Národní socialisté se snaží využít výbuchu proti komunistům, a také jako záminku pro zavření Stalinových závodů. Trnka Stalinovy závody vehementně brání. Jako trumf si nechá informaci o sabotérovi Ryskovi, o kterém zjistili, že to byl on, kdo výbuch nastražil.

Americký kartel má své lidi i v československé vládě, a kdyby se nedařilo plnit jejich příkazy, je na hranicích připravena americká armáda, aby Československo obsadila.

V tu chvíli už dělníci čekají, jak dopadnou jednání v Praze. Píše se totiž už únor 1948. Lidové milice jsou nachystané, čekají na rozkaz soudruha Gottwalda, aby přijely Praze na pomoc. Dozví se, že zrovna Gottwald jedná s Benešem. V napjaté atmosféře je odhalen i další záškodník v závodech.

V Praze chystají národní socialisté puč proti lidu, jsou však včas odhaleni a zatčeni jako vlastizrádci Státní bezpečností a lidovými milicemi. Gottwald k davům čte svůj slavný projev z 25. února. Všichni dělníci jsou nadšeni. Zatčen je i Alfréd Skop.

Zhodnocení filmu

Ve snímku je ukázáno, jak se dělníci, vedeni KSČ, zasloužili o to, že Československo má dostatek benzínu a nepotřebuje jej dovážet. Jejich snahu ničí přísluhovači amerických kartelů, kteří v československé továrně vidí nebezpečnou konkurenci. Happy endem je vítězný únor. Film ukazuje americká vojska jako bezmála spojence nacistického Německa, divákům bylo vysvětleno, proč vlastně Američané bombardovali československé továrny. Ne proto, že vyráběly pro Němce, ale prý proto, aby odstranili konkurenci pro americké kartely. Americká armáda jedná podle příkazů několika podnikatelů, kteří se snaží ovlivnit svět. Československá továrna na výrobu syntetického benzínu je ve filmu zobrazena jako citelný zásah do amerického monopolu. Kvůli ovládnutí světa se chystají na novou válku, což bylo typické označení rozděleného světa – západ jako krvelačná a bojechtivý, východní socialistický tábor

jako mírový ráj. Západem chystaná nová válka je proto jediným důvodem, proč se i na východě zbrojí.

Ještě za války jsou komunisté zobrazeni jako neohrožení odbojáři, kteří spolu se Sověty osvobodili republiku. Komunisté jsou také kladnými hrdiny celého filmu. Jako jediní prý bojují za práva dělníků, ale i za nezávislost a soběstačnost Československa. Těsně po úmrtí poprvé ožívá alespoň na filmovém plátně postava Klementa Gottwalda, samozřejmě jako postava kladná.

Jako záporné postavy vystupují kromě Amerických podnikatelů také jejich čeští přísluhovači. Za ty jsou označeni lidé, kteří byli v londýnské emigraci (samozřejmě že tito lidé jsou vysokoškolsky vzdělaní, např. právník, inženýrka) pro peníze a svůj prospěch jsou ochotni obětovat celou továrnu, zájem vlastního státu i životy dělníků. V tomto neblahém úsilí jim dle filmařů napomáhali i příslušníci nekomunistických politických stran, zejména národních socialistů.

4.2.3 Období 1957 – 1960

V tomto závěrečném období se již definitivně upustilo od budovatelských snímků, důraz byl kladen na větší psychologizace postav, např. ve filmu **Občan Brych** (1958, r. Otakar Vávra), kde byla typická postava váhajícího intelektuála, který však v kritické chvíli prozře a přikloní se ke komunismu. Typický byl také optimistický konec, jen málokterý snímek v této době se mu vyhnul.

Jinak na filmovém plátně ubyl boj s třídním nepřítelem, filmaři začali hledat nová témata v současných problémech socializované společnosti, např. řešení manželských krizí (**Kruh**, 1959, r. Ladislav Rychman), nedostatek bytů (**První a poslední**, 1959, r. Vladimír Čech), problémy s fungováním JZD (**Velká samota**, 1959, r. Ladislav Helge) atd. Objeví se také některá melodramata, např. **Ošklivá slečna** (1959, r. Miroslav Hubáček), ale i kritické filmy, kde není optimistický konec, např. **Škola otců** (1957, r. Ladislav Helge), film o neúspěšné snaze učitele hodnotit žáky podle jejich skutečných znalostí, i když se tím zhorší jejich dosavadní prospěch, což vede k nepochopení ze strany rodičů a zároveň se tím zhorší i výsledky školy, pro což nemají zase pochopení učitelovi nadřízení.

Záříjové noci

Obsah

Snímek se odehrává v době vojenského cvičení. Líčí osudy vojáků z povolání v době míru. Jak pracovní, tak osobní.

Film začíná střelbou během cvičení. Vojákům základní služby se nedaří, poručík Zábrana vyzve velitele, aby jim to ukázali, když nebyli schopni je to naučit. Po cvičení se Zábrana zajímá o pocity svých vojinů, o jejich problémy, jako např. rozbité boty. Spolu se svými podřízenými doufá, že brzo přijde dovolená, Zábrana očekává narození potomka.

K rotě je přidělen nový osvětový důstojník, poručík Jirgala. Je to starý známý Zábrany, ještě z vojenského učiliště, ovšem nemají se rádi. Jirgala totiž kdysi Zábranu veřejně označil jako skvrnu na štítě dělnické třídy, nyní Zábranovi vyčítá, že neumí přijímat kritiku.

Velitelem roty je Cibulka, který byl právě povýšen z kapitána na majora. Je na cestě ke své jednotce, spolu s vojenským novinářem. Ten chce, aby mu Cibulka označil jednoho špatného velitele roty, aby o něm mohl napsat článek. Cibulka se ohrazuje, že takové velitele nemá, novinář však na tom trvá.

Důstojníci Zábranovy roty se seznamují s Jirgalou. Ten se dovídá, že Zábranova manželka je jeho dávná láska Marie, což špatně nese. K rotě přijíždí major Cibulka. Má stále spory se Zábranou. Proto jej novináři označí jako onoho špatného velitele.

Cibulka odmítá dávat dovolené svým vojinům, dokonce je ponižuje. Zábranovi však dovolenou slibuje, ovšem v zápětí přijde zpráva o pohotovosti a zrušení všech dovolenek.

Jirgala se od ostatních politických pracovníků dozví, že Cibulka není moc dobrý velitel, že je ale problém si na něho stěžovat, protože je nejlepším přítelem plukovníka Sovy, který nad Cibulkou drží ochrannou ruku.

Ve vojenských novinách vyjde článek o špatném veliteli – Zábranovi. Všichni ostatní důstojníci v divizi i prostí vojáci jsou tím pobouřeni. Zábrana jde s článkem za Cibulkou. Ten se ale před ním nechá zapírat, že nemá čas. Když k němu Zábrana přeci vtrhne, je okamžitě vyhozen.

Plukovník Sova se od vojína Husy dozvídá o špatném přístupu výstrojního důstojníka majora Fialky. Je problém od něho cokoli chtít, protože své povinnosti hrubě zanedbává. Plukovník se zajímá o všechny problémy obyčejných vojáků a Fialkovi nařídí, že do druhého dne musí vyřešit nedostatek dek a rezervních bot pro vojáky.

Soukromě Sova vyčítá Cibulkovi, že špatně agituje mezi vojáky před připravovaným cvičením. Cibulková u oběda vyčítá manželovi i Sovovi, že nezřídili ve vojenském prostoru bydlení pro manželky nižších důstojníků. Sova chce řešit článek o Zábranovi. Zábrana však už v táboře není, i přes zákaz se vydal za svou těhotnou manželkou. Zábranovu nepřítomnost Jirgala okamžitě nahlásí Cibulkovi. Místo Zábrany je prozatím k jeho rotě přidělen jiný velitel, poručík Škrobánek, který je k Cibulkovi loajální.

Zábrana zjistí, že jeho žena je už v porodnici. I přesto, že už nejsou návštěvní hodiny, se mu podaří se s ní setkat. Setkání se však protáhne a Zábrana nestihne vlak, kterým se chtěl ještě před ránem vrátit ke své divizi. Doufal totiž, že o jeho nepřítomnosti se tam ještě neví. Zábranův prohřešek se brzy roznese mezi vojáky. Ti jsou zklamáni z očekávaného Zábranova postihu.

Plukovník Sova opět obhlíží pozice. Znovu se přesvědčí o špatné práci majora Fialky. Vojín Husa se u plukovníka přimlouvá za Zábranu, plukovník se dá do řeči i s ostatními vojíny.

Zábrana se vrací k jednotce. Důstojníci se domlouvají, jak ho potrestat. Cibulka prosazuje prokurátora. Jirgala je na vážkách, pro Zábranu má sice jisté pochopení, ale zároveň jeho přestupek považuje jako neodpustitelný. Rovněž Sova váhá, nesouhlasí s tím, aby šel Zábrana před prokurátora, a pomalu mu začíná docházet, že Cibulka je špatným velitelem. Od velitele pluku se navíc dozví, že Zábrana je výborný velitel, akorát má potíže s Cibulkou.

Jirgala se nakonec rozhodne jít za Cibulkou a postavit se za Zábranu. Navíc vyčítá Cibulkovi, že o svých vojácích nic neví. Cibulka reaguje podrážděně a vyhrožuje Jirgalovi potížemi.

Sova definitivně prozřel, o neschopnosti Cibulkově. Podá návrh na jeho odvolání z funkce.

Zábrana je nakonec potrestán dvaceti dny vězení, ale velitelem roty zůstává.

Odvolán je i neschopný major Fialka. Jeho funkci nakonec přidělí Cibulkovi.

Zábrana se dozví, že se ho zastával Jirgala a omlouvá se mu za to, že mu nevěřil a že ho nepovažoval za přítele.

K Zábranově rotě přijde zpráva, že se poručíkovi narodil syn.

Zhodnocení filmu

Film se odehrává ve vojenském prostředí, v prostředí důstojníků z povolání. Je v něm naznačena určitá dobová kritika, především je poukazováno na problém protekce. Díky

ní jsou pak ve vedoucích funkcích, a to nejen v armádě, lidé neschopní, díky nimž jsou pak špatné výsledky práce, zde např. že Cibulka má k ruce četaře Tišťana i přesto, že ten má špatný kádrový profil, jeho otec byl bohatým statkářem. Tito lidé povětšinou svou neschopností brzdí své mnohem schopnější podřízené. Částečně proto, že jejich schopnosti nejsou schopni rozpoznat a pokud ano, tak mají obavu, že by je mohli nahradit ve funkci. Odvážným počinem je to, že kritika míří mezi vyšší důstojníky a tito důstojníci jsou dokonce členy KSČ. Film ovšem dává naději, že tyto nepravosti jsou nakonec dříve či později odhaleny a napraveny. Na konci jsou neschopní velitelé odvoláni, příběh končí tradičně optimisticky. Neschopní velitelé jsou totiž povýšeni do hodnosti majora. Vyšší šarže jsou už zase uvědomělí, a spravedliví komunisté. Ti řeší běžné potíže i s obyčejnými vojíny, např. nedostatek dek či rozbité boty. Baví se s nimi jako s nějakými přáteli, naslouchají jejich stížnostem a steskům. I případ poručíka Zábrany, který by se dal vlastně považovat za vojenského zběha, je řešen mírně, lidsky. Osvětoví důstojníci řeší s vojíny kromě potíží v jejich službě i jejich osobní potíže, např. jestli jim už napsala jejich dívka, nejsou k podřízeným vojínům přehnaně tvrdí. Ve filmu pak padne i zmínka o vysokých platech v armádě oproti ostatním pracujícím, které jsou ale vykoupeny častým odloučením od rodin. Všichni důstojníci, kteří vystupují ve filmu, jsou členy KSČ.

4.3 Historické filmy

Jednou z nejvýznamnějších složek filmů točených mezi lety 1948 – 1960 patří bezesporu filmy s historickou tematikou. Pro totalitní režimy bylo typické upravovat historii podle svého, komunistický režim v Československu nebyl výjimkou. Film, spolu s výukou dějepisu na základních školách, využíval jako nástroj, pomocí kterého může svůj marxistický výklad dějinných událostí nejsnáze rozšířit mezi širokou veřejnost. Zároveň ale měly tyto filmy často i ambice na mezinárodní úspěchy, a to i ty ekonomické např. Vávrova husitská trilogie¹⁸. I proto se nešetřilo finančními prostředky na bohatou výpravu, o které si dnešní filmaři mohou nechat jen zdát.

---

¹⁸ Ta měla být dokonce promítána na filmovém festivalu v Benátkách, ovšem na nátlak Vatikánu k tomu nakonec nedošlo. (Historický magazín: Zikmund Lucemburský).

V případě Werichova filmu **Císařův pekař – Pekařův císař** dokonce ekonomické hledisko zvítězilo nad ideologickým. Hned první den natáčení se totiž Jan Werich nepohodl s režisérem Jiřím Krejčíkem, a to takovým způsobem, že jejich další spolupráce nebyla dále možná. Werichovo přeobsazení bylo nereálné, protože na něm byl celý film postaven, musel se tedy hledat nový režisér. Jako jediný, kdo by byl schopen naskočit do tak velikého projektu byl shledán Martin Frič. Ten byl ovšem vázán přípravami na natáčení filmu **Psohlavci**, který měl označení nejvyšší státní důležitosti. Kulturní pracovníci při ÚV KSČ trvali na tom, aby se přednostně točil film **Psohlavci**, který byl nejdůležitějším stranickým filmem roku, Werichovu komedii naopak označili za „pochybnou veselohru amerického stříhu“¹⁹. Oproti tomu lidé kolem ministra informací Václava Kopeckého prosazovali, aby se přednostně natočil **Císařův pekař**, přestože spadal do nižší kategorie stranických zájmů. Do **Císařova pekaře** se již investovalo mnoho peněz, navíc se s filmem počítalo na export. To nakonec rozhodlo ve prospěch **Císařova pekaře**, film se natočil už v roce 1951, **Psohlavci** si museli počkat na svou realizaci až do roku 1955.

Filmů s historickou tematikou vzniklo v daném období kolem dvaceti, ovšem vznikaly jen do roku 1956, vrcholem byla slavná Vávrova trilogie. Po této výpravné trilogii se v druhé polovině padesátých let od točení historických velkofilmů upustilo.

Jako náměty sloužily především romány Aloise Jiráska. Časté bylo také zobrazování života dělníků od 19. století po první léta první republiky a počátky KSČ, zde jako námět pro dva filmy **Vstanou noví bojovníci** (1950, r. Jiří Weiss) a **Rudá záře nad Kladnem** (1955, r. Vladimír Vlček), posloužily romány druhého komunistického prezidenta Antonína Zápotockého.

Za zmínku pak stojí jistě i životopisné filmy režiséra Václava Kršky – **Posel úsvitu** (1950) o vynálezci Josefu Brožíkovi, **Mikoláš Aleš** (1951) o slavném malíři, **Mladá léta** (1952) o mládí Aloise Jiráska a **Z mého života** (1955) – obrazy ze života Bedřicha Smetany. Že byly pro zfilmování zvoleny životní osudy právě těchto osobností, nebylo náhodou. Aleš, Jirásek i Smetana byli propagováni jako vrchol českého umění, komunistický režim jich využíval, až zneužíval pro své potřeby, v očích veřejnosti jim tím velmi uškodil.

---

¹⁹ J. Knapík, *V zajetí moci*, s. 127.

Ve většině případů jsou historické filmy pojaty přesně podle marxistického výkladu historie, tedy jako třídní boj. Pracující jsou utlačováni církví, vrchností, bohatým sedlákem, zaměstnavatelem, státními orgány atd. a nějakým způsobem se proti tomuto vzbouří.

Důraz je kladen také na národnostní otázku, boj Čechů proti Němcům. Němci jsou v roli negativních postav (kupci, šlechtici, preláti), čeští šlechtici, preláti, kupci, podnikatelé atd. straní Němcům. Ti všichni bývají hamižní, bez kladných vlastností, hledají způsob jak ještě více lid zotročit a jak umlčet ty, kteří se jim protíví.

4.3.1 Období 1948 – 1952

V prvních letech pod vládou jediné strany se pro historické filmy hledaly náměty především v devatenáctém století. Výjimkou je pouze adaptace Jiráskova románu **Temno** (1950) režiséra Karla Steklého a Werichova a Fričova komedie **Císařův pekař – Pekařův císař**. Do devatenáctého století se obrací Krškovy životopisné filmy o Brožíkovi, Jiráskovi a Alšovi.

Hned dva filmy reflektují sto let staré události revolučního roku 1848 – **O ševci Matoušovi** (1948) režiséra Miroslava Cikána a **Revoluční rok 1848** (1949) od Václava Kršky. Podrobněji se budu věnovat filmu **Vstanou noví bojovníci**.

Vstanou noví bojovníci

Obsah

Je září roku 1884 a do Zákolan u Kladna přijíždí Ladislav Zápotocký – Budečský, který byl jako představitel sociálních demokratů vězněn a nyní, po propouštění, má zakázanou Prahu. Jde se přihlásit ke starostovi, který je zároveň sedlákem a hospodským. Ještě před ním je u starosty starý muž, Kolmistr, kterému má vyplatit starosta penzi. Ten mu vyčte penzi i to, že mu jednou budou muset platit pohřeb.

Na Budečského se starosta oboří jako na kriminálního a šupáka, Budečský sebevědomě oponuje, že je v jeho obci z úředního nařízení.

Budečský se ve starostově výčepu seznamuje s místním občanem Vosmíkem, starostovi – výčepnímu, který mu odmítá dát pivo, pohrozí živnostenským zákonem a ztrátou živnosti, pivo nakonec dostane. Vosmíkovi Budečský svěří, že se chce v obci žít jako krejčí, Vosmík moc nevěří, že by se tím mohl uživit.

Když Budečský jde do svého nového bytu, tak je ostouzen místními ženami jako neznaboh apod. Místní kněží se přou, jestli je jejich chování správné, mladý kaplan Čapek s tímto chováním souhlasí, vždyť ten rozruch způsobil on svým kázáním, starý farář takové chování naopak neschvaluje jako nekřesťanské. Kromě Vosmíka se všichni Budečského ve vsi bojí. Když nabízí své krejčovské služby místním sedlákům, je hrubě odbit a nazván „socanem“. Další, kdo se s Budečským baví, je stařík, se kterým se potkal u starosty. Jeho manželka mu to vyčítá, bojí se, aby jim starosta nevzal podporu. Když Budečský se svou krejčovinou neuspěje, využije návrh Vosmíka a jde se ucházet o práci v cukrovaru. Hned po jeho příchodu dojde k tragédii, řezačka uřízla dělníkovi Slámovi ruku. Ten nebyl pojištěn, protože byl poslán do cukrovaru na výpomoc z ratejny a nemá tedy dostat ani rentu. Budečský se o případ začne zajímat, továrník pochopí, kdo vlastně Budečský je, a práci mu nedá. Budečský vyhrožuje, že pokud Slámovi továrník rentu nedá, sejdou se u soudu.

Kaplan Čapek na návštěvě u správce císařského velkostatku rozšiřuje o Budečském, že chystal atentát na císaře.

Budečský jde do místní ratejny, vyhledá Slámovu matku, nabízí jí, že jejímu synovi pomůže. Ostatní obyvatelé ratejny jsou však ostře proti Budečskému, jako proti socanovi, který je všechny dostane jen do neštěstí. Budečský tedy odchází, ale Slámově matce slíbí, že její syn rentu dostane. Ta mu z vděčnosti za snahu donese vejce.

Budečský zútlunil svůj byt, aby mohla přijet jeho žena Bety s malým synkem Toníkem, kterého kvůli kriminálu ještě neviděl.

Sláma dostane od správce statku nabídku na místo pasáka a od cukrovaru zlatku. Budečský mu poradí, aby ji přijal.

Budečská, která je švadlenou, získá nějaké zakázky od místních žen, rodina tak alespoň má z čeho žít.

Kaplan Čapek opět káže proti Budečskému a dalším socialistům, které označuje za nástroj samotného pekla. Z toho je zhnusena Budečského žena, která je kázání také přítomna. Jde domů, kde je německy mluvící četník, který kontroluje Budečského. Ten, spolu s Vosmíkem, chce založit spolek, který by byl základem pro budoucí socialistickou stranu. Bety manželovi vyčítá, že se zase plete do politiky, ten oponuje, že to musí udělat, aby bylo na světě lépe, nakonec to pochopí i Bety.

Budečský si postupně získá venkovské obyvatelstvo, už se ho nikdo neštítí.

Správce velkostatku donutí obyvatele ratejny, aby svou dceru provdal za jiného z ratejny, který si ji také vzít musí, aby mohl dále dělat mlékaře. Budečský, když vidí svatbu, prohlásí, že oni, socialisté musí naučit lidi, aby se bránili libovůli pánů.

Budečský spolu s Vosmíkem a Eflerem založí Podpůrný a vzdělávací spolek pro Budeč a okolí. Budečského spolupracovníci nesouhlasí, ale Budečský jim vysvětlí, že socialistický spolek jim úřady nepovolí a že jedině přes spolek mohou na lidi z ratejny a na dělníky výchovně působit. Tajné jednání jim hlídá Budečského syn Toník.

Na ustavující schůzi spolku Budečský oznamuje, že ve spolku si budou všichni rovni, že si budou přispívat v případě nemoci a rodina dostane příspěvek v případě úmrtí. Většina statkářů odchází, protože si myslí, že jejich hlas by měl mít větší váhu, než u dělníků a čeledínů.

Členství ve spolku vzbudí nadšení zejména ve stařečkovi Kolmistrovi. Podobné nadšení panuje i v ratejně. Za spolkový stejnokroj určí černý klobouk a oblek a červenou kravatu. Farář, který je také členem spolku, navrhuje, aby na praporu spolku byl svatý Václav, Budečský proti navrhuje, aby se tam daly radši spojené ruce a heslo rovnost, volnost, bratrství, což by vyšlo mnohem levněji. Všichni souhlasí, sedláci navrhnou, aby byl prapor slavnostně vysvěcen. To je zejména Vosmíkovi trnem v oku. Budečský i Efler světit půjdou, dokonce si Budečský připravil řeč, ovšem řeč socialistickou, protože druhá strana praporu byla rudá. Ve své řeči se odkazuje na dědictví husitů.

Spolek se postupně rozrůstá a díky Budečskému se v něm vyostřují třídní rozdíly. Za to, že hlasoval proti statkářskému křídlu je starý Kolmistr připraven o svou rentu, z šoku se již nevzpamatuje a umírá. Jeho pohřeb, který platí spolek, je zároveň socialistickou manifestací. Druhý den se konají volby, kterých se prvně účastní i pátá kurie. Statkáři připravují symbolický pohřeb sociální demokracii, ale akce se nezdaří, jejich zaměstnanci se odmítají zúčastnit a v jejich okrsku nakonec zvítězí ve volbách Budečský.

Zhodnocení filmu

Film je natočen na motivy románu 2. komunistického prezidenta Antonína Zápotockého. Líčí osudy jeho otce Ladislava Zápotockého – Budečského, který byl internován po svém věznění na venkov. Zde se aktivně zapojí do veřejného života, snaží se pomáhat místním utlačovaným dělníkům. Ti mu zprvu nedůvěřují, ale Budečský si je postupně svými činy získá. Jeho činnost vede k založení spolku, ten se postupně mění v socialistickou stranu, která uspěje v krajských volbách.

Film je černobílý nejen díky použitému filmovému materiálu. Postavy jsou buď jednoznačně kladné, nebo jednoznačně záporné. Kladné postavy jsou dělníci a hlavně socialisté, kteří se snaží z dělníků vychovat nové lidi - socialisty. Mezi kladnými postavami nechybí ani sám autor literární předlohy, tehdejší předseda vlády Antonín Zápatocký, který ač je ještě v dětském věku, pomáhá svému otci v budování socialistického spolku. Na opačné straně stojí majitel cukrovaru, správce velkostatku, bohatí sedláci a církevní představitelé. Všichni se společně snaží vykořisťovat své zaměstnance, řídit jim i jejich soukromý život. Správce velkostatku např. beztrestně znásilní děvečku. Sedláci nepovažují méně majetné lidi za sobě rovné, starému Kolmistrovi vyčítají i nuznou rentu, kterou mu musí platit a když se jim vzepře, tak mu ji seberou. Naprosto odmítají socialisty, proti nim vedou kázání i kněží. Velkostatkář beztrestně znásilní svou děvečku. Pravdou je, že i sedláci, kněží, majitelé továren atd. měli samozřejmě i záporné vlastnosti, které byly zobrazeny v tomto filmu. Snímek se však snaží navodit dojem, že tito lidé mají pouze tyto negativní vlastnosti a hlavně, že je mají všichni příslušníci bohatší třídy.

Socialisté naproti tomu naprosto odmítají náboženství, neohroženě se dokážou postavit bezpráví, důsledky svého jednání nepromýšlejí, neváhají nad ním. Zejména postava Budečského je maximálně sebevědomá v jednání s lidmi, proti kterým bojuje.

4.3.2 Období 1953 – 1956

Mezi lety 1953 – 1956 vzniklo několik zajímavých historických snímků. Dominovaly filmy inspirované romány Aloise Jiráska. Kromě Vávrovy husitské trilogie šlo o film **Ztraceni** (1956, režie Miloš Makovec), jehož děj se odehrává v době prusko-rakouské války, a realizace se také konečně dočkali **Psohlavci** (1955, režie Martin Frič). Z této doby pochází také Krškův film **Z mého života**, který vypráví o některých epizodách ze života Bedřicha Smetany. Film je doplněn rozsáhlými ukázkami ze Smetanových děl, zejména z oper Braniboři v Čechách, Prodaná nevěsta, Dalibor²⁰ a Libuše.

---

²⁰ Ukázky z Dalibora nebyly točeny pro tento film, režisér Krška ve stejné době točil také filmovou adaptaci této Smetanovy opery, odkud si některé scény vypůjčil pro film *Z mého života*.

Husitská trilogie

Husitská trilogie, sestávající se z filmů Jan Hus, Jan Žižka a Proti všem, byla jedním z nejnákladnějších a nejambicióznějších filmových projektů 50. let. Že se investovalo právě do tohoto projektu, nebylo náhodou, husitství bylo v té době prezentováno jako vrcholné období českých dějin. Ve filmové trilogii však byla interpretace dějin husitství v duchu marxistické historiografie. Jako odborný poradce u filmu působil Josef Macek, toho času zapálený marxista. Husité byli marxisty vykládáni jako jacísi předchůdci komunistů. Přesto tyto tři filmy dodnes silně ovlivňují historické povědomí široké veřejnosti o této významné kapitole našich dějin, proto se budu věnovat všem třem dílům.

Jan Hus

Obsah

Děj filmu začíná v Praze 1412. Je zobrazena stavba kostela, na které prostí lidé až nelidsky dřou. Přesto okolo stojí mnoho zájemců o práci, kterou jim ale mecenáš stavby odmítá dát, aby nemusel platit více lidem, raději nechává dělat méně lidí, které nechává udřít k smrti, a i těm platí polovičku mzdy. Můžeme se hned seznámit i s kameníkem Martinem, jeho dívkou Johankou, služkou od konšela Stumpfnagela či tesařem Jírou. Tomu farář Peklo zabaví sekeru, jako poplatek za pohřeb jeho otce. Mistr ho pak bez milosti vyhodí z práce, jeho rodina přijde o jediný způsob obživy. Farář Peklo poté prodává odpustky, všude okolo jsou žebráci. Farář je během svého kázání zesměšňován studenty. Proti odpustkům vystoupí i pražská chudina, popere se s mladými pražskými patricijí. Farář Peklo vyhrožuje umlčením Husa, kterého označuje za původce nepokojů, a zbořením Betlémské kaple. Chudina se poté vydá za Husem, aby se ho zeptala, jestli bude pokračovat v kázání. Hus dokončuje přednášku o papežském schizmatu, když ho přijdou navštívit jeho přátelé Stanislav ze Znojma a Štěpán z Pálče. Dojde mezi nimi ke sporu, zda se proti odpustkům vymezit pouze na akademické půdě, pro což je Mistr Stanislav i Páleč, nebo jestli se mají proti odpustkům vyslovit veřejně, což prosazuje Hus. Páleč prohlašuje, že Husovo chování způsobí rozštěpení v národě, Hus oponuje, že takové rozštěpení už dávno je. Dojde k zásadnímu sporu a z dosavadních přátel se stanou úhlavní nepřátelé. Martin vytesal do kamene svou Johanku jako pannu Marii. Jan Hus po večerech obchází domy svých oveček a tajně sleduje, jak si čtou jeho spisy. Následuje Husovo kázání v Betlémské kapli, kde se veřejně vysloví proti prodávání odpustků. Na kázání jsou přítomni páni z Dubé, z Vartemberka a z Lažan, Jan Žižka

i česká královna Žofie. Kromě nich je tam ale i špeh, který zapisuje každé Husovo slovo. Chudina si Husova slova vykládá jako kázání nejen proti církvi a odpustkům, ale i proti tradičnímu dělení světa na trojí lid.

Král Václav IV. je pobouřen Husovým výstupem proti jím povoleným odpustkům. Církevní představitelé Husa před králem osočují, především ústy Štěpána z Pálče, dokonce vyhrožují Praze interdiktem. Husa naopak hájí královna Žofie a česká šlechta, které jde ovšem především o zmocnění se církevního majetku. Hus předstoupí před krále. Padne zmínka o dekretu kutnohorském, i o tom, že Hus reformoval český pravopis, píše svá díla česky a že své žáky posílá mezi chudinu, aby ji učili číst. Král vyzývá Husa, aby nepodněcoval bouře mezi lidmi. Královna Husovi znovu vyjadřuje podporu.

V další scéně se můžeme zúčastnit svatby Martina a Johanky. Přejí jim všichni sousedé, i Hus jim pošle blahopřejný dopis. Ve stejné krčmě sedí v převleku i sám král, svatebčany pohostí, dohlíží na šenkýřovu poctivost, vyžene právě příšlého faráře Pekla. Svatbu však přeruší zpráva o pálení papežské odpustkové buly. Akce se zvrhne k rabování kostelů, což vyvrcholí zatčením Martina a jeho přátel Jana a Staška. Johanka prosí svou paní o přímluvu, ta pomoc odmítá a ještě Johanku uráží, ta prohlásí, že u ní už sloužit nebude. Zajatí tovaryši jsou zatím mučeni, aby udali, že je k jejich jednání svedl Jan Hus. Když odmítnou, odsoudí je k smrti. Zoufalá Johanka přijde prosit k Husovi, ten jí přislíbí pomoc a vydá se na radnici. Spolu s ním se k radnici vydají tisíce lidí z pražské chudiny. Konšelé Husovi slíbí, že tovaryše propustí, pokud se dav rozejde. Hus souhlasí. Dav se začne skutečně rozcházet, ale mládenci jsou místo slíbeného propuštění na místě popraveni. To ovšem situaci neuklidní, jak si konšelé slibovali, naopak se strhnou další pouliční nepokoje. Jan Hus je zdrcen tím, že konšelé porušili jemu daný slib. Těla popravených jsou demonstrativně odnesena do Betlémské kaple, kde jsou i pochována. Hus je označuje za mučedníky, kteří jako první prolili krev pro pravdu boží.

Ve stejné době je papežem Janem XXIII. Jan Hus uvržen do klatby, nad Prahou je vyhlášen interdikt. Stoupenci Říma, především pražští Němci, se pokusí rozbořit Betlém, chudina ho ubrání. Hus se rozhodne odejít na venkov, své rozhodnutí si ale nechá schválit svými ovečkami.

Na venkově se kromě církevního útlaku projevuje i útlak feudální. Hus káže proti vrchnosti, poddaní ji nemají poslouchat, protože je to prý hřích. Hus káže pod širým nebem k velikým davům. Opět je sledován papežskými špehy. Papežský legát

vyhrožuje králi Václavovi křížovou výpravou, pokud Husa nepřinutí, aby přijel na koncil do Kostnice. Král se zalekne, rozhodnutí zda odjet však nechává na Husovi. Hus se rozhodne, že pojedje, ač je svými přáteli od cesty zrazován. Od římského krále Zikmunda dostává Hus ochranný glejt na bezpečnou cestu tam i zpět.

V Říši jel o den napřed před Husem papežský posel, který oznamoval, že za ním přijede ďábel. Husovi se však po svém příjezdu podaří veškeré obavy v německých chudých rozehnat a svým jednáním si je získá na svou stranu. Dává jim naději, že nehodného pána není nutné poslouchat.

Hus dorazil do Kostnice, kde jsou již o něm vyvěšeny pomlouvačné pamflety od Štěpána z Pálče. Kostnice je zobrazena jako město plné neřesti. Brzy po svém příjezdu je Hus vylákán biskupem z Lodi, pod záminkou rozmluvy s kardinály od svých přátel, a je zatčen. Z vězení posílá dopisy, které jsou čteny v Betlémské kapli, Hus již je smířen, že v Kostnici zemře.

Čeští páni zatím předávají Zikmundovi jejich protestní list. Zikmund přislíbil veřejné slyšení pro Husa. Slyšení však probíhá spíše jako soud, účastníci koncilu ho nenechávají pořádně mluvit, nejhůře Husa obviňuje Štěpán z Pálče. Hus prohlašuje, že člověk se má řídit rozumem a ne vírou, což způsobí pobouření. Je znovu vyzván, aby odvolal své učení, Hus odmítne odvolat a je odsouzen k smrti upálením. Zikmund poté kardinálům soukromě sdělí, aby Husovi nevěřili, i kdyby odvolal, aby ho nechali buď upálit, nebo zavřít na doživotí. Kardinálové se však bojí, aby se z Husa nestal v očích jeho přívrženců mučedník. Proto se do poslední chvíle snaží ho přimět k odvolání, Hus se však zlomit nenechá. V jeho cele ho ještě navštíví Štěpán z Pálče, Hus mu odpouští. Druhý den je na hranici naposledy vyzván, aby odvolal, Hus odmítá a je upálen.

Zhodnocení filmu

Ve filmu je Jan Hus prezentován jako bojovník za práva lidu, jako muž, který chce překopat řád tehdejšího světa. Hned v úvodních titulcích se může divák dozvědět, že Jan Hus nebojoval proti církvi, ale že to byl vlastně skrytý boj proti feudálnímu útisku. V podstatě se zamlčuje, že sám Hus byl součástí římského kléru, že byl sám kněz, např. ve filmu nemá vyholenou tonzuru. Jan Hus chtěl skutečně pouze reformovat římskou církev, nikoli společenský řád světa, zároveň nechtěl zakládat žádnou novou církev. Hus usiloval o reformu v rámci církve, nikoli o reformu sociální. Jeho snahy jsou v podstatě osekány na boj proti odpustkům a na neposlušnost vůči hříšné vrchnosti. O věroučných otázkách nepadne ani zmínka. Ve filmu se též opakuje klišé o ochranném

glejtu krále Zikmunda. Ten Hus skutečně obdržel, ale glejt mu zaručoval pouze bezpečný příjezd do Kostnice, nikoli návrat, na to v podstatě Zikmund neměl ani právo. Kromě duchovenstva a Zikmunda jsou zde mezi negativními postavami i pražští měšťané, kteří jsou navíc označováni většinou za Němce, ovšem v jejich negativním zabarvení hraje roli především to, že se jedná o bohaté kupce, chudí němečtí venkované, které Hus potká cestou do Kostnice jsou naopak vyličení pozitivně.

V Janu Husovi ještě nemá vyšší česká šlechta tak negativní zabarvení jako v dalších dvou částích trilogie, vyjma počínání rožmberských výběřčích daní. Naopak poměrně věrohodně, byť ve zkratce, je zobrazen průběh Husova pobytu v Kostnici. Vychází ze svědectví Husova společníka Petra z Mladoňovic, i když opět jsou úplně vynechány věroučné otázky, o které šlo v procesu především.

Jan Žižka

Obsah

V nočním lese se schází poddaný lid, který utekl svým pánům. Lid z Ústí vede pekař Joha a jeho rodina, poddané Želivského kláštera vede Johanka. Všichni spěchají na Tábor, jsou ale pronásledováni rožmberskými zbrojnoši. Jednoho z nevolníků chytí, vyslychají, když odmítne vypovídat, tak ho pověsí, pak se strhne bitka mezi Johovými lidmi a zbrojnoši. Zbytek lidí zachrání Johanka, které zmate stopu a oklame psy. Nakonec dojdou na obří shromáždění, kde káže kněz Koranda. Káže o tom, že již brzy si budou všichni lidé rovni, poté podává pod obojí.

O shromážděních je informován král Václav, že se jich prý sešlo k 40 tisícům. Proti těmto shromážděním se bouří římská církev, pražští konšelé a čeští páni, mezi nimi i pán z Dubé, někdejší obhájce Husův. Stěžují si také na Jana Želivského, který prý káže, že není třeba králů ani papežů. Arcibiskup opět hrozí křížovou výpravou, pokud král nevrátí církvi její majetky. Kališníci páni hájí kalich, ale jen proto, že si zabrali církevní statky. Král se zalekne válečné hrozby a majetky církvi vrátí. S králem zůstane o samotě Jan Žižka a snaží se mu domluvit, aby církvi nevracel majetky, aby nešel proti lidu, varuje, že mezi lidem vznikne vzbouření. Král nařídí, aby lid vydal své zbraně, zařídít to má právě Žižka. Ten váhá, s královým rozkazem sice nesouhlasí, ale je mu vděčný, protože mu kdysi zachránil život. Když však jsou zatčeni někteří studenti a tovaryši, postaví se Žižka proti králi. Příbuzní a přátelé zatčených se sejdou v kostele u Jana Želivského a prosí ho o pomoc, ten svolá na druhý den shromáždění. V zápětí dorazí Žižka a prozradí Želivskému králův rozkaz. Ten prohlásí, že v tom případě

povede lid proti králi. Žižka nakonec nejen že lidu zbraně nesebere, ale nechá pro ně ještě otevřít městskou zbrojnici.

Želivský jde do Betléma, navštívit Jakoubka ze Stříbra. Vyzývá ho, aby promluvil veřejně na obhajobu kalicha a vyzval lid ke vzpouře proti králi, v tom vidí návaznost na Husovo učení. Jakoubek oponuje, že Husovi šlo pouze o reformu církve a o to, aby kněží byli dobrými otci svých poddaných a aby poddaní poslouchali své pány. To je prý názor všech mistrů na vysokém učení. Želivský Jakoubka varuje, že s takovou učeností zahubí národ.

Želivský pak ostře káže proti novoměstským konšelům. Vzbouří lid a vyzve ho, aby vyšel na radnici a osvobodil své zajaté bratry. Konšelé si na pražský lid pozvou královské zbrojnoše a zajatce chtějí popravit. Pražský lid, vedený Želivským a Žižkou, vtrhne na radnici, zajatce osvobodí a nehodné konšely svrhne z oken. Královští ozbrojenci se neodvážejí zasáhnout. Když se král dozví o tom, co se stalo, chce nechat vyhubit všechny kacíře, ale ve svém rozčilení je stížen mrtvicí a umírá.

Žižka vede na hrad pražský lid, aby králi dokázal, že se nemusí bát ani křížácké války, od pánů se však dozví o králově smrti. Páni, včetně těch kališnických, se rozhodnou jednat se Zikmundem jako s následníkem českého trůnu. Žižka je tím pobouřen, Zikmunda označuje za nejúhlavnějšího nepřítele českého lidu. Smrt krále Václava znamená, že v Praze propukne revoluce naplno, protože lid věří, že právě začíná jeho vláda. Jsou zapalovány kostely a kláštery, kněží a mniši jsou vyháněni. Králi Václavovi není dopřán ani důstojný pohřeb. Do Prahy dorazí synové pekaře Johy, jako vyslanci svého otce a ptají se Žižky a Želivského, kdy nastane čas pro boj. Oni odpovědí, že čas již nastal. Žižka po nich vzkazuje, aby Joha a Koranda přivedli do Prahy ozbrojený lid na pomoc. Společně s Johovými syny přijde do Prahy i Johanka, která se po letech setkává s dávným přítelem Jírou. Poté za oběma vůdci revoluce přijdou i staroměstští konšelé s tím, že také povstali a vyhnali německé kupce a papeženské kněze.

Česká šlechta zatím pošle poselstvo ke králi Zikmundovi. Ten je zrovna na válečném tažení proti Turkům, vyzývá šlechtu, aby ona sama mu zajistila jeho dědictví, pro ten účel jim daruje i část českého královského pokladu. Představiteli kališnické šlechty, panu z Vartenberka, pak udělí řád zlatého draka, čímž si ho definitivně získá na svou stranu.

V Praze však vítězí kališnická strana. Žižka bez boje získá Vyšehrad, využije toho, že dříve velel většině vojáků z vyšehradské posádky, má k nim až otcovský vztah.

Johovi synové mají zájem o Johanku, ta jim ale vysvětluje, že zůstává věrná svému mrtvému manželovi. Projeví se, že staroměstští konšelé se k revoluci přidali pouze proto, aby ochránili své majetky, nikoli z přesvědčení o rovné společnosti. Teď cítí, že jejich majetky jsou i tak ohroženy, proto se rozhodnou jednat s pánem z Vartemberka, dohodnou se s ním a vydají mu Vyšehrad, na oplátku jim Vartemberk přislíbí, že zůstanou ve svých úřadech i při svých majetcích. Pro své plány potřebují odstranit Želivského, proto si ho pozvou na jednání na radnici, kde je i Jakoubek ze Stříbra jako zástupce univerzity. Ještě před tím se snaží uplatit tesaře Jíru, aby odstranil Želivského, ten však odmítl, a tak ho zavraždí. Nyní jim jejich zlý úmysl překazí Jan Žižka, který přispěchal, protože se dozvěděl o zradě konšelů. Jakoubek sice o zradě konšelů nevěděl, ovšem trvá na tom, že vysoké učení bude jednat se Zikmundem.

Žižka usuzuje, že nemůže zůstat v Praze a mít přitom zrádce v zádech. Spolu s Korandou se rozhodnou odejít do Tábora, Želivský zůstává v Praze u svého lidu.

Po cestě jsou Žižkovi lidé pronásledováni strakonickými křižáky a z druhé strany proti nim vyrazili z Písku královští železní páni. Husité tedy musí svést bitvu. Žižka se rozhodne bránit na hrázi rybníka za vozovou hradbou. Křižáci na ni zaútočí, ale jsou odrazeni a padne i jejich velitel. Železní páni se rozhodnou, že nezaútočí přímo na vozovou hradbu jako křižáci, ale že vpadnou husitům v bok, přes vypuštěný rybník, kde nejsou chráněni vozy. Dno rybníka je však bahnité, železní páni se boří hluboko do bahna a nejsou schopni vzdorovat husitům, které netíží žádná zbroj. Husité tedy zvítězí, ale radost z vítězství kalí skon Johanky, která byla smrtelně zasažena šípem. Po vítězné bitvě už husitům nic nebrání, aby dorazili do vytouženého Tábora.

Zhodnocení filmu:

V druhém díle trilogie se vypráví o počátcích husitské revoluce. Pokračuje se v trendu, který je nastaven už prvním dílem. Revoluce je chápána jako sociální, nikoli jako náboženská. Věřoučný rozměr událostí se zde úplně vytrácí. Vyšší šlechta získává jednoznačně negativní zabarvení, a to včetně šlechty kališnické, která v předchozím díle obhajovala Jana Husa. Zde se však spojí se Zikmundem a stanou se nepřáteli „lidu“. Postavy jsou jasně rozděleny na kladné a záporné, snad jen s výjimkou postavy krále Václava IV., který je pojat poměrně nejednoznačně. Jednoznačně kladně je zde zobrazeno počínání pražské chudiny a jejich vůdců, Jana Želivského a Jana Žižky. Tyto hlavní postavy filmu jsou postavami bez jakékoli negativní vlastnosti, což se dá ale říct i

o všech dalších postavách, které jsou na straně husitů a pochází z nižších pater společnosti.

Jan Žižka je stylizován do role otcovského velitele svých „děti“ (viz označení Jana Žižky slovy „tatík Žižka“). Je to typický znak filmů točených v padesátých letech, pokud se dotýkají vojenského prostředí – moudrý velitel s až otcovským přístupem ke svým podřízeným - viz také kapitoly válečné filmy a dobrodružné filmy. Radikální husité jsou prezentováni jako jacísi předchůdci komunistů, o náboženském kontextu již nepadne ani zmínka, celá revoluce je chápána především jako revoluce sociální, ale také nacionalistická, obojí se ještě prohloubí v závěrečném dílu trilogie Proti všem.

Proti všem

Obsah

Louňovický probošt, jeho sluha, jeden poddaný a mladá novicka, dcera příběnického purkmistra, prchají před husity, kteří dobyli jejich klášter, na hrad Příběnice. Po cestě potkají jiný oddíl husitů, bývalý poddaný se k nim přidává. Louňovický probošt se se svými společníky ukryje až na tvrzi zemana Ctibora z Hvozdna. Ten poskytne úkryt i ošetření novice, která je znavena cestou. V novice nalezne zalíbení zemanův synovec Ondřej. Obyvatelé vesnice sice naléhají na zemana, aby jim papežence vydal, zeman odmítá, i když se k proboštovi nechová právě přívětivě. Ochranu, kterou proboštovi poskytl, mu vyčítá i jeho dcera Zdena. Ta je pod vlivem tábořských kněží, Petra Kániše a zejména Jana Bydlínského. Dojde k hádce, Zdena spolu s ostatními obyvateli vesnice odchází do Tábora.

Když louňovický probošt dorazí na Příběnice, snaží se přesvědčit Oldřicha z Rožmberka, aby pomohl králi Zikmundovi a zaútočil na Tábor. Slíbí mu na válku finanční pomoc. Probošt odjíždí s rožmberskými zbrojnoši za králem, který je zrovna v Kutné Hoře. Cestou narazí na Ctibora z Hvozdna, který nakonec prodal svůj dvorec a spolu se synovcem a ostatními svými lidmi jede do Tábora. Probošt Ctibora varuje, že se na Čechy chystá křížová výprava, Ctibor prohlásí, že bude hájit kališ třeba proti všem. Když dojedou do Tábora, dozví se o další zradě Vartemberka, díky které Praha přišla o kontrolu nad pražským hradem, na základě čehož se pražané rozhodli vyjednávat se Zikmundem. Ctibor ostatním sděluje, že proti Táboru se chystá i Rožmberk, pak odevzdá všechny své peníze do kádě.

Ctibor se na Táboře opět setkává s dcerou, která se stará o nemocné, zrovna ve chvíli, kdy u ní jsou i kněží Kániš a Bydlínský. Varuje Zdenu před nimi.

Kániš s Bydlínským pořádají v Táboře tajná pikardská shromáždění, kde vykládají své fantastické vize.

V okamžik, kdy louňovický probošt dorazí do Kutné Hory, shazují kutnohorští měšťané, převážně Němci, přívržence kalicha, včetně žen a dětí, do šachet. Rožmberští zbrojnoši jsou těmito zvěrstvy pobouřeni, zachrání jednu ženu, šlojírnicu, kterou chtěli měšťané svrhnout do šachty, protože zabité kališníky litovala.

K Zikmundovi dorazilo pražské poselstvo, které přednese své požadavky pro smír, ty jsou však Zikmundem rázně odmítnuty, s tím, že s kacíři král nejedná a že pokud se nepodrobí, zničí je vojensky. Pražané se rozhodnou bránit se a prosit Tábor o pomoc. Tomu už nebrání ani zástupce pražského vysokého učení Jakoubek ze Stříbra.

Na Táboře zachráněná šlojírnicu referuje o vraždění, které proběhlo v Kutné Hoře, brzy po ní přijedou i rožmberští zbrojnoši, kteří zběhli k táboritům. Podají svědectví o tom, že pražané přišli k Zikmundovi, což prosté tábority pobouří.

Pražané zatím jednájí s tábořskými představiteli o poskytnutí vojenské pomoci. Táborští kněží jsou proti, hejtmani, v čele s Žižkou však nakonec pomoc přislíbí. Žižkově autoritě se nakonec podrobí i všichni kněží, kromě Kániše.

Kániš přesvědčí některé své přívržence, aby nešli do Prahy, Bydlínský přemluví i Zdenu, aby zůstala v Táboře. Většina táboritů však vyráží do Prahy.

Zdena sbírá léčivé byliny, přijde pro ni kněz Bydlínský, oznámí jí, že se k Táboru blíží Rožmberská vojska, zároveň nabídne Zdeně sňatek, ta přijímá.

Tábor je obklíčen rožmberským vojskem, ve kterém je louňovický probošt, ale i neteř příběnického purkmistra. Rožmberkovi přišla na pomoc i vojska některých rakouských pánů.

Tábor vyslal posla do Prahy pro pomoc. Žižka poslal jízdu. Když dorazí, zahájí spolu s obránci Tábora útok na nepřátelské ležení. Překvapení nepřátelé se nevzmůžou na účinný odpor a podléhají, Oldřich z Rožmberka od svého vojska prchá. Louňovický probošt je spolu se svým sluhou zajat a upálen. Novicka Marta se znovu setkává s Ondřejem z Hvozdna, který ji a její chůvu bere pod svou ochranu. Dozvídá se, že Marta bylo jen její řeholní jméno, její pravé jméno je Jana.

I husité mají ztráty, padne pekař Joha s jedním ze svých synů, Ctibor z Hvozdna je těžce raněn. Když se Ctibor dostane z nejhoršího, dozvídá se o náklonnosti dcery Zdeny ke Kánišovi a Bydlínskému. Zbije ji a definitivně zavrhne. Zdena se uchýlí k Bydlínskému, spolu s ním, s Kánišem a s ostatními jejich přívrženci – pikarty, odchází

z Tábora. Usídli se v podhradí nedávno dobytého hradu Příběnice. Tábořská obec ustanovila na Příběnicích správcem Ctibora z Hvozdna.

Kániš závidí Bydlínskému jeho ženu Zdenu, když ho Zdena odmítne, pošve na ně ostatní pikarty, kteří je upálí v jednom z domů v podhradí. Když vidí Ctibor, že v podhradí hoří, nechá tam poslat své ozbrojence, kteří pikarty rozeženou nebo pobijí. Dozvídá se, že v domě uhořela jeho dcera, ovšem reaguje tvrdě, prohlásí, že si svůj osud zasloužila.

Praha se zatím připravuje na obranu proti křížové výpravě. Prahu svírá na sto tisíc křížáků. Žižka rozhodl o opevnění hory Vítkov, aby zamezil úplnému obklíčení Prahy. Sruby na Vítkově hájí osobně Žižka spolu s hrstkou svých věrných. Husité se brání statečně, ale už to vypadá, že ohromné přesile nakonec podlehnou. V poslední chvíli přijdou na pomoc cepníci z Prahy a vpadnou křížákům v bok. Ti se dávají na zmatený útek, ještě více zmatků do jejich řad vnese husitská jízda, která na prchající křížáky také zaútočí. Husité tak slavně zvítězili.

Zhodnocení filmu:

Film pokračuje ve stylu předchozích dvou dílů. Je zaměřen na zobrazení boje poddaného lidu proti pánu, není zde ani zmínka o tom, že i mezi husity byli někteří šlechtici. Opět je zde vypuštěna věroučná otázka, což bylo vlastně podstatou válek. Z této duchovní linie je ve filmu zdůrazněna pouze sekta fanatických pikardů. Jen lehce jsou naznačeny spory mezi tábory a pražany, hlavní příčinou rozporů mezi husity jsou podle filmu ale především fanatičtí kněží, kteří přivedou některé husity na scesti. Je otázkou, jestli tato linie neměla posloužit jako analogie pro různé levicové a pravicové úchytky, které řešila i KSČ, když komunisté dělali z husitů své předchůdce. Další možné propojení děje filmu s dobou jeho vzniku je možné vidět i v postavě váhajícího intelektuála, která byla typická pro snímky točené ve sledovaném období. Zde je tato postava zosobněna Mistrem Jakoubkem ze Stříbra, coby zástupcem pražského vysokého učení. Dlouho odmítá cestu revoluce a raději se pokouší o mírovou cestu, chce se Zikmundem vyjednávat, což však není ve filmu zobrazeno jako věc pozitivní. Nakonec však Jakoubek pochopí, že jinak než se zbraní v ruce se se Zikmundem jednat nedá.

Stejně jako v předchozích částech trilogie je historicky nejvěrohodnější závěr filmu, zde se jedná o zobrazení bitvy na Vítkově (v předchozích dílech to byl Husův proces v Kostnici a bitva u Sudoměře), které vychází z dobových pramenů.

4.3.3 Období 1957 – 1960

Po nákladných filmech z poloviny padesátých let se od točení snímků s historickou tematikou v závěrečné etapě tohoto desetiletí upustilo. Můžeme zmínit pouze snímky **Pochodně** (r. Vladimír Čech) z roku 1960, kde je zfilmován příběh o dělnických hnutích v druhé polovině 19. století, či slovenský film **Zemianská česť** (1957, r. Vladimír Bahna), který líčí upadající zemanský stav v první polovině 19. století. Tyto snímky se mi však nepodařilo včas sehnat, proto se jim více nevěnuji.

4.4 Komédie

Komédie byla ve sledovaném období velice rozšířeným žánrem, mezi lety 1948 – 1960 vzniklo téměř 80 snímků, které by se daly přiřadit právě k tomuto žánru. Že dominoval právě žánr komedie, není náhodou. Komédie vždy naláká publikum do kin, její natočení často nevyžaduje zvláštní efekty či bohatou výpravu, i když se samozřejmě najdou výjimky, např. pokud se točí historická veselohra, zde už v historických filmech zmíněný Werichův **Císařův pekař – Pekařův císař**.

Komedie je hodně důležitá pro totalitní režimy. V českém prostředí se hojně točila i za Protektorátu Čechy a Morava, který téměř bezprostředně předcházel kinematografii točené pod taktovkou KSČ. Komédie totiž mají obecně schopnost navozovat příjemnou, bezstarostnou atmosféru, respektive iluzi o bezstarostné atmosféře. Když nic jiného, tak dávají možnost alespoň na okamžik zapomenout na běžné problémy.

Po únoru 1948 se však československá filmová komedie poměrně radikálně proměnila. Zatímco v období první republiky byly postavy z nejvyšších nebo naopak nejnižších pater společnosti, po roce 1948 je hrdinou komedie řadový občan, obvykle z dělnického prostředí. Z elegantů ve fracích se stávají soustružníci, horníci nebo družstevníci v montérkách, z dam se stávají družstevnice, zednice či traktoristky a místo elegantního kloboučku mají na hlavě uvázaný šátek. Všichni jsou oblečeni stejně, v podstatě se nedá určit podle oděvu, do kterého patra společnosti ta či ona postava patří. Pokud se nějaká postava svým chováním nebo vzezřením odlišuje, jedná se obvykle o postavu zápornou. Hlavním poselstvím obvykle bývá, že smyslem života je práce pro kolektiv. Vše se děje za neutuchajících úsměvů na rtech a s všeobecným nadšením, to bývá většinou podpořeno nějakou optimistickou budovatelskou písní.

Komicky měly působit postavy zpátečníků, starých „bručounů“, soutěživost kolektivů, nadměrná pracovitost či naopak snaha se práci vyhnout, pracovní nedbalost a její řešení atd.

Nejčastěji vznikaly snímky, které měly humornou formou oslat režim a všechny vymoženosti, které nová doba poskytuje „novým“ lidem. Vše pozitivní je v nové době, v kolektivu a v Sovětském svazu, vše negativní pochází ze staré doby, v přílišné individualitě a ze západu. Negativní věci či osoby jsou obvykle zesměšňovány a karikovány. Není pravidlem, že by se ve filmu musela nutně takto negativní postava vyskytovat. Pokud tam je, tak se jedná o bohatého sedláka, který se protív kolektivizaci, o duchovní i věřící osoby (obojí např. **Slepice a kostelník**, 1950, režie Oldřich Lipský a Jan Střejček, první poválečná role Vlasty Buriana), z mladých lidí bývá tou „černou vránou“ obvykle ten, který se vymezuje proti Svazu mládeže (např. **Zítř se bude tančit všude**, 1952, r. Vladimír Vlček). Tyto osoby se následně snaží např. družstevníkům nebo svazákům všemožně škodit, ale nakonec jsou spravedlivě potrestáni, např. znárodněním jejich majetku.

Další dobové komedie se zaměřily na podporu budování změn, které nastaly po únoru. Mezi takové patří např. film Vladimíra Čecha **Štika v rybníce** (1951), kde se ženy zapojují do pracovního procesu v doposud ryze mužských profesích, zde se konkrétně jedná o mladé zednice. Dalším oblíbeným tématem tvůrců filmových komedií bylo soutěžení pracovních kolektivů o vyšší výkon, a také zavádění nových pracovních postupů, např. ve filmové adaptaci divadelní hry Vaška Káni **Karhanova parta** (1950, režie Zdeněk Hofbauer). Na podporu akce „700000 lidí z administrativy do továren“ vznikla agitační komedie **Pan Novák**, v hlavní roli s Jindřichem Plachtou (1949, r. Bořivoj Zeman). Několikrát se také můžeme setkat s motivem zesměšnění moderního umění, v podobě umělce, který se odcizí lidu a tvoří pro běžného člověka nesrozumitelné a tudíž nepotřebné umění. S takovou zápletkou se můžeme setkat např. ve filmu Rudolfa Myzeta **Písnička za groš** (1952), zde se, jak už název napovídá, jedná o umění hudební. Po roce 1953 ubývá budování ve filmu, socialistická společnost už je považována za vybudovanou, proto již budovatelských snímků není potřeba. V souladu s požadavky vedoucích kulturních pracovníků se v komediích objevovala také určitá satira na dobové nešvary, zejména v druhé polovině 50. let. Útočila především na „příživníky“, kteří parazitují na výhodách nové doby, tito lidé bývají i jakýmsi „všeználky“, tyto postavy bývaly velmi často ztvárněny Rudolfem Deylem mladším,

nejznámější je jistě jeho postava referenta Pulečka z filmu **Anděl na horách** (1955, r. Bořivoj Zeman).

Satira se dále zaměřovala na rozkrádání socialistického majetku, např. **U nás v Mechově** (1960, režie Vladimír Sís) nebo přílišné spoléhání na vlastní schopnosti oproti kolektivu, např. ve filmu Miloše Makovce **Chlap jako hora** (1960).

Kromě výše popsaného se ale točily také adaptace knih prvorepublikových autorů, jako byli Jaroslav Hašek (**Haškovy povídky ze starého mocnářství**, 1952, r. Miroslav Hubáček; **Dobry voják Švejk**, 1954 loutkový, režie Jiří Trnka a Bohuslav Šrámek, 1956 hraný, režie Karel Steklý; **Poslušně hlásím**, 1957, r. K. Steklý; **Vzorný kinematograf Jaroslava Haška**, 1955 r. O. Lipský), Karel Poláček (**Hostinec „U Kamenného stolu“**, r. Josef Gruss), či Karel Čapek (**O věcech nadpřirozených**, 1958, r. Jiří Krejčík, Jaroslav Mach, Miloš Makovec).

4.4.1 Období 1948 – 1952

V tomto období se točí zejména budovatelské a agitační komedie, které reflektují tehdejší současnost. V podstatě ve všech těchto komediích se objevuje budovatelské nadšení. Pokud se snímky přímo neangažují svým dějem, musí se jejich děj odehrávat v minulosti, alespoň v první republice. I v těchto snímcích však musí přijít malá „úlitba“ novým pořádkům, např. v již několikrát zmíněné Werichově veselohře o císařově pekaři se jedná o píseň „Ten dělá to a ten zas tohle“ a občasně davové scény prostého lidu, v parodii na prvorepublikové melodramatické filmy **Pytlákova schovanka aneb šlechtic milionářem** (1949, r. Martin Frič) přišlo zase závěrečné vysvětlení. I mezi komediemi se objevil trezorový snímek, jednalo se o hudební komedii Alfréda Radoka **Divotvorný klobouk**, z roku 1952. Film byl označen v souladu s dobovou rétorikou za kosmopolitní a byl záminkou pro vyhazov Radoka z Barrandova²¹.

Můj zájem však zahrnuje především snímky s budovatelskou tematikou. I proto jsem jako reprezentativní snímek vybral velkolepou hudební komedii Vladimíra Vlčka, **Zítří se bude tančit všude**.

---

²¹ Na Radokově vyhazovu měl značný podíl tehdejší umělecký šéf Barrandova Otakar Vávra (J. Knapík, *V zajetí moci*, s. 181.).

Zítřa se bude tančit všude

Obsah:

Film vypráví o budování skupiny lidových tanců a písní. Zpočátku soubor pracuje pouze neveřejně a pod vedením folkloristy Pavla zkoumá zákonitosti pohybu ve vztahu k lidové hudbě. Vše se však začne měnit poté, co do souboru vstoupí Pavlův starý známý Lojza, student agronomie. Ten do souboru přivede další mladé lidi, zejména dělníky z továren, což vede k nevoli dosavadních členů souboru. Původně suché vědecké bádání se příchodem této nové krve oživí, díky nim poprvé soubor vystupuje veřejně, na Soutěži tvořivosti mládeže. Pavel však nechá vystupovat pouze původní členy souboru. Je za to zkritizován členkou poroty svazačkou Alenou. Ta také kritizuje výběr repertoáru, doporučuje, aby soubor spíše hrál, zpíval a tančil pouze veselé písně, nikoli smutné. Pavel se proti kritice ohrazuje, ale ostatní členové poroty s Alenou souhlasí. Svaz mládeže se rozhodne soubor podporovat, Alena mu má osobně pomáhat. To se nelíbí především jednomu z původních členů Rudovi, který folkloristiku studuje pouze proto, aby se nemusel zapojit do budování socialismu. Jeho společníkem je další ze starších členů souboru Ota, na kterého Ruda ví, že byl funkcionářem národně socialistické mládeže a vydírá ho, že to na něj prozradí ostatním, pokud nebude plnit jeho příkazy.

Alena se zatím svědomitě chopí své práce u souboru. Zajišťuje další veřejné vystoupení, tentokrát na folklorním festivalu na Máchově jezeře, kde už má vystupovat celý soubor, a také sežene pro soubor nové kroje. Ty mají za příčinu, že starší členka souboru Hanka odmítá vystoupit, protože má pocit, že dostala horší kroj než nově přichozí členka souboru Věra. Vše se vyřeší, až když Věra Hance ustoupí a vymění si s ní kroj. Pavel ukáže, že souboru plně nedůvěřuje, protože na pomoc pozve tři folkloristy z Valašska, aniž by o tom někomu řekl. Původní nevole se však mění ve vzájemné přátelství, Lojza, který se proti přítomnosti hostů z Valašska ohrazoval nejvíce, se dokonce zamiluje do zpěvačky Rozárky. Valaši nakonec souboru zachrání jeho vystoupení, protože se opije basista Jeníček a jeden z Valachů odehraje výstup za Jeníčka.

Na následné schůzi je Pavel zkritizován Alenou pro své diktátorské praktiky. Ota sice nesouhlasí, hrozí svým odchodem, ale Alena mu odpoví, že není nenahraditelný. Jeníček je kritizován za svůj přístup, kterým ohrozil pověst souboru, ten reaguje sebekritikou, slibuje, že už to víckrát neudělá. Kritiku obdrží i všichni ostatní členové souboru, že spolu špatně komunikují. Lojza poté navrhne, aby se souboru určil jeho pracovní plán, např. aby se dělali moravské písně a tance. Mirek oponuje, že zatím

nemají ani životní plán a navrhuje, aby soubor i všichni jeho členové vstoupili do Československého svazu mládeže. Návrh je jednomyslně přijat. Rozárka, která chodí v kroji i mimo vystoupení, nabízí, že členové souborů mohou sbírat moravské písně u nich.

Lojza, Alena a Pavel tedy vyráží na Valašsko k Rozárce. Obchází zde nejstarší obyvatele a zapisují od nich polozapomenuté písně i tance. Alena se sblíží s Pavlem. Vyzývá ho, aby začal sám tvořit nové písně a tance pro novou dobu, Pavel váhá, ale Alena je přesvědčena, že již brzy vzejde něco, co vyrostě z nových lidí, z nové práce, a z nové lásky. Lojza přemlouvá Rozárku, aby šla studovat na konzervatoř, Rozárka váhá, protože se musí starat o svá políčka. Lojza jí vysvětluje, že ta malá políčka se brzo spojí a nebude již více dřiny.

Soubor valašské písně a tance brzy nacvičí a vystupuje s nimi na Soutěži tvořivosti mládeže v Ostravě. Znovu se zde setkají s Rozárkou. Ruda u ní Lojzu pomluví, že chodí s Věrou, svou taneční partnerkou, a že o Rozárce prohlašuje, že je husa, Rozárka Rudovi uvěří a před Lojzou uteče.

Soubor nakonec se svým valašským programem uspěje a STM vyhraje. Ruda donutí Otu, aby poslal anonymní dopis na vedení ČSM, že Alena je neschopná a špatně vede soubor. Navíc Ota zalže Jeníčkovi, že ho chce Alena ze souboru vyhodit, a ten se znovu opije. Při následném vyšetřování se však nakonec zjistí, že původcem všeho zla v souboru je Ruda. Ten sice na Otu prozradí jeho tajemství, ovšem s překvapením zjistí, že Otova minulost nikomu v souboru nevádí, Ota pak podá proti Rudovi rozhodující důkaz v podobě onoho anonymního dopisu, který nakonec přes Rudův nátlak neodeslal. Jeníček je za své chování potrestán důtkou, Ota podmíněným vyloučením a Ruda je ze souboru vyloučen nepodmíněně. Alena poté všem oznámí, že je ústředí ČSM posílá na Světový festival mládeže do Budapešti.

V Budapešti se soubor opět setká s Rozárkou, ta se stále na Lojzu zlobí pro Rudovu pomluvu. Soubor je konfrontován s folklorem z celého světa, i s mladými umělci, navzájem se ujistí, že všichni touží po míru. Alena se zde setkává se svou korejskou přítelkyní An Son-Chi. Pavel má výčitky svědomí, že vyloučili Rudu, věří, že v jádru není špatným člověkem, ale Alena ho vyvede z omylu, prozradí mu, že Ruda emigroval do Západního Německa, protože je to fašista. Poté Pavlovi oznámí, že i ona na čas soubor opustí, protože pojede studovat do Moskvy. Členové souboru chtějí dělat nový tanec o nové vesnici, aby načerpali inspiraci, rozhodnou se, že odjedou na letní brigádu na venkov.

Pavel nakonec na brigádě láme rekordy v plnění plánů, po návratu s nostalgií vzpomíná na Alenu, která je v Moskvě, Lojza zase pořád myslí na Rozárku. Na základě poznatků z nového venkova vytvoří soubor nový tanec České jaro, se kterým se mají přestavit na dalším Světovém festivalu mládeže, tentokrát v Berlíně. Pavel stále přemýšlí o Rudovi, který je jistě na západě nešťastný, ale konzultant souboru, profesor z AMU, mu ukáže americké noviny, kde jsou obrázky z války v Koreji, s tím, že když Ruda utekl, tak tato zvěřstva podporuje a chce, aby to tak vypadalo i v Československu. Všichni si uvědomí, že mezi oběťmi může být i jejich korejská přítelkyně An Son-Chi.

Do Berlína jede se souborem i Rozárka. Ta je, stejně jako ostatní, nadšená ze slavnostního zahájení festivalu a prohlásí: „To bude pěkné, až bude všude na světě mír“. Ze zadní strany podíá na všechna vystoupení dohlíží obrovská podobizna Stalina.

Hanka konečně prozřela a lituje svých předešlých hvězdných manýrů. Společně s Věrkou pak očistí Lojzu v očích Rozárky, což vede k jejich usmíření, Rozárka navíc Lojzovi prozradí, že je už zapsaná na uměleckou školu.

Konečně dojde i na vystoupení souboru s jeho novými lidovými písněmi o svazácích, o splněných závazcích atd. Vrcholem vystoupení je venkovský masopust, kde je představen tlustý velkostatkář a americký milionář, kteří společně chystají za mrzký dolar na svět atomovou hrozbu, ovšem díky semknutosti lidu jsou poraženi. Představení má u publika úspěch, v publiku sedí i Alena, která se přijela podívat z Moskvy. Kromě ní se však přišel podívat i Ruda a přemlouvá Pavla, aby taky emigroval. Pavel však odmítá, a Ruda je zatčen východoněmeckými strážníky. Pavel se pak konečně shledává s Alenou. Lojza s Rozárkou oznamují, že se budou brát a zvou všechny na svatbu. Na závěr všichni společně tančí na titulní píseň Zítřka se bude tančit všude, dojde i na šťastné shledání s An-Son-Chi.

Zhodnocení filmu:

Film ukazuje nadšení mladých příslušníků ČSM (vstup do ČSM je zde prezentován jako jakýsi životní plán), při budování nového světa. Ve filmu je toto několikrát i zmíněno. Musíme naučit nové lidi nově se radovat a i my se musíme stát novými lidmi, musíme tvořit nové „lidové“ písně, pro inspiraci se pojedeme podívat na novou vesnici atd. Kromě lidových a pseudolidových písní si svazáci rádi zazpívají i budovatelské písně, ve kterých opěvují Sovětský svaz. Vše je doprovázeno až křečovitými úsměvy. Členové souboru vynikají nejen v interpretaci lidových písní a tanců, ale také ve svých

pracovištích, kde bez problémů plní plány, ostatně pro ně vlastně nic není problém. Zdravý základ souboru je spatřován v tom, že většina členů pracuje v továrnách.

Díky ČSM a mezinárodní družbě nakonec prozřou a upřímně přilnou k budování nových pořádků i ti, kteří z počátku pochybovali, stanou se tak novými lidmi, zde jsou takoví lidé zastupováni postavami Hanky a Oty. I Pavel musel prozřít, aby nesloužil pouhé suché vědě, ale aby se přiblížil lidu. Pozitivní vliv na něj v tomto směru mají postavy Aleny a Mirka, které dosadilo do souboru ústřední vedení ČSM.

Jedinou negativní postavou je tedy Ruda. Ten studuje národopis, ale jen proto, aby nemusel budovat socialismus ve fabrice, jak sám prohlašuje. Nezapojuje se do zpěvu budovatelských písní, naopak v soukromí poslouchá jazz, byt má vybavený kubistickými obrazy a i ostatní vybavení bytu nevypadá příliš socialisticky. Snaží se souboru všemožně škodit, když jsou jeho zlé úmysly prozrazeny, emigruje do Západního Německa. Je poté označen za fašistu. To bylo poměrně typické, že negativní postavy ve filmu, ale i lidé v některých reálných vykonstruovaných politických procesech byli označováni za fašisty. Dalším odsouzením emigrantů bylo prohlášení, že svým útekem schvalují americká zvěrstva v Koreji a že chtějí, aby byla válka i v Československu. Válka v Koreji je zde pochopitelně prezentována z komunistického pohledu, protizápadně.

Soubor musí interpretovat pouze veselé a optimistické písně, nikoli smutné. Všem jde o světový mír, který chce většina mladých lidí po celém světě. Na jejich setkání dominuje obří portrét Stalina jako ochránce světového míru.

V závěrečném vystoupení prezentuje soubor svůj nový lidový tanec. Jeho negativními hrdiny jsou bohatý statkář a americký milionář. Ti spojí svůj kapitál a ohrožují svět atomovou bombou, aby mohli dál vykořisťovat lid.

4.4.2 Období 1953 – 1956

V těchto letech se začalo pomalu upouštět od velkolepých budovatelských snímků. Socialistická společnost totiž již byla vybudována, a proto byly budovatelské filmy, ale i filmy odkazující na nešvary předchozí „kapitalistické“ doby, překonány. V pozadí ubývají portréty Klementa Gottwalda či Josefa Stalina, oproti předchozímu období, kdy se musely propašovat snad do každého filmu, podobně jako československé a sovětské vlajky. Snímky už také povětšinou nedoprovází budovatelská píseň.

Filmaři se více zaměřili na zobrazení výdobytků, které díky vedení KSČ má pracující lid, nejlepší zaměstnanci jezdí na rekreace (**Anděl na horách**, 1955, r. Bořivoj Zeman), na cirkusová vystoupení (**Cirkus bude**, 1954, r. Oldřich Lipský) atd. Do okruhu zájmu filmařů se začaly dostávat nešvary, které se začaly vyskytovat v nové, již socializované společnosti. Bylo to v souladu s dobovou kulturní politikou, která vyžadovala od umělců pozitivní satiru. Pokud se objevil film, který ještě zesměšňoval předúnorové nešvary, byl odmítnut jako zbytečný, např. komedie **Nezlob, Kristýno** (1956, r. Vladimír Čech), kde zneuznaný malíř postupně přichází na to, že se díky svému modernímu způsobu malby odcizil lidu a postupně najde cestu zpět k realismu.

Na film *Zítří se bude tančit všude* navázaly další hudební komedie, např. **Rodná zem** (1953, r. Josef Mach), která se zaměřuje na slovenský folklor, nebo dodnes reprízovaná **Hudba z Marsu** (1955, r. Ján Kadár, Elmar Klos), o zakládání závodního orchestru.

Komické situace se začaly hledat také v běžném životě, např. v rodinných problémech (**Kudy kam?**, 1956, r. Vladimír Borský), v přílišném pracovní nasazení (**Nechte to na mně**, 1955, r. Martin Frič).

Anděl na horách

Obsah:

Na schůzi firmy Spofana vyhlásují ceny Vzorných pracovníků. Cenu získá Zdeněk, Věra Matoušková a Věra Novotná. Spolu s cenou získají i poukaz na rekreaci v Tatrách. Zdeněk, partner Věry Novotné nemá lyže, Věra Matoušková se nabídne, že mu lyže půjčí její partner Mirek. Vzkaz Mirkovi pošle po své matce.

Revizor Anděl se chystá na noční službu. Stěžuje si, že jeho syn, Mirek, se stále ještě neoženil. Odchází do práce. V tramvaji přistihne Věřinu matku, která jede na černo. Nemá žádné doklady ani peníze. Nakonec Anděl zaplatí jízdenku za ni, v další stanici na ni čeká Mirek Anděl, který má za Věřinu matku pokutu zaplatit. Mirek nemá peníze, otec mu tam nechá lístek s pokutou. Když se ráno vrací starý Anděl ze služby, uvidí syna, jak dává lyže Věře Novotné, myslí si, že je to jeho partnerka.

Od manželky se Anděl doví, že černý pasažér ze včerejška byla matka synovy partnerky. Anděl otevře poštu, zjistí, že mu referent Mejzlík od nich z podniku posílá poukaz na zimní dovolenou. Anděl chce dovolenou vrátit, tak jako většina rekreatů, protože chce radši letní dovolenou. Když se chystá jít, dozví se od syna, že jeho přítelkyně Věra jede do Tatranské Lomnice. Když poukaz vrací, tak zjistí, že na výběr je i rekreace do Tatranské Lomnice, proto se rozhodne, že pojedje, aby si prověřil

synovu nastávající. Po odjezdu vlaku se Andělová seznámí s matkou Věry Matouškové, která přišla dceru vyprovodit.

Ve vlaku se Anděl seznámí s rekreantem Pulečkem, který vypráví o svých každoročních rekreacích. V Ostravě do vlaku přistoupí Andělův starý známý z letní rekreace Vyhlídka i se svou novomanželkou Máničkou. Vyhlídka už dva roky dělá v dolech v Ostravě, kde se i oženil.

V Tatrách je každé ráno před zotavovnou Morava rozcvička za zvuků řízného pochodu. Puleček se ostatním rekreantům vychloubá svým lyžařským uměním, ale když ho má předvést v praxi, tak se ukáže, že není tak dobrým lyžařem, jak tvrdil. Upadne, ale svého pádu chce zneužít, simuluje zranění nohy, aby mu byl uznán pracovní úraz. Anděl zatím jezdí s Vyhlídkou na saních po sánkařské dráze. Vyhlídkova Mánička se učí na lyžích v kurzu začátečníků, který je pro rekreanty přichystán.

Anděl se znovu utvrdí ve svém omylu ve Věrách, opět si myslí, že partnerkou jeho syna je Věra Novotná. Na výzvědy pošle Vyhlídku, ale ten nic nezjistí a navíc jsou oba obviněni, že obtěžují mladá děvčata. Vyhlídkovi paradoxně pověst záletníka prospěje u jeho ženy, která na něho začne žárlit a více se o něj stará. Anděl se z počátku stydí jít i na jídlo, ale od Vyhlídky se dozví, že vlastně žádná ostuda není, a tak se s ním jde podívat na masopustní jízdu na lyžích. To oba naláká, aby to na lyžích také zkusili. Anděl uvidí, jak se Věra Novotná líbá se Zdeňkem a je rozhodnut synovi jeho známost rozmluvit. V poslední den rekreace jede Anděl na výlet, lanovkou na Lomnický štít. Kvůli mlze tam nic neuvidí, ale protože je silný vítr, tak není možné vrátit se lanovkou zpět. Spolu s ním tam uvízne i Věra Matoušková. Díky tomu se nakonec dozví, že ona je synovou partnerkou, a ne Věra Novotná, z čehož má Anděl radost.

Za svou Věrou přijede do zotavovny Mirek. Potká Pulečka, který dělá u nich v podniku rekreačního referenta, tím se vysvětlí, proč zrovna on jezdí každý rok na rekreaci.

Nakonec se počasí umoudří a všichni rekreanti mohou sjet dolů, a pak zpátky do svých domovů. Anděl je nadšen z nastávající snachy i ze zimní dovolené.

Zhodnocení filmu:

Komedie Anděl na horách navazuje na snímek **Dovolená s Andělem** z roku 1952. Hlavním hrdinou je opět revizor Gustav Anděl v podání Jaroslava Marvana, z prvního dílu si diváci mohli pamatovat i rekreanta Vyhlídku ztvárněného Josefem Kemrem. Tentokrát si revizor Anděl užije za svou práci pro kolektiv zimní rekreaci. Oproti prvnímu dílu ubylo kolektivního nadšení, rekreanti zde už nic společně nebudují,

zmizely sovětské vlaky i portréty Stalina a Gottwalda. Tentokrát se už ani písní nebuduje.

Co zůstalo, je poselství lidu, jak se v nové době má možnost rekreovat každý, kdo je nejlepší na svém pracovišti. K dispozici mají až luxusní zotavovny. Může se pak veselit s ostatními vzornými pracovníky, vše probíhá kolektivně - ranní rozcvička, ke které hraje řízný pochod, lyžování i večerní zábava. Celou rekreaci provází všeobecné nadšení, protože již všechno patří všem. Vyhlídky jezdí na brigádu do dolů a rozhodne se tam zůstat, v ostravském dole je mu lépe než v Praze. V tomto snímku se objevila i dobová satira na ty, kteří se snaží vychytrale čerpat výhody socialismu, aniž by se o to zasloužili svou prací. Zde je to v podobě rekreačního referenta Pulečka v podání Rudolfa Deyla ml., který si sám sobě dává rekreační poukazy. Kromě bručouna Anděla je druhou nejvýraznější komickou postavou ve filmu.

4.4.3 Období 1957 – 1960

V závěrečné části sledovaného období převažují komedie se satirickým zaměřením na nešvary v tehdejší společnosti. V centru jejich pozornosti je zejména rozšířený společenský nešvar, rozkrádání socialistického majetku, např. **U nás v Mechově** (1960, r. Vladimír Sís) nebo **Žalobníci** (1960, r. Ivo Novák). Kriticky je nahlíženo i na špatné pracovníky, kteří zanedbávají svou práci a raději se věnují např. letním radovánkám na koupališti (**Slečna od vody**, 1959, r. Bořivoj Zeman). Dalším nešvarem, který se filmaři pokusili humorně ztvárnit, bylo přeceňování sil jednotlivce na úkor kolektivu, např. **Chlap jak hora** (1960, Miloš Makovec).

Terčem satiry nebýval obvykle žádný vedoucí pracovník, nešvary se hledaly zejména mezi obyčejnými dělníky.

Pokračovalo se také s točením hudebních komedií. Komedie **Valčík pro milion** (1960, r. Josef Mach) se odehrává na pozadí II. celostátní spartakiády, další hudební komedie **Hvězda jede na jih** vypráví o cestě pražského orchestru do Jugoslávie. Film byl točen ve spolupráci s jugoslávskými filmaři²².

---

²² Snímek byl ale cenzurou stažen z kin, pro jeho údajnou nízkou uměleckou hodnotu, byl prý natočen po vzoru západních kýčů (Milan, Bárta, *Cenzura československého filmu a televize v letech 1953 – 1968*. In *Securitas imperii*, sv. 10, Praha 2003, s. 26.).

U nás v Mechově

Obsah

Noční obcí jede traktor bez řidiče. Vypravěč film uvádí s tím, že tento příběh se mohl stát jen u nás v Mechově. Divák se může seznámit s rodinou mechovského předsedy JZD, s jeho manželkou a sedmi dětmi. Dále jsou diváci seznámeni se starým Šikulou, starým „Brblou“, jeho synem a snachou. Ta krade vejce sousedce Zajícové, jejíž slepice chodí zanášet k nim na dvůr. Kovář Sehnal je pracovitý, vynalezl i zlepšováky. Jeho syn Francek se naopak nepotatil, je to místní „frajer“. Je do něj zamilovaná místní dívka Anča Strouhalová. Její rodiče se hádají, kvůli manželčině nevalné kuchyni. Dalším obyvatelem je truhlář Veverka, vegetarián a starý mládenec, který pozoruje místní dívky dalekohledem ze své pudy. Zrovna pozoruje místní krasavici Pavlínu Šuterovou. Vincek Strouhal se jde najíst do hospody, kde je hostinský Dvořáček a jeho manželka Matylda, Vinckova dávná láska.

Francek Sehnal jede za doktorem Hertlem, který má chatu u nedalekého rybníka. Dozví se od něho, že chatu prodává, protože potřebuje klid a ten u rybníka teď už nebude. Francek z toho pochopí, že by se mohlo postavit u rybníka rekreační středisko a snaží se pro to získat ostatní obyvatele. Hostinskému se do toho nechce, prý mu jen zvýší plán, prý to není jako dřív, když dělal na vlastní pěst. Nakonec se ale rozhodne, že by rekreační středisko mohl využít k osobnímu obohacení, chce si doma zřídit nelegální palírnu. Vinckovu náklonnost ke své ženě chce využít k tomu, aby mu Vincek pomohl přestavit kus chléva. Přesvědčí ho, aby kradl pro stavbu fošny v kravíně. Francek přesvědčuje o svém plánu i truhláře Veverku. Za ním přijde Vincek, chce dřevo. Veverka si myslí, že ho chce připravit o zisk z rybníka. Snaží se přesvědčit Emmu, mladou manželku Šikuly, aby kvůli ní ukradl nějaké dřevo na pile. Ten zprvu odmítá, ale nakonec ho žena přesvědčí, spolu s otcem a Veverkou v noci ukradnou fošny, jsou ale viděni starou Zajícovou, což je pro ně nepříjemné. Když přijedou s fošnami k Veverkovi, jsou zdržováni starým Strouhalem, který chce po Veverkovi truhlářské práce. Strouhal pochopí, že před ním Veverka něco schovává.

Syn staré Zajícové krade obilí v obecní sýpce, nosí ho domů v kalhotách, jeho matka z toho má upřímnou radost. Francek zase ukradl pletivo, jeho otec ho s tím ale vyhodí. Francek to tedy chce skladovat u Veverky, pozná, že dělá loďky pro mechovský rybník. Veverka Franckovi pletivo uskladnit nemůže, ale poradí mu, že by mohl schovat materiál v drůbežárně u Pavlíny. Má to na ni zkusit jako na ženu, proto ji pozve večer

tančit. Ona ale místo s Franckem tančí s jiným, neznámým krasavcem, který jí prozradí, že se brzy bude také stěhovat do Mechova.

Po cestě domů chce Francek po Pavlíně sex, jinak že jí ujede i s motorkou, Pavlína ho ale odstrčí a ujede mu s motorkou sama, pěšky musí domů Francek.

Francek stále neopravil družstvu sekačku. Chce přesvědčit předsedu, aby mu dal razítko, že pro družstvo kupuje pletivo. Předsedu nepřesvědčí, ale oklame jeho sekretářku Anku, která je do něho zamilovaná, ale lest se mu nakonec nepodaří. Pavlína si u předsedy stěžuje, že stále není opravena cesta k drůbežárně, řidiči, kteří jezdí pro vajíčka, po ní odmítají jezdit. Obyvatelé Mechova se vyjeli podívat na výstavu zemědělských strojů. Francek si ve městě nakoupil pletivo. Muži se zajímají o výstavu, ženy o obchody ve městě. Nakonec nakupují všichni – oblečení, pletivo, ložnici. Předseda je z toho zklamaný.

Na schůzi pak spoluobčanům vyčítá, že jim chybí perspektiva, že se ne dívají do budoucnosti a že jsou spokojeni s tím, co mají. Každý by si měl představit ten svůj sen. Každý si tedy promítá své sny, předseda o moderních traktorech, Francek o bohatství, které by získal prodejem pletiva, manželka Šikuly o starožitné ložnici, hostinský Dvořáček o hospodě ve městě a Veverka si předsazuje, že křtí svou loď a po boku má Pavlínu Šuterovou. Vystoupí starý Strouhal, že ve vsi je divné povětří, že tam každý něco schovává, Veverka a Francek se na něho oboří, že jako penzista do toho nemá co mluvit. Francek souhlasí s předsedou, že jim chybí perspektiva. Pavlína oponuje, že některým jde jen o perspektivu pro sebe a ne pro družstvo.

Do Mechova přijíždí Pavlínin nápadník z tancovačky. Přijede černou tatrovkou. Veverka si myslí, že je to revize, tím vzniknou zmatky mezi všemi vesnickými zlodějíčky, kteří se snaží chvatně schovat nakradený materiál. Nakonec se ukáže, že o žádnou revizi nejde, že to přijel správce nové obory, která bude u rybníka místo rekreačního střediska.

Zhodnocení filmu

U nás v Mechově je film, který se snaží podívat se satiricky na novou, socializovanou vesnici. Nepotkáme zde již žádné soukromé zemědělce, ani problémy se zakládáním nového družstva, dokonce už poctivé snažení družstevníků neohrožuje ani žádný diverzant. Zde už všichni v družstvu jsou, meze jsou již dávno rozorány, diverzanti jsou již zneškodněni. Film se tak zaměřuje na některé špatné vlastnosti v socialistické venkovské společnosti.

Někteří lidé totiž nového zřízení zneužívají. Nemají kladný vztah k práci (Francek) a snaží se co nejpohodlněji zbohatnout, zde ve vidině zisku z rekreačního střediska, které se podle jeho názoru chystá v blízkosti jejich vesnice.

Snadný zisk zláká i další obyvatele vesnice. Ti neváhají pro peníze rozkrádat společný socialistický majetek, např. pletivo, dřevo z pily atd. Další z obyvatel zase pro svá domácí zvířata krade obilí z družstevních sýpek. Kvůli svým soukromým aktivitám zanedbávají i práci pro družstvo, např. zdržují opravy strojů, nejsou schopni opravit příjezdovou cestu k drůbežárně apod. Fámy se mezi venkovany šíří rychlostí blesku.

Když vyrazí do města na zemědělskou výstavu, tak někteří obyvatelé vesnice raději než na nové traktory vyrazí za nákupy. Pokud je na nešvary poukázáno, tak dotčení jsou kritikou uraženi, na krádežích nevidí nic špatného.

4.5 Pohádka a film pro děti a mládež

V této kategorii filmů se režim pokusil ovlivnit vnímání světa u těch nejmenších diváků. Jako první se zastavme u pohádky, přesněji řečeno u hrané pohádky. Pohádka jako filmový žánr se v československé kinematografii výrazně prosazuje až po nástupu komunismu. Do té doby vznikly pouze tři adaptace divadelních her. Hned dvakrát byla na filmová plátna přenesena Jiráskova Lucerna, v roce 1925 se jednalo ještě o němou verzi, té zvukové se Lucerna dočkala v roce 1938. V roce 1937 se prvního filmového zpracování dočkala i pohádková hra J. K. Tyla Švanda dudák.

V padesátých letech se vlastně vytvořilo nové pohádkové schéma, které v některých stereotypech přežívá do dnešních televizních i filmových pohádek. Ty nemají svůj původ v klasických úpravách sběratelů pohádek z 19. století Karla Jaromíra Erbena nebo Boženy Němcové a už vůbec nevycházejí z původních lidových pohádek. Mezi tyto používané stereotypy patří rozdělení kladných a záporných postav. Negativní postavou bývá skoro vždy bohatý člověk, buď sedlák, králův rádce nebo nějaký cizí král či princ. Často se vyskytuje postava starého krále, který je sice v jádru dobrým člověkem, ale jinak je hloupý, bázlivý, dětinský, často působí jako směšná figurka, která se nedokáže vzepřít svým hamižným rádcům. Jako protějšek pak v těchto filmech za časté bývá postava mladého pokrokového monarchy, který má kladný vztah k lidu a k manuální práci, které věnuje více času než samotnému vládnutí, je hodný na prostý lid, nepožaduje placení daní atd. Několikrát se také vyskytuje postava polepšeného

monarchy. Je to zejména ve filmech režiséra Bořivoje Zemana **Byl jednou jeden král** (1954) a **Pyšná princezna** (1952), tomuto snímku se budeme později věnovat podrobněji.

Pokud hlavním hrdinou není již zmíněný „pokrokový“ monarcha, pak jím bývá vždy chudý člověk, ať už je to havíř, vysloužilý voják nebo muzikant. Hlavní hrdina obvykle nemusí zápasit s nějakými nadpřirozenými jevy či postavami, záporná postava má skoro vždy lidskou podobu.

I v pohádkách se objevily drobné odkazy na křesťanské náboženství, nebo možná lépe řečeno na katolickou církev. Ve snímku **Hrátky s čertem** komická postava anděla a záporná postava poustevníka. Ve filmu **Dařbuján a Pandrhola** se dokonce objeví samotný bůh. Je to však postava, která chudému člověku nijak nepomůže. Ve snímku **Princezna se zlatou hvězdou** (1959, r. Martin Frič) je hlavní záporná postava, král Kazisvět, i se svými vojáky, ozdobena křížem a ohání se, že je králem z boží milosti. Konkrétně v tomto snímku Kazisvětovi vojáci silně připomínají německé vojáky, což je podpořeno i rzavými vlasy krále, ráznými pochody i pozdravy a neustálé vyhrožování válkou a ničením.

S klasickou pohádkou se můžeme v 50. letech setkat vlastně pouze v loutkových filmech Jiřího Trnky, např. **Bajaja** (1950) nebo **Císařův slavík** (1948), natočený na motivy pohádky H. Ch. Andersena.

Dětský film v mnohém připomíná filmy pro dospělé, jen jsou v centru pozornosti dětští hrdinové. Měly seznamovat děti s novou dobou, např. s novým venkovem, kde je již téměř všechno družstevní (**Honzíkova cesta**, 1956, r. Milan Vošmik) nebo s nástrahami, které kladou nepřátelé nového zřízení, např. **Zpívající pudřenka** (1959, r. Milan Vošmik), kde parta dětí odhalí nebezpečné špiony. Na těžký život prvorepublikových dětí pak měl upozornit snímek **Olověný chléb** (1953, r. Jiří Sequens). Výchovný efekt měl mít sportovní snímek **Brankář bydlí v naší ulici** (1957, r. Čeněk Duba). Poučil mládež o nutnosti plnění školních povinností a důležitosti kolektivu, který je nad sebelepší individuální schopnosti.

Dětští hrdinové vystupovali i ve snímcích s tematikou 2. světové války. Nejznámějším a v televizích dodnes hojně reprízovaným snímkem je film Karla Kachyni **Práce** z roku 1960.

Mnohem méně angažované snímky vznikly, pokud autoři zasadili děj mimo dobové realie. V těchto snímcích, ukázali svou výjimečnost českoslovenští trikaři a animátoři, zejména ve snímcích Karla Zemana **Cesta do pravěku** (1955) a **Vynález zkázy** (1958).

4.5.1 1948 – 1952

V tomto období vznikly celkem čtyři pohádky, tři z nich byly animované. Z hraných pohádek se natočila pouze **Pyšná princezna**. Z filmů pro děti a mládež vznikl snímek **Na dobré stopě** (1948, r. Josef Mach) a **Malý partyzán** (1950, r. Pavel Blumenfeld).

Pyšná princezna

Obsah

Dobry král Miroslav projíždí svou zemí a je zdraven svým veselým, spokojeným a pracovitým lidem. Po příjezdu na svůj hrad se ujme osobně péče o svou zahradu. Z práce jej vyruší poselství z Půlnočního království, které mu nabízí, zda by se nechtěl ucházet o ruku princezny Krasomily. Obraz princezny se Miroslavovi líbí, soukromě se ptá člena poselstva Vítka na princeznu. Ten králi prozradí, že princezna je skutečně tak krásná, jako na obraze, ale že je též pyšná. Král se přesto rozhodne, že se o její ruku bude ucházet. Vyšle tedy svého ministra Jakuba se svým portrétem do Půlnočního království. Poselství se však vrací s nepořízenou. Když se královský kancléř Půlnočního království dověděl o tom, jak vládne král Miroslav spravedlivě a jak naslouchá lidu, tak princezně Krasomile poradil, aby Miroslava odmítla. Král Miroslav se rozhodne, že se za princeznu vypraví osobně. Správou země zatím pověří ministra Jakuba.

Hned po přechodu hranice pozná, že se lidu se v Půlnočním království vede opravdu zle. Švec si může zazpívat jen za hranicemi, v jejich království je to zakázané. Miroslav také pozná, jak v Půlnočním království výběřčí daní nemilosrdně odírají lid. Proto za ševce zaplatí jeho daně. Chce za to od něho jeho prostý šat. Švec mu rád vyhoví. Miroslav se pak v převleku vydá ke královskému zámku, kde se uchází o místo zahradníka, které také získává.

Z daní, které nemilosrdní výběřčí vyberou, se do královské pokladnice mnoho nedostane, protože je rozkradou samotní výběřčí a také královi rádcové. Starému králi pak radí, že musí daně ještě zvýšit.

Jako zahradník se Miroslav prvně setkává s princeznou Krasomilou a pozná, jak je pyšná. Miroslavovi poradí princeznina stará chůva písničku, kterou jí zpívala, když byla ještě malá, nabádá ho, aby jí tu písničku připomněl. Miroslav písničku naučí zpívat květinu, díky tomu dostane od starého krále povolení zpívat.

Královští rádcí se snaží princeznu provdat za slabošského prince z království Zapadajícího slunce. Tento záměr se jim však nezdaří.

Mirolav daruje Krasomile zpívající květinu, ta ale do rána uvadla, protože je princezna pyšná. Princezna chce, aby ji Mirolav naučil hrát na loutnu, ten souhlasí, ale až když princezna slušně poprosí. Princezna si začíná vzpomínat na svou písničku a díky ní se rozvzpomene i na svou starou chuťvu. Aby mohl Mirolav prodloužit své hodiny loutny, princezna mu pomáhá v zahradě. Když pak dostane novou zpívající květinu a ta do rána neuvadne, zjistí princezna, že už není pyšná. Mirolav, o kterém si princezna stále myslí, že je pouhý zahradník, Krasomile oznámí, že když květina neuvadla, může odejít. Krasomila nechce a Mirolava políbí. To uvidí i král se svými rádci, královský kancléř nechá Mirolava vyhnat ze zámku. Krasomila uteče za ním. S útekem jim pomůže i stará princeznina chuťva, která dá princezně staré šaty, pronásledovatele naopak zmate, protože si oblékne princezniny šaty. Za to ji královny rádci pošlou do vězení. Krasomila a Mirolav se snaží dostat do Mirolavy země. V útěku jim pomáhá prostý lid, konkrétně rolník, uhlíř i mlynář, který jim za pomocné práce poskytuje nocleh i jídlo. V patách jim je hlavně hamižný výběrčí daní.

Starý král se ptá zpívající květiny, kde je princezna. Místo květiny mluví králův sluha Vítek, který je schovaný za závěsem a ví, že zahradník Mirolav je ve skutečnosti král. Poradí králi, aby šel do vězení za chuťvou, která ví víc. Král tedy jde za ní do vězení. Chuťva mu poradit nechce, král jí nabízí pilník, je natolik slabošský, že se bojí ji propustit. Chuťva nakonec přislíbí, že králi prozradí, kde je princezna, ale jen když zavře své rádce, sníží daně, zruší zákaz zpěvu, zajistí lidu práci a svobodu. Král nakonec chuťvu propustí a rádce opravdu zavře. Po menším váhání nakonec splní i své ostatní sliby, když se od Vítky dozví, kdo je ve skutečnosti zahradník.

Mirolav s princeznou se šťastně dostanou k hranicím, kde opět potká ševce. Pozná, že švec s jeho královskými šaty zpychl a přestal pracovat. Je Mirolavem poučen, že člověka nešlechtí šaty, ale práce. Oba uprchlíky dostihnou jezdcí v čele s Vítkem, i Krasomila se dozvídá, kdo je ve skutečnosti Mirolav. To ale nic nemění na její lásce. Mirolav začne vládnout i v Půlnočním království a lid je tam stejně spokojený jako v zemi krále Mirolava.

Zhodnocení filmu

Snímek, který byl natočen na motivy pohádky Boženy Němcové *Potrestaná pýcha*, má hlavní poselství, že pravé štěstí nespočívá v bohatství, ale v práci, která dokáže polepšit i pyšného a zlého člověka. Hodný král Mirolav je oblíbený u lidu, mezi který často vyjíždí, a naslouchá radám lidu a těmi se také řídí. Raději než svými vladařskými

povinnostmi se zaobírá prací v zahradě. Jeho protikladem je král sousedního Půlnočního království. Sice není v jádru zlý, ale je naprosto neschopný, plně v moci svých rádců, plní poslušně jejich příkazy. Svých rádců se sice bojí, ale zároveň má strach rozhodovat se bez nich. Jako hlupák je zpodobněn i další monarcha, princ ze Země zapadajícího slunce. Ve filmu je možno nalézt mnoho odkazů na tehdejší dobu. Utiskovaný lid žije v Půlnočním království. Švec, aby si mohl zazpívat, musí odběhnout do země krále Miroslava, protože v Půlnočním království je zakázáno zpívat, aby se lidé nezdržovali od práce. Výběrčí daní odírá lid i o to poslední co mu ještě zbylo. Ke králi ovšem žádné peníze nedojdou, neboť je zatím rozkradou jeho rádcí - šlechtici. Ti částečně mohou i za princeznu pýchu. Princeznu polepší až fyzická práce, která jí pomůže zbavit se její pýchy.

4.5.2 Období 1953 – 1956

V těchto letech vznikly některé dodnes oblíbené pohádky. V roce 1954 to byla další pohádka Bořivoje Zemana **Byl jednou jeden král**, kde spolu zazářily dvě prvorepublikové hvězdy Jan Werich a Vlasta Burian ve své zřejmě jediné opravdu dobré poválečné roli. O rok později se svého druhého filmového zpracování dočkal **Strakonický dudák** (r. Karel Steklý) a natočena byla pohádka **Obušku, z pytle ven** (r. Jaromír Pleskot). V roce 1956 vznikla filmová adaptace pohádkové hry Jana Drdy **Hrátky s čertem**, a pak také dvě, na svou dobu neobvyklé pohádky režiséra Václava Kršky **Labakan** a **Legenda o lásce**. Jsou to totiž pohádky odehrávající se v orientu, byly natáčeny v Bulharsku a podíleli se na nich i bulharští tvůrci. Legenda o lásce má i bulharskou verzi, která se točila souběžně s tou českou, podobně jako tomu bylo u některých prvorepublikových komedií např. C. a k. polní maršálek z roku 1930 (r. Karel Lamač), kdy souběžně s českou vznikla i německá a francouzská verze.

Zatímco pohádky, které byly natočeny v této době, jsou dodnes reprízovány v televizi, většina snímků pro děti a mládež z této doby upadla v zapomnění. Výjimkou je asi jen snímek Karla Zemana **Cesta do pravěku** (1955), kde byly představeny na svou dobu revoluční filmové triky. Dětské hrdinové vystupují také ve filmové adaptaci známé dětské knihy Jiřího Říhy **Honzikova cesta** (1956, r. Milan Vošmik). V roce 1953 vznikl druhý film režiséra Jiřího Sequence **Olověný chléb**, který dobová kritika označila jako první politický dětský film. Tomuto snímku se budu věnovat podrobněji.

Olověný chléb

Obsah

Sirotek Toník, učeň, se strýcem Vaňkem, dělníkem, jdou z dělnické kolonie do továrny Kodymka. Cestou se divák může seznámit s jeho pionýrskou partou. Ta malým dětem hraje loutkovou hru o zlém fabrikantovi. Skuteční fabrikanti se kvůli krizi uchylují k propouštění. Dílovedoucí Pešek je na své podřízené velmi přísný. U fabrikanta Kodymy má navrhnout, koho z jeho podřízených propustit. Pešek navrhuje Vaňka, Nečase a Medřickou, kteří jsou podle něho komunisté a popouzejí ostatní dělníky k nepokojům. Fabrikant se rozhoduje, že komunisty bude propouštět postupně.

Vaněk se dá do hovoru se sekretářkou fabrikanta slečnou Veselou, snaží se od ní zjistit, o čem se fabrikant s dílovedoucím dohadovali, což se podaří, slečna Veselá mu vše prozradí.

Doma se Vaněk potká s Toníkem. Oznamí mu, že má být z práce propuštěn, proto se rozhodnou svolat soudruhy. Toník po cestě potká Ferdovu partu buržoazních synků, kteří mu nadávají „bolšane“ a chtějí se s ním rvát. Toníkovi pomůže Karel Hromádka z cihelny. Nabídku na vstup do Toníkovi party Karel odmítá. Zprávu roznesl Toník všem soudruhům z party, ti se sejdou v jednom z domků v kolonii. Tam oznámí, že Kodymka bude propouštět. Zároveň vylicí, proč se zdržel, že mu pomohl Karel a navrhne získat jej do party, Někteří dětští soudruzi souhlasí, někteří jsou proti, protože Karel prý není dostatečně uvědomělý. Karel se stará o tři děti, proto se rozhodnou získat prozatím je.

Karlovi se líbí Marie z Toníkovy party, ta mu vyčítá, že krade. Soudruzi nakonec přivedou Karlovi sourozence mezi sebe.

Za Vaňkem přijde komunistický poslanec Koutecký, protože Vaněk není doma, tak hovoří s Toníkem a členy jeho pionýrské party. Poslancova přítomnost přesvědčí i Karla, aby přišel k nim do party. Vykládá pionýrům o chystané stávce dělníků v Kodymce, děti na jejich podporu připravují slavnost. Děti se ptají Kouteckého, jak vypadá moře. Poslanec slibuje, že jednou se všichni podívají k moři.

Parta za oknem pozoruje schůzi dospělých dělníků, kde Vaněk agituje za stávkou. Jsou pozorováni Pepíkem Olšinkou, synem obchodníka a členem Ferdovi party. Je odhalen Toníkovou partou, ta ho nakonec beztretně propustí. Když Pepík utíká, je chycen policistou a odveden ke svému buržoaznímu otci. Komunistickou schůzi však z vděčnosti neprozradí.

Karel je na Toníkovu a Nečasovu přímluvu přijat do Kodymky jako učeň. Hned první den spolu s Toníkem tajně roznášejí letáky vyzývající ke stávce. Fabrikant je do poslední chvíle přesvědčený, že ke stávce nedojde a chce začít s propouštěním. Stávka je však skutečně spuštěna a účastní se jí všichni dělníci, včetně Toníka a Karla. Vaněk je určuje jako spojky, které se naoko stávky nezúčastní, ale budou dodávat stávkujícím informace z továrny. Vaněk zapojí do stávky i ostatní pionýry, které mají stávkujícím pomáhat. Mají za úkol vyrobit a vyvěsit plakát a vypátrat, kde se scházejí stávkokazy. Aby pokryli co největší území, pozve Karel i další party z Prahy. Jedna z dívek svým citovým výlevem odvrátí dva dělníky od úmyslu sabotovat stávku.

Se stávkujícími spolupracuje i slečna Veselá. Na stávkující se chystají policisté, kteří chtějí zastrašit stávkující, ale nedaří se jim to.

Na starého Olšinku přijde exekutor, Ferda se snaží přesvědčit Pepíka, aby za peníze pomáhal udávat komunistické schůze, a tím zachránil otce od jeho problémů. Pepík to odmítne a dělníkům odevzdá své úspory.

Vaněk se snaží přesvědčit slečnu Veselou, že pro jejich věc už vykonala dost a že teď by už moc riskovala. Ta ale přestat nechce, naopak vysloví přání pracovat s jejich pionýry. Soudruzi z ústředí posílají pionýrům za jejich vytrvalost rudý prapor.

Starý olšinka se ponižuje před pány, aby mohl splatit své dluhy. Tím se zprotiví synu Pepíkovi, který se přidá ke kodymáckým pionýrům.

Stávka trvá už třetí týden, někteří stávkující už ztrácí nervy, chtějí se stávky vzdát. To jim vytkne poslanec Koutecký, že solidarity šly do stávky i dělníci z ostatních továren. Kromě stávky se pionýři zaobírají také přípravou slavnosti Rudých letnic. Netuší, že továrník Kodyma se celou slavnost chystá zneužít jako záminku pro zatčení vůdců stávky. Ferdy má jako provokatér rozpoutat nepokoje, ale je včas zpozorován Pepíkem, který na něho upozorní ostatní členy party. Na slavnosti má ostrý projev poslanec Koutecký, je narušován policisty v civilu. Je jich však málo, na rozehnutí potřebují pomoc četníků. Ferda se nabídne, že pro ně může dojet na motorce, ale tu už odvezl Pepík.

Účastníci místo slavnosti opouští ve spořádaném průvodu, cestu jim však zahradí policisté, kteří do dělníků začnou bezdůvodně střílet. Několik jich zraní, ale dělníci nakonec projdou dál. Pro raněné se nakonec podaří včas. O incidentu jako jediné pravdivě informuje Rudé právo. Incident způsobí velké pobouření všech pražských dělníků.

Raněné hlídají policisté, aby k nim nikdo z jejich soudruhů nemohl. Pionýrům se ale podaří sehnat z nemocnice nábojnici od všech postřelených, i pomocí nich pak stávkující přinutí Kodymu, aby přistoupil na jejich podmínky. Karel a Pepík za své činy získají pionýrské šátky.

Zhodnocení filmu:

Ve snímku se zobrazuje těžký život v dělnických rodinách z perspektivy party mladých pionýrů. Ti mají mezi sebou rozděleny funkce a jako dospělí se také oslovují soudruhu a snaží se napodobovat chování svých dospělých vzorů. Negativními postavami jsou jako tradičně zlý továrník, zde je to továrník Kodyma a jeho přísluhovači. Těmi je zejména prvorepubliková policie, menší živnostníci a jejich zhýčkaní synáčci, kteří se snaží škodit mladým pionýrům. Továrník v době krize chce sáhnout k propouštění zaměstnanců, jako první mají jít na řadu komunisté. Negativní postava továrníka se objevuje i v loutkové hře, kterou pionýři připravili pro malé děti. Komunistická strana, zde zosobněna poslancem Kouteckým, je v těžké chvíli dělníkům oporou. Dělníci si svým chováním získají sympatie i ve vyšších třídách společnosti, např. u sekretářky Veselé nebo u Pepíka, který je synem maloobchodníka. Kapitalistický systém podle filmu vykořisťuje i tyto drobné živnostníky. Ti jsou však také zlí a chtějí se vyrovnat těm nejbohatším podnikatelům. Policie a četnictvo slouží hrabivým podnikatelům a proti pokojně pochodujícím dělníkům střílí, dokonce do žen a dětí. Zde byla vylíčena skutečná událost, když v Radotíně v roce 1930 využili někteří komunističtí vůdci žen a dětí jako živých štítů proti četníkům, kteří zasahovali proti nepovolené demonstraci, a kde skutečně došlo ke střelbě do lidí, pět dívek bylo zraněno²³. Podle Olověného chleba o události pravdivě vypovídalo pouze Rudé právo, ostatní tisk byl poplatná kapitalistickému režimu. Stejná událost byla převedena na filmová plátna ještě jednou, v roce 1981 ve snímku Štěpána Skalského **Zakázaný výlet**.

Díky filmu vzniká dojem, že už před válkou měla KSČ absolutní podporu mezi dělnictvem. Jejich skutečné volební výsledky tomu však ani zdaleka neodpovídají.

---

²³ Luděk, Sedlák, Pravda a mýty o Rudých letnicích. [online]. [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: <http://www.praha16.cz/view.php?cisloclanku=2010040015>

4.5.3 Období 1957 – 1960

V tomto posledním sledovaném časovém úseku bylo natočeno celkem pět filmových pohádek, všechny vznikly v roce 1959. Jedná se o pohádky režiséra Martina Friče **Dařbuján a Pandrhola** a veršovanou **Princeznu se zlatou hvězdou**, rovněž dvě pohádky natočil i režisér Jaroslav Mach, a to pohádky **Jak se Franta naučil bát** a **O medvědu Ondřejovi**. Obě pohádky pro svou krátkou délku byly v kinech promítány společně pod názvem **Medvěd a strašidla**. Vznikla i první slovenská filmová pohádka **Pán a hvezdár** (r. Dušan Kodaj).

Z filmů pro děti a mládež vznikly 2 snímky s detektivní zápletkou **Zpívající pudřenka** (1959, r. Milan Vošmik) a **Případ Lupínek** (1960, r. Václav Vorlíček), dále sportovní film **Brankář bydlí v naší ulici** a také adaptace další knihy Jiřího Říhy ve filmu režiséra Jana Valáška **Prázdniny v oblacích** (1959), od stejného režiséra vznikl o rok později film **Kouzelný den**, o tom, jak se předškolní děti chystají na II. celostátní spartakiádu.

Nejznámějšími snímky z tohoto období jsou zřejmě film **Práce** (1960, r. Karel Kachyňa) o malém chlapci, sirotkovi, který je zachráněn sovětskými vojáky z koncentračního tábora a o kterého se starají českoslovenští vojáci z polní prádelny. Druhým dodnes poměrně známým filmem je pak další trikový snímek Karla Zemana **Vynález zkázy** (1958), natočený na motivy románu Julese Verna.

Dařbuján a Pandrhola

Obsah

Havíř Kuba Dařbuján v práci přišel o své pracovní nářadí, proto nevydělá tolik, aby nakrmil svou početnou rodinu. Nikdo mu nechce nic prodat na dluh, krupař pošle místo mouky popel, sládek Pandrhola dá mláto raději prasatům, na Kubu dokonce pustí psy. Domů přinese chleba od Marjánky, ženy Kubova přítele Matěje, který je po závalu už tři roky upoután na lůžko. Doma Kuba zjistí, že se narodilo dvanácté dítě, musí pro něj najít kmotra. Odmítá pána Boha i Lucifera, kteří se mu nabízejí. Podle Kubovy totiž nejsou spravedliví k chudákům, ale jsou jen pro bohaté. Nakonec jako kmotra zvolí Smrťáka, která je jako jediný spravedlivý k boháčům i k chudákům. Jako dar dá smrťák Kubovi zázračné lékařské schopnosti. Pomocí nich léčí bohaté i chudé, bohaté za peníze, chudé zadarmo. Vyléčí i kamaráda Matěje, který své uzdravení oslaví v hospodě. Peníze, které utratí, hned zabaví Pandrhola, který do hospody přišel na kontrolu.

Pandrhola zabíjí vepře, vyčítá děveče, že ochutnala sousto, rozčílí se tak, že omdlí. Přivolaní lékaři si s jeho nemocí neví rady. Nemocný Pandrhola nechá poslat pro Kubu. Ten přijede, ale před tím museli Pandrholovi čeledíni ověsit stromy v havířské osadě Kocandě jitrnicemi, potokem pustit pivo a nakonec pro Kubu musí poslat pár pivovarských volů v mysliveckých uniformách. Smrt'ák dá Kubovi znamení, že Pandrholu léčit nesmí, ale když mu Pandrholova žena vyhrožuje vězením, tak Kuba Pandrholu vyléčí. Smrt'ák je na Kubu nazlobený, protože měl do večera Pandrholu předat v pekle. Na usmířenou vezme Kuba Smrt'áka do Pandrholova sklepa, kde spolu popíjejí. Ráno se Kuba probere mezi Pandrholovi prasaty a Smrt'ák zabeđený v sudu. Proto také není možné nic zabít. Pandrholovi se bezmasá strava brzy přejí, a tak poručí pustit Smrt'áka. Ten však jako prvního pošle na onen svět Pandrholu. Kuba přichází o své zázračné lékařské schopnosti a vrací se na šachtu mezi ostatní havíře.

Zhodnocení filmu

V této pohádkové komedii jsou tradičně rozděleny postavy. Chudí, především havíři, jsou kladní hrdinové, zápornou roli zde mají bohatí – sládek Pandrhola, ale také krupař nebo doktoři. Čím si vysloužili své negativní zbarvení? Doktor tím, že nechce léčit chudé horníky zdarma. Krupař odmítá dávat mouku na dluh. Pandrhola nechce rozdávat chudině své mláto, vadí mu, že havíři pijí jeho pivo na dluh a skoro za něj neplatí. Když si své peníze vezme, tak se na něho havíři ještě oboří. Jako klasický boháč je tlustý a živí se téměř výhradně vepřovým masem. Je rozčilen, když mu děvečka z jeho jídla ujídá. Nakonec je Pandrhola za to, že je bohatý, „spravedlivě“ potrestán a umírá.

Naopak havíři přes své malé prostředky mají velké rodiny, které nejsou schopni uživit. Když se havíř Matěj uzdraví z dlouhé nemoci, hned v hospodě propije s ostatními havíři většinu svých úspor. Pivo pijí téměř zásadně na dluh. Kuba léčí jiné chudé zadarmo, naopak bohatým si účtuje o to víc. Krupaři a Pandrholovi se dokonce mstí, že mu v minulosti nechtěl prodávat na dluh. Krupař musí vysypat několik pytlů nejlepší mouky, Pandrhola zase porazit několik prasat, vylít pivo do potoka, obléci nesmyslně voly do mysliveckých uniforem.

Ve filmu je i do jisté míry zesměšněna víra v boha. Bohem a svatou Barborkou se neustále ohání starý, přihlouplý havíř v podání Stanislava Neumanna, ale to mu nezabrání, aby si nenakradl jitrnice, když se dávají atd. Hlavní postava Kuby Dařbujána naopak svatou Barborku odmítá a nakonec odmítá i samotného boha, který je dobrý jen pro bohaté.

4.6 Válečné filmy

Válečné filmy natočené v letech 1948 – 1960 logicky reagují na události nedávné, totiž na události 2. světové války. Existují i výjimky. S první světovou válkou se můžeme setkat ve zfilmovaném románu Jaroslava Haška *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, o zatím poslední filmovou adaptaci se postaral režisér Karel Steklý snímky **Dobryj voják Švejk** (1956) a **Poslušně hlásím** (1958), a pak také ve slovenském filmu **Štyridsatštyri** (1957) režiséra Paľa Bielika.

Zcela ojedinělým snímkem, který se neodehrává v žádném evropském konfliktu, ale v atraktivním prostředí vietnamské džungle, je film Vladimíra Čecha **Černý prapor** z roku 1958.

Drtivá většina snímků však reflektuje období 2. světové války. Vznikly filmy s několika opakujícími se tématy. Nejčastěji se jedná o domácí odboj, a to v podstatě od počátku okupace (**Neporaženi**, 1956, r. Jiří Sequens) po její konec, např. film **Němá barikáda** (1949, r. Otakar Vávra). Opakují se některé stereotypy v zobrazení tématu. Odboj je výhradně komunistický, v podstatě se navozuje zdání, že žádný jiný odboj v Protektorátu ani neexistoval. Odbojáři se, obvykle, rekrutují z řad dělnictva, naopak minimální je účast inteligence. Pokud se už objeví představitelé demokratických sil, tak jsou zobrazeni jako zbabělci, alkoholici nebo přímo kolaboranti. Majitelé továren kolaborují s Němci. Odbojáři obvykle se svým postojem ani na okamžik nezaváhají, neprojevuje se u nich strach ani obava o životy svých blízkých. Tak tomu je např. ve výše zmíněném snímku **Neporaženi**, ve kterém se frýdecko-místecká posádka odmítne vzdát Němcům bez boje. Důstojnický sbor má všechny už popsané negativní vlastnosti, ozbrojený odpor vedou komunističtí vojáci. Tento snímek až zvrhle „znásilnil“ skutečnou událost, která snímku sloužila za námět. K ozbrojenému odporu v noci ze 14. na 15. března 1939 ve Frýdku – Místku skutečně došlo, ale vojáci nebyli v žádném případě komunisté, někteří, jako velitel Karel Pavlík se aktivně zapojili do protinacistického demokratického odboje, jiní byli ještě v době natáčení filmu v komunistických kriminálech po vykonstruovaných procesech.²⁴

Dalším velkým tématem byl zahraniční odboj, samozřejmě pouze východní. Námětem byly zejména události z průběhu karpatsko-dukelské operace. To dalo možnost i vzniku

---

²⁴ Historický magazín: Československé výstřely od září 1938 do března 1939.

„akčnímu velko filmu“ **Tanková brigáda** (r. Ivo Toman), tomuto snímku se budu věnovat podrobněji.

Tyto filmy mají ještě jednu společnou myšlenku, vojáci či odbojáři nebojují pouze proti nacistům, ale i za nové pořádky v republice, nové pořádky samozřejmě s vedoucí úlohou KSČ. Boj o to, co bude po válce, je nakonec prezentován jako důležitější než samotný boj s Němci. Happy-endem obvykle není samotné osvobození Československa, ale znárodnění např. továrny.

Zajímavým typem je i válečný film, jehož hlavním hrdinou je malý chlapec, který pomáhá vojákům či partyzánům v boji s okupanty. Takové snímky s dětským hrdinou vznikly ve sledovaném období hned tři. Nejznámějším a dodnes často reprizovaným je film Karla Kachyni **Práče** (1960). Dalšími snímky jsou **Malý partyzán** (1950) režiséra Pavla Blumenfelda a film Miroslava Cikána **Jurášek** (1956).

Většina filmů je českých, ty slovenské se dotýkají zejména Slovenského národního povstání (filmy režiséra Paľa Bielika **Vlčie diery**, 1948, a **Kapitán Dabač**, 1959). Neobvyklým počinem je pak film **Přerušená píseň** (1959, režie Nikoloz Sanišvili, František Žáček), který byl natočen v koprodukcii se Sovětským svazem. Pojednává o slovenských vojácích, kteří byli nuceni bojovat po boku Němců proti Rudé armádě.

Zajímavý je přístup filmařů k holocaustu. Po většinu 50. let bylo toto téma nejen pro filmaře tabu. Bylo to celkem pochopitelné, neboť po roce 1950 se politika Československa stala silně antisemitskou, což vyvrcholilo v procesu s bývalým tajemníkem ÚV KSČ Rudolfem Slánským a jeho údajnou protirežimní skupinou, židovský původ souzených osob byl velmi zdůrazňován. Přesto vznikly dva snímky, které se problematikou holocaustu zabývaly. Tématu se věnoval hned v roce 1948 Alfréd Radok ve snímku **Daleká cesta**. Film byl brzy po premiéře zakázán, stal se vlastně prvním trezorovým snímkem. Tím pro filmaře na dlouhých 11 let židovská tematika v souvislosti s druhou světovou válkou utichla, znovu se objevila až v roce 1959 ve filmu Jiřího Weisse **Romeo, Julie a tma**, natočeného na motivy stejnojmenného románu Jana Otčenáška.

4.6.1 Období 1948 – 1952

V tomto období se natočilo celkem 7 filmů s válečnou tematikou. Nejznámějším z nich je asi Vávrova adaptace povídky Jana Drdy **Němá barikáda** z roku 1949, byl to jediný válečný snímek, který v tom roce vznikl. V předchozím roce vznikly již výše snímky

Vlčie diery (r. Paľo Bielik) a **Daleká cesta** (Alfréd Radok), kromě nich ještě **Návrat domů** (r. Martin Frič) o návratu vojáka naší zahraniční armády zpět domů, kde ale na něj nikdo nečeká. V roce 1950 pak vznikly snímky **Malý partyzán** (Pavel Blumenfeld), **Past** (Martin Frič) a **Poslední výstřel** (Jiří Weiss), kterému se budu podrobněji věnovat. V letech 1951 – 1952 se žádné filmy s válečnou tematikou netočily.

Poslední výstřel

Obsah

Příběh se odehrává v jedné ostravské železárně na sklonku druhé světové války. Němci dělají prezenci dělníků, několik si jich vyberou a zajmou je jako rukojmí, aby zjednali klid. Inženýr Hejnych a mistr Halfar, kteří jsou instruováni komunistickou stranou, se snaží o utlumení pecí, což by je mohlo zachránit, protože hrozilo zničení pecí při bombardování továrny. Němci však tento návrh odmítají, potřebují, aby pece pracovaly pro Říši. Hned v zápětí opravdu přijde nálet. Dělníci se jdou schovat do krytu. Vzpomínají tam na své blízké, kteří jsou v nechráněných domovech. Také diskutují o tom, co bude po válce, zda nebudou muset zase dělat na pány, tak jak tomu bylo po válce předchozí. Někteří jsou pesimisté, jiní naopak optimisté, neboť už slyšeli v rádiu o Košickém vládním programu.

Nálet továrnu zle poničil. Dělníci chtějí vše co nejrychleji dát zase dohromady. Cítí, že osvobození je už blízko a že železářny bude brzo zapotřebí pro novou republiku. Jeden z nich, Robert, však má velký strach o svou rodinu, vyžádá si proto den volna a opravdu ho dostane. Jeho žena, Hanka, mu vyčítá jeho dlouhou nepřítomnost a upřednostňování železáren na úkor rodiny. Robert přesto chce zpátky do továrny, ale nakonec se nechá Hankou přemluvit a slíbí jí, že zůstane doma.

Dělníkům zatím strana posílá instrukce. Mají zachránit pece za každou cenu a připravit Rudé armádě co možná nejrychlejší přístup do továrny. Ten má být zajištěn přes řeku, která není hluboká a dá se přebrodit, pro další postup jí připravují pohodlnou cestu.

Někteří dělníci se obávají, že Rusové při útoku zničí celou Ostravu. Ti pokrokovější to vyvracejí.

Kolem domu, kde žije Robert, projíždí německá jednotka. Robert mezi nimi pozná bývalého přítele Johana Kurku. Od něho se dozví, že Němci chtějí továrnu vyhodit do vzduchu. Rozhodne se, že musí ostatní varovat. Dělníci přemýšlí, jak tomu zabránit. Jdou za oberstem a vyhrožují, že pokud dojde ke zničení továrny, budou se lidi mstít na německých civilistech. Jsou však odmítnuti. Němci začínají s podminováním

továrny. Robert znovu mluví s Johanem a slíbí mu, že mu sežene civil, pokud s ním a s ostatními dělníky bude spolupracovat. Když to Robert oznamuje ostatním a dává s nimi dohromady civilní oděv, překvapí je Gestapo, které hledá Halfara. Ten je sice přítomen, ale jeho kolegové ho zapřou a pomůže mu i další ostravský Němec, který slouží v německé armádě a Halfara zná, ale v tuto kritickou chvíli ho neprozradí. Halfar musí uprchnout, předává vedení Svobodovi.

Kurka nezklame, prozradí, kdy začne akce, i kde jsou umístěny výbušniny. Němce zatím dělníci opijí, aby nekladli takový odpor, a také zastaví hodiny, aby nepoznali, že se blíží jedenáctá hodina, tedy hodina H pro jejich akci. S několika Němci, kteří zůstali na stráži, si dělníci poradí a podaří se jim porušit rozbušky, aby se nedaly výbušniny odpálit.

Někteří Němci se však v tu chvíli již chvatně evakuují, protože Rusové jsou už blízko. Dělníci, kteří mají všichni pušky, začínají zajímat německé vojáky. Zapojí se do bitvy o Ostravu a velmi pomůžou sovětským tankům, když zničí německá děla a minomety. Ve vedoucím tanku sedí i Halfar, ukazuje cestu. Zbylí Němci se opevní v továrně, ale nikdo o nich neví. Ostravané nadšeně vítají Sověty, i jejich československé spolubojovníky. Ti vyrážejí do dalšího boje. V ten okamžik si Robert všimne, že u něho doma hoří. Rychle tam spěchá. Místo své vesnice najde jen ruiny. Němci celou ves zničili, některé obyvatele postříleli. Hanka však přežila i s dítětem, stihla se včas ukrýt. V továrně se dělníci obávají, že přijdou Rothschildové, kteří jim továrnu opět seberou a oni budou muset pracovat na ně.

Probíhá velká oslava k osvobození, největším organizátorem oslav je pracovník továrny Lacko, který se do odboje ani do práce příliš nezapojoval, i teď odmítá pomoci při obnovení továrny. Halfar z oslav není nadšen, chce, aby se hned všichni pokusili co nejdříve zprovoznit železářny. To se nakonec podaří, většina lidí opravdu přijde na pomoc.

Dosavadní inženýr si chce stěžovat na Halfara, že zorganizoval opravu továrny, navíc bez odborného vedení. Halfar oponuje, že po odborné stránce řídí opravu Svoboda, který je ve skutečnosti polský inženýr, který se v Ostravě ukrýval před Němci.

Pro opravu potřebují kychtový zvon. Ten je ve válcovně, ale ta je ještě stále obsazena zbylými Němci. V noci se však podaří zvon odtáhnout. Ráno pak umisťují zvon na jeho místo, elektriku k němu zapojuje mladý elektrikář Ludvík. V ten okamžik začnou Sověti dobývat válcovnu. Ludvík chce dokončit práci, ale je smrtelně zasažen posledním výstřelem a umírá. Halfar jeho smrt obrečí, ale jde spolu s ostatními dál pracovat,

aby bylo ráno hotovo. Když se to podaří, přijde i prospěchář Lacek s nabídkou pomoci. Dělníci ho vyhánějí. Někteří se stále obávají, jestli opravdu přijde továrna do jejich rukou, bojí se, že přijde do rukou nějaké Rothschildově komisi. Místo ní však přijdou Rusové a předají továrnu dělníkům. Polský inženýr se vrací domů, do Polska.

Rádio oznamuje konec války, všichni tančí, radují se, nadšeně pracují u pecí.

Zhodnocení filmu

Všichni prostí dělníci jsou zapojeni do odboje. Odboj je samozřejmě komunistický, pro své akce jsou instruováni vedením KSČ, které se však ve filmu ani na okamžik neobjeví, své rozkazy posílá po spojkách k dělnickému předákovi Halfarovi. Odbojáři jsou všichni neohrožení, sebevědomí, nad svým hrdinstvím ani na okamžik nezaváhají. Jediná postava, která projeví zájem o osud vlastní rodiny, je postava Roberta. I ten ale neváhá rodinu znovu opustit, když zjistí, že továrně hrozí zničení. Postavy jsou vyobrazeny černobíle, buď jednoznačně kladně, to jsou postavy většiny dělníků, nebo jednoznačně záporně, zde to jsou Němci, čeští kapitalisté a kariéristé, jako např. postava prospěcháře Lacka. Z tohoto schématu vybočují pouze dvě postavy ostravských Němců. Ty se na závěr války „vykoupí“ ze svých hříchů, když pomohou odbojářům. Dělníci jsou pro znovu zprovoznění železářny schopni obětovat i vlastní život. Z jejich řad zahyne pouze mladý elektrikář Ludvíček, který se odmítne schovat před střelbou a chce dodělat svou práci. Tento okamžik vyvolá slzy v očích hlavní postavy filmu Hlafara. Je to asi jediný okamžik, kdy tato postava připomíná člověka z masa a kostí a ne neohroženého komunistického „nadčlověka“.

V podstatě jediné, co dělníkům dělá starosti, je to, zda bude jejich továrna po válce skutečně znárodněna, nebo zda budou muset zase dělat na pána, tak jako po té válce před tím. Někteří z dělníků rozšiřují fámu, že má přijít nějaká Rothschildova komise, která dělníkům továrny opět sebere a bude je nadále vykořisťovat. Ti rozumnější oponují, že to jistě není pravda. Skutečným happy endem nakonec není samotné osvobození Ostravy od Němců, ale znárodnění železářny.

4.6.2 Období 1953 -1956

Válečné filmy se točily pouze v letech 1955 (**Tanková brigáda**, r. Ivo Toman) a 1956 (**Jurášek**, r. Miroslav Cikán a **Neporažení**, r. Jiří Seguens). Ve všech případech se však

jedná o velmi angažované snímky. V roce 1956 se také natočil první díl Švejka pod názvem **Dobrý voják Švejk** (r. Karel Steklý).

Tanková brigáda

Obsah:

Film vypráví o 1. Československé tankové brigádě. Děj začíná těsně před zahájením bojů o Dukelský průsmyk. Na frontu přijeli zástupci československé exilové vlády v Londýně, monsignor Hála, ministr Němec a generál Hasal. Nechávací si předvést majora Staška, velitele brigády. Ten žádá o nové tanky, není mu vyhověno. Stašek se setkává s podplukovníkem Malincevem, který Českoslováky cvičil. Sovětský generál dává československé brigádě za úkol vyšplhat s tanky na kopec a vpadnout Němcům do zad. Stašek úkol přijímá, ale namítá, že má málo tanků. Generál tedy požádá podplukovníka Malinceva, aby nechal Staškovi 15 tanků. Malincev váhá, ale nakonec souhlasí. Sovětský generál pak ještě klade Staškovi na srdce, aby šetřil své lidi.

Vojáci jsou z nových tanků nadšeni. Zejména vychloubačný četař Klimko si na svém novém tanku velmi zakládá.

Důstojníci, kteří přišli z Anglie, zatím popíjejí, poslouchají anglické melodie a vzpomínají na život v Anglii. Kapitán Renč vyčítá důstojníkovi Blažkovi, že přečetl vojákům projev Klementa Gottwalda o nové republice. Stašek vynadá oběma, že u brigády nechce o politice ani slyšet.

Ráno začíná útok a je úspěšný, Německé pozice jsou dobyty, výraznou měrou k tomu přispějí i českoslovenští tankisté. Armáda vstoupila na slovenské území. V boji Klimko přišel o svůj tank.

Zástupci londýnské vlády posílají zprávu do Londýna o průniku na území Československa. Také vyrážejí za vojáky. Klimko se ptá ministra, jak to bude vypadat v Československu po válce, zda se bude znárodnovat, že už nechtějí dít na někoho cizího. Ministr se vykrukuje a chvatně odjíždí. V autě pak generál Hasal prohlásí, že v Anglii by vojáky nechal okamžitě zavřít za takové řeči a že je třeba zabránit bolševizaci jednotek. Obává se komunistické revoluce, předpovídá, že by pak musel znovu do emigrace.

K brigádě přichází poručík Tomeš, jako osvětový pracovník. Vojáci se snaží opravit poškozené tanky, protože jich mají nedostatek, což vede k nespokojenosti mužstva. Tomeš je nabádá, že dokud mají pušku, jsou použitelní v boji. Tankisté se na něho ušklíbají a ptají se, jestli byl vůbec někdy na frontě. Tomeš odpoví, že byl, i v první

světové válce. Tam bojoval u Caricinu pod samotným soudruhem Stalinem. Tomeš vypráví, jak tehdy šli rudoarmějci proti tankům třeba s holýma rukama, své vojáky burcuje, že jsou proti nim baby a ne vojáci. Renč shromáždění rozpouští, Tomešovi vynadá za jeho agitaci, ten mu sebevědomě odpoví, že je podřízen pouze veliteli brigády.

V noci se vojáci vydají spolu s Tomešem pro uvízlý tank. Akce se zdaří, zejména díky osvětáři.

Generál Hasal vytrvale odmítá žádost o doplnění stavu lidí. Argumentuje rozhodnutím vlády, že lidi, které má, tvoří základ budoucí československé armády, která bude využita až po válce. Když frontovní důstojníci odejdou, pokárá Hasal svého posluhovače, že je k němu vůbec pouštěl. S Hasalem zůstává o samotě pouze Renč, podává mu hlášení o činnosti komunistů u jeho brigády. Doufá, že bude za tyto služby převelen do Londýna, to ale Hasal odmítá. Londýn poslal telegram o zrušení tankové i dělostřelecké brigády. Stašek je z toho velmi zklamaný. Odjíždí na frontu ke svým vojákům. Zjišťuje, že opět přišli o další tanky. Tankisté se začali opíjet, Renč jim radí, aby se nechali přeložit k dělostřelstvu, protože tanky už nedostanou. Ve skutečnosti je velmi rád, že se brigáda ruší, doufá, že spolu s ní klesne i vliv komunistů.

Tomeš přemluví Staška, aby požádal o tanky přímo sovětské velení, snaží se ho přesvědčit, že za to všechno může vláda v Anglii. Stašek to odmítá připustit, vidí v ní symbol samostatného Československa. Tomeš Staška přesvědčuje, že ten symbol je bojující lid, a také bratrský Sovětský svaz. Vojáci totiž podle něho bojují za nové politické zřízení po válce, aby už nemuseli umírat hladu, a ne za vlast a její osvobození od německé okupace. Londýn prý slíbil lidovládu, ale jen naoko a nakonec chce zlikvidovat všechny východní jednotky. Stašek se zarazí, že je-li to pravda, pak už neví, komu by věřil.

Klimko se chce nechat přeložit k dělostřelcům, je mu to vyčítáno, zejména zdravotnicí Olinkou, která se mu líbí. Ta mu vyčiní, že je náfuca a tankista jenom pro parádu. Tomeš se snaží Klimkovi domluvit, i jeho spolubojovníci jsou z jeho rozhodnutí zklamáni, Klimko se nakonec rozhodne zůstat.

Stašek se dotazuje Renče, proč vykládá, že se jejich brigáda rozpustí. Renč vysvětluje, že je to proto, že se na ně v Londýně dívají jako na komunisty, a že ta jejich brigáda je vlastně k ničemu. Stašek tak přijde o poslední iluze o londýnské vládě.

Tím spíš, když je mu v lednu předáno od sovětského velení 60 nových tanků. Armáda postoupila až do Kežmaroku odkud pochází Klimko, dozví se, že jeho rodinu zavraždili fašisté.

Večer má koncert orchestr a sbor čs. armády. Hrají píseň Směr Praha. Velení brigády se opět setkává s podplukovníkem Malincevem. Hudba začala hrát i k tanci. Tomeš přinese novinu o tom, že prezident Beneš odletěl do Moskvy jednat o nové vládě, kde by měli mít zastoupení i komunisté. Ozývají se nadšené výkřiky, jen Renč tomu nevěří, prohlašuje, že na místo ve vládě komunisté nemají právo, Stašek ho posílá pryč.

V březnu 1945 se v Košicích Hasal a Němec obávají nástupu komunistů, chtějí se zatím přizpůsobit a pak nabrat nové síly pro budoucí boj s komunisty. Poté tleskají projevu Klementa Gottwalda. Vojáci tento projev o důležitosti spolupráce s rudou armádou poslouchají s opravdovým nadšením. Renč označí Gottwalda za primitiva. Snaží se přesvědčit nadporučíka Hrstku, aby donášel na Tomeše a ostatní komunisty. Ten odmítá a nazve Renče krysou.

Děj se posouvá do dubna 1945 do Ostravy. Velitelé wehrmachtu se dohadují, jak postupovat. Zatím nechali podminovat továrny. Generál chce zastavit bolševiky za každou cenu, ale v tom se dozví, že Rusové prorazili k Opavě.

Mladý ostravský komunista Miloš zjistil, odkud Němci chtějí odpálit mosty a továrny. Spolu s otcem mají od strany za úkol znemožnit odpálení strategických cílů.

Československá brigáda má opět zajistit obklíčení nepřítele. Renč se v boji zachová jako zbabělec, když chce pro vlastní záchranu nechat obklíčit vlastní tanky. Jeho spolubojovník z tanku Hrstka je zasažen a když v tanku umírá, nazve Renče zbabělcem. Ten se snaží uprchnout, projíždějící Stašek mu vyhrožuje soudem, Renč je však zasažen a umírá. Československé tanky nakonec dorazí včas a zachrání obklíčené Sověty. V boji zahyne podplukovník Malincev.

Generál wehrmachtu zakazuje svým vojákům ústup, když se ale dozví, že Rusové jsou už v Ostravě, tak se sám pokusí uprchnout.

Tanky se potřebují dostat přes most, jako první ho má přejet Klimko. Němci se snaží odpálit nálože a vyhodit most do vzduchu, což se nepodaří díky mladému komunistovi Milošovi, který ač těžce raněn, dokáže přerušit dráty, které vedly k minám. Klimkův tank je sice na druhé straně mostu zasažen, ale posádka tanku vyvázla bez zranění. Pak už překročí most celá armáda a nadšený Stašek zvolá „Kupředu, soudruzi!“

Zhodnocení filmu:

Film od počátku klade důraz na bratrství mezi Čechoslováky a Sověty, už od úvodního komentáře. Sovětské velení je vůči československým vojákům bojujícím na východní frontě velice vstřícné, velitelé mají lidský přístup. Je to stavěno do přímého kontrastu s československými veliteli, kteří jsou instruováni londýnskou exilovou vládou, např. rada sovětského generála Staškovi před zahájením karpatsko-dukelské operace „hlavně šetři lidi“ a proti tomu postoj „západáckého“ kapitána Renče „Prach si a v prach se obrátíš“. Postava generála Hasala vojáky opovrhuje, místo boje s Němci ho zajímá jen potlačení vlivu komunistů v čs. armádě. Prohlásí, že nechce nástup komunistů, protože by musel znovu do emigrace. Skutečný generál Antonín Hasal opravdu v roce 1948 emigroval. Dalšími negativními postavami byli zástupci londýnské vlády monsignor Holý a ministr Němec. I tyto postavy měly své skutečné předobrazy ve Františkovi Hálovi a Františkovi Němci. Naopak u kladné postavy velitele Staška bylo jméno změněno, předobraz postavy se ve skutečnosti jmenoval Vladimír Janko.

Kladnými hrdiny jsou všichni prostí vojáci, osvětový důstojník Tomeš i ostatní poručíci z brigády. Všichni mají kladný vztah ke komunistické straně. Hlavní postava, major Stašek, je jedinou lehce rozporuplnou osobou, zpočátku nechce mít s politikou nic společného a nechce slyšet o intrikách londýnské exilové vlády. Nakonec však i díky osvětáři Tomkovi prozře a poslední větou filmu zvolá „Vpřed, soudruzi!“

Hlavní zápornou postavou je kapitán Renč, ztvárněný Martinem Růžkem. Je to intelektuál, který byl k brigádě převelen z Anglie. Donáší na své spolubojovníky, je ostře proti komunistům a v kritické chvíli se projeví jako zbabělec.

Epizodní postavou je zde i první komunistický prezident Klement Gottwald, samozřejmě jde o postavu kladnou.

Výraznou odchylkou od skutečnosti je i hodnocení karpatsko-dukelské operace. Ta je ve filmu pojata jako ohromný úspěch, ač to ve skutečnosti byla velmi zdoluhavá a vysokým počtem obětí poznamenaná operace, zejména díky špatnému sovětskému velení. Cíl operace, pomoc Slovenskému národnímu povstání, nebyl splněn.

Z dnešního pohledu rozporuplnou postavou je i mladý komunistický odbojář Miloš Sýkora. V poslední době se totiž objevily určité spekulace, které zpochybňují jeho zásluhy na záchráněni mostu, který dodnes nese jeho jméno.

4.6.3 Období 1957 – 1960

Toto období bylo, z pohledu československé kinematografie, na válečné filmy obdobím nejpłodnějším. Vzniklo celkem 11 snímků. Kromě kvantity se zvedla i kvalita filmů. Hlavní hrdina už nemusí být nutně komunista, ubylo také oslovení soudruhu, naopak postavy začínají o svém jednání přemýšlet, v krizových okamžicích váhají apod. Hned v roce 1957 byly natočeny snímky, týkající se první světové války – druhý díl Švejka **Poslušně hlásím** (Karel Steklý), a slovenský film **Štyridsaťštyri** (Paľo Bielik). Rok 1958 byl rokem vzniku snímků film **Černý prapor** (Vladimír Čech) a **Tenkrát o Vánocích** (Karel Kachyňa), v roce 1959 byl natočen **Kapitán Dabač** (Paľo Bielik), **Romeo, Julie a tma** (Jiří Weiss), **Přerušená píseň** (r. Nikoloz Sanišvili, František Žáček) a v koprodukcii se SSSR povídkové **Májové hvězdy** (Stanislav Rostockij, Stanislav Strnad). V závěrečném roce sledovaného období pak vznikly snímky **Vyšší princip** (Jiří Krejčík), **Práce** (Karel Kachyňa) a **Přežil jsem svou smrt** (Vojtěch Jasný) – tento snímek je zajímavý tím, že se děj odehrává v prostředí koncentračního tábora.

Tenkrát o Vánocích

Obsah

Děj tohoto snímku se odehrává mezi 22. a 25. prosincem roku 1944 na území dnešního Slovenska. Českoslovenští vojáci obsadí okolí jedné slovenské vesnice. Vesničané vojáky nadšeně vítají. K jednotce přichází mladý podporučík Jílek. Jeden z vojáků, Vondráček, si Jílka pamatuje ještě z bojů u Kyjeva. Jílek byl tehdy v době německého útoku opilý, za což byl následně degradován. Vondráček tuto událost prozradí Jílkovým podřízeným a ten má pak velké problémy, aby si u nich získal potřebnou autoritu.

Vojáci se sbližují s obyvateli vesnice, ti vojáky zvou, aby blížící se Štědrý večer prožili u nich ve vesnici. Vojákům se takový nápad zamlouvá, Vondráček si vezme za úkol, že přesvědčí velitele Hlouška a ostatní důstojníky, aby připravovanou oslavu povolili. Jako první jde za Hlouškovým zástupcem Váňou. Ten je nápadu příznivě nakloněn, ale radí Vondráčkovi jít s tím za Hlouškem, až jestli dopadne dobře připravovaný průzkum německých pozic. Do průzkumu se dobrovolně přihlásí i vojín Benko, který pochází z nedaleké vesnice. Průzkum se vydaří, povede se přivléct zajatce. Když se průzkum vrací, strhne se drobná přestřelka. Vojín Benko je zraněn a zůstává mezi německými a svými pozicemi. Nejvíce se o jeho záchranu zajímá zdravotnice Vlasta, která je Benkovou partnerkou. Podporučík Jílek jí slíbí, že jí ho přivedou a že pro něj půjde i on sám osobně. Chce si totiž vylepšit reputaci u svých podřízených. Když s tím

ale přijde za velitelem Hlouškem, tak je odmítnut. Hloušek zakazuje, aby pro svou pověst jako důstojník zbytečně riskoval život. Oddíl, který je vyslán pro Benka a ve kterém je i zdravotnice Vlasta, je úspěšný, zraněného dopraví zpět do ležení. Překvapí je pouze, že po nich Němci vůbec nestříleli, mají za to, že jim už dochází střelivo. Poklidnou náladu v československém ležení podpoří i výpověď zajatého německého vojáka, že nepřítel nemá k dispozici žádné tanky. Navíc se z německého ležení začínají ozývat z reproduktorů vánoční melodie. To umocní touhu vojáků strávit Štědrý večer u vesničanů. Poručík Váňa s tím souhlasí, podporučík Jílek je ostře proti, Váňa mu opět připomene jeho zaváhání z Kyjeva. Hloušek je z počátku také proti oslavě, ale když se ujistí, že je i na sousedních úsecích klid, tak vojákům oslavu povolí. Jílek požádá svou jednotku, aby zůstala v zákopech, svěří se jim, jak to bylo v Kyjevě. Tam také oslavovali, protože se cítili naprosto bezpeční. Když byli všichni opilí, tak Němci zaútočili a on jako jediný přežil. To na jeho vojáky zapůsobí, rozhodnou se zůstat na svých pozicích. Ostatní družstva ale do vesnice odejdou.

Ve velitelském srubu je dobrá nálada, hraje gramofon. Všeobecné veselí přeruší Jílkův posel, který má zjistit, jestli funguje spojení, protože se jim nemůže dovolat. Spojení funguje, ale vyzvánění nebylo slyšet kvůli gramofonu. V tom Hloušek prohlédne německou lest s vyhráváním koled, mělo to ukolébat jeho vojáky a zamaskovat hluk přijíždějících tanků. Volá Váňovi, že všichni vojáci musí zůstat v zákopech, ale Váňa je do vesnice pustil dřív, než bylo stanoveno. V ten okamžik začne německý útok. Díky Jílkovým mužům se ho podaří zpomalit do chvíle, než přijdou na pomoc družstva, která z vesnice přivedl Hloušek. Boj je velmi tvrdý, ale Čechoslováci přes velké ztráty (padne třeba Vondráček nebo zdravotnice Vlasta) pozice udrží a vyrazí do protiútoků. Na Boží hod už jsou všichni vojáci v zákopech, nikoho už ani nenapadne něco oslavovat.

Zhodnocení filmu

Film se podstatně odlišuje od filmů, které vznikaly třeba jen o dva roky před tím. Vojáci přemýšlí, jestli se ve zdraví dožijí konce války, vůbec neřeší, co bude po válce, jestli budou znárodněné továrny, kdo bude v Československu vládnout atd. Jsou to lidé z masa a kostí, válka doléhá na jejich psychiku, přejí si její brzký konec. Vánoční doba na ně silně doléhá, touží alespoň někam na chvíli utéct, možné útočiště se jim nabízí ve slovenské dědině, kde by rádi vánoční svátky prožili. Vůbec se zde nedozvíme, jakou politickou orientaci má ten či onen voják, nedozvíme se ani o třídním původu vojáků. O komunistické straně nepadne ani slovo, mezi vojáky není žádný politický pracovník.

Zejména obyvatelé slovenské vesnice jsou věřící, zpívají koledy, spolu s vojáky mluví o Ježíškovi, staví betlémy. Na diváka má zapůsobit i záběr na ohořelý krucifix ve vesnici. Věřící člověk zde nemá negativní zabarvení, spíše naopak. Němci, kteří útočí i na Štědrý den jsou slovenskými vesničany označeny za pohany. Když v druhé polovině sovětský major osloví vojína Vondráčka „soudruhu“, navíc rusky, je to poprvé a naposledy, kdy se s tímto oslavením ve filmu setkáme.

Zajímavá je také hudební složka filmu. Dominují zvuky varhan, s neoptimistickými, nepatetickými motivy, naopak působí rušivě, nepříjemně. Závěrečná bitva s Němci je podbarvena kostelními zvony a německy zpívanou Tichou nocí.

Závěr

Kinematografie po celé sledované období byla ovlivněna vládnoucí mocí, filmaři se poslušně řídili nařízeními či doporučeními vedoucích orgánů. Filmy podporovaly komunistický režim zjevně i skrytě, věcmi jasně řečenými, ale i věcmi, které ve filmu řečeny či zobrazeny nebyly. Od tohoto mohli filmaři částečně utéct, pokud se občas pustili do nějakého neutrálního tématu, do ostřejší kritiky režimu se pouštěli jen zřídka. Pomáhali tak režimu v ovlivňování myšlení celé společnosti, v tom jak se mají lidé dívat na události historické, na události druhé světové války i na události soudobé. Zejména u snímků s historickou tematikou měli filmaři úspěch, protože se jim některými snímky (husitská trilogie, Psohlavci, Císařův pekař – Pekařův císař) podařilo ovlivnit obecné historické povědomí o zobrazené době, až o dnešních doby. Úspěšní byli i tvůrci pohádek, protože filmové pohádky padesátých let se staly jakousi normou, se kterou byly (a dodnes jsou) publikem srovnávány pohádky vzniklé v následujících letech.

Důraz na ideovost snímků se často projevil v jejich kvalitě, filmy byly obvykle příliš schematické, postavy ploché, černobílé, v herectví se z dnešního pohledu objevovalo příliš patosu.

Na jejich obranu je nutné říct, že jít proti státní moci ve filmu bylo v tehdejší době více než obtížné. Stát měl monopol na film, díky cenzurním zásahům mohl film od „závadných“ věcí zeštíhlit nebo vůbec nepřipustit jeho realizaci. Pokud se v jistých chvílích uvolnění povedlo realizovat i kritičtější snímky, v tomto případě jsou to především roky 1957 a 1958, tak jsou po následném opětovném přitvrzení tyto snímky kritizovány a nepřipuštny do distribuce, jako již výše několikrát zmíněný snímek *Tři přání*, který se premiéry dočkal až v čase opětovného uvolňování poměrů v letech šedesátých²⁵.

---

²⁵ Některé snímky natočené zejména v druhé polovině šedesátých let měly podobný osud, po obsazení republiky sovětskými vojsky v roce 1968 se poměry v ČSSR postupně opět přitvrdily, přišla doba normalizační. Pro některé filmy to znamenalo dlouholetý pobyt v trezoru, jednalo se zejména o filmy, které se kriticky dívaly na dobu padesátých let, a např. snímek Jiřího Menzela *Skřivanci na niti* (1969) se své premiéry dočkal až v roce 1990.

To, že filmaři v podstatě svým dílem sloužili vládnoucí moci, není rozhodně československé specifikum, zejména v padesátých letech to bylo běžné ve východním i západním bloku, samozřejmě vždy uzpůsobené potřebám daného režimu.

Do jisté míry filmová propaganda existuje dodnes, formou různých skrytých reklam. Vlastně dodnes platí, že tvůrci ve svých dílech propagují toho, kdo je platí, v minulém režimu to byl stát, v současné době je to sponzor, bez jehož peněz by projekt nemohl vzniknout²⁶. Naštěstí dnešní tvůrci mají možnost výběru partnera pro realizaci svých snímků, což tvůrci v režimu předchozím neměli, ti stáli před volbou, jestli tvořit, byť v podmínkách, které omezovali jejich tvůrčí svobodu, nebo na uměleckou tvorbu rezignovat, případně ji realizovat jinde než v komunistickém Československu, ovšem za cenu trvalého odloučení se od vlasti.

---

²⁶ Filmoví tvůrci v roce 1945 dokonce věřili, že díky znárodnění kinematografie se nebudou muset podřizovat komerčním zájmům, a tudíž bude jejich tvorba svobodnější (Historie.cs: Divotvorný filmový kopec II.).

Seznam použité literatury

BÁRTA, Milan: *Cenzura československého filmu a televize v letech 1953 – 1968*. In *Securitas imperii*, sv. 10, Praha 2003, s. 5 – 57.

Český hraný film III. 1945-1960. Praha 2002, 479 s.

KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1945 – 1948*, Praha 1991, 153 s.

KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1948 – 1953*, Praha 1991, 146 s.

KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1953 – 1966*, Praha 1992, 146 s.

KAPLAN, Karel: *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968: společnost a moc*. Brno, 2008. 828 s.

KNAPÍK Jiří: *Kdo spoutal naši kulturu: portrét stalinisty Gustava Bareše*. Přerov, 2000. 205 s

KNAPÍK, Jiří: *V zajetí moci: kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*. Praha, 2006. 399 s.

KNAPÍK, Jiří; FRANC, Martin: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. Praha 2011. 1300 s.

ŠTORKOVÁ, Pavla: *První vlna restrikcí v československém filmu po roce 1945*. Diplomová práce, FF UP, Olomouc 2010, 120 s.

ŽALMAN, Jan: *Umlčený film*, Vimperk 2008, 431 s.

Pořady České televize

Historický magazín: Zikmund Lucemburský, vysíláno 19. 8. 2008, uloženo v internetovém archivu České televize

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095687448-historicky-magazin/208452801280002/>

Historický magazín: Československé výstřely od září 1938 do března 1939, vysíláno 8. 12. 2008, uloženo v internetovém archivu České televize

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095687448-historicky-magazin/208452801280044/>

Historie.cs: Příběh znárodnění, vysíláno 29. 10. 2007, uloženo v internetovém archivu České televize

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/207452801390009/>

Historie.cs: Divotvorný filmový kopec II., vysíláno 8. 4. 2010, uloženo v internetovém archivu České televize

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/210452801400011/>

Historie.cs: Banderovci, vysíláno 16. 9. 2010, uloženo v internetovém archivu České televize

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/210452801400023/>

Po stopách hrdinů třetího odboje: Král Šumavy, vysíláno 10. 1. 2012, uloženo v internetovém archivu České televize

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10314845897-po-stopach-tretiho-odboje/411235100221015-kral-sumavy/>

Použité internetové zdroje

MALLOTA, Petr. Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989. [online]. [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/dokumentace-popravenych-politicke-duvody-48-89>

SEDLÁK, Luděk. Pravda a mýty o Rudých letnicích. [online]. [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: <http://www.praha16.cz/view.php?cisloclanku=2010040015>

Používané internetové servery

www.csfd.cz

www.fdb.cz

www.totalita.cz

www.uloz.to

<http://cs.wikipedia.org>

www.youtube.com

Příloha 1

Detektivka a dobrodružný film

Akce B

- dobrodružný
- 1952
- černobílý

režie:

Josef Mach

hrají:

Josef Bek	.....kpt. Synek
Rudolf Deyl	.....por. Málek
Mirko Čech	.....osvětový nadporučík SNB
Miloš Vavruška	.....desátník Tonda
Karel Richter	.....svobodník Venda
Jiří Sovák	.....vojín Jula
Martin Ťapák	.....vojín Ondra Pavlovič
Antonín Šůra	.....vojín Láďa
Mikuláš Huba	.....major SNB
Oldřich Lukeš	.....praporčík SNB Suk
Antonie Hegerlíková	.....venkovanka Mária
Miloslav Holub	.....banderovec Burlak
Jaroslav Mareš	.....banderovec Juzek Kuczerjavý
Josef Chvalina	.....banderovec Fenda
František Holar	.....banderovec Gočeň
Vlasta Chramostová	.....Ofelie, Burlakova milenka agentka Polana, vlastním jménem Juditta Werner alias Anička
Dana Medřická	.....Anička
Otýlie Beníšková	.....hospodyně na faře
Otakar Brousek	.....dělník
Josef Hořánek	.....kněz
Karel Houska	.....farář Pavel Hučko
Bohuš Hradil	.....vyšetřující důstojník
Jiří Hrazdíra	.....role neurčena
Ondrej Jariabek	.....krčmář
Emil Kavan	.....strážmistr Kilián
Jiří Kostka	.....agent Žilinský
Vladimír Kostovič	.....příslušník SNB
B. Kozáková	.....role neurčena
Adolf Král	.....slovenský dělník
Stanislav Langer	.....monsignore
Josef Lípa	.....role neurčena
Radovan Lukavský	.....tajný
J. O. Martin	.....slovenský vesničan
Hynek Němec	.....dělník

Jiří Němeček .....*spojka SNB*
Jaroslav Prokop .....*člen Národně socialistické strany*
Martin Raus .....*člen Národně socialistické strany*
Marie Rýdlová .....*abatyš*
Gejza Sedlák .....*role neurčena*
František Suk .....*role neurčena*
Miroslav Svoboda .....*diverzant*
Jozef Šikuta .....*farář*
Karel Viesner .....*role neurčena*
Richard Záhorský .....*kněz*
Jiří Rulík .....*příslušník SNB*
Alois Krmela .....*důstojník SNB*
Jozef Króner .....*švec*
Věra Váchová .....*sekretářka*
Slávka Tišnovská .....*role neurčena*
Stanislav Černý .....*role neurčena*
Bohumil Smutný .....*poručík Rychta*

námět:

Eduard Fiker

scénář:

Otakar Kirchner

Eduard Fiker

Martin Frič

Josef Mach .....*technický*

kamera:

Julius Vegracht

hudba:

Jiří ..... + *archivní – písně Ej, zalužické polo s ružami okolo; Ponáhlej se, šuhaj*
Srňka

výprava-architekt:

Miroslav Pelc

kostýmy:

František Krýsl

Slávka Tišnovská

střih:

Antonín Zelenka

zvuk:

Josef Vlček

výtvarník:

Ladislav Winkelhöfer

zpěv:

Martin Ťapák.....*Ponáhlej se, šuhaj*
Sbor .....*Ej, zalužické polo s ružami okolo*

masky:

Václav Krolop
Jitka Pazderová

zástupce vedoucího výroby:

Antonín Kubový

asistent režie:

Zdeněk Martínek
Vlastimil Fiala

asistent kamery:

Jan Novák
Rudolf Jokl

vedoucí štábu:

Ladislav Kalaš

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Milivoj Uzelac

vedoucí výroby:

Otakar Sedláček
Ladislav Kalaš

Zlatý pavouk

- detektivní
- 1956
- černobílý

režie:

Pavel Blumenfeld

hrají:

Robert Vrchota .....*dentista Miroslav Hruška*
Jana Brejchová .....*Marie*
Josef Bek .....*Oldřich Valta*
Oldřich Nový .....*barman Charlie*
Květa Fialová .....*Irena*
Jarmila Kurandová .....*Mariina babička*

Rudolf Deyl	..... <i>staršina Čermák</i>
Martin Růžek	..... <i>Halouzka</i>
Walter Taub	..... <i>Dr. Fischer</i>
Věra Kalendová	..... <i>ošetřovatelka</i>
František Marek	..... <i>příslušník SS s batohem</i>
Bohuslav Ličman	..... <i>příslušník SS</i>
Rudolf Široký	..... <i>vyslychající gardista</i>
Jan Víšek	..... <i>vyslychající gardista</i>
Raoul Schráníl	..... <i>montér</i>
Otto Motyčka	..... <i>pacient</i>
Anna Gabrielová	..... <i>modistka</i>
Arnošt Faltýnek	..... <i>strýc Karel</i>
Pavla Maršálková	..... <i>Teta</i>
Marie Nademlejnská	..... <i>domovnice</i>
Josef Šidlichovský	..... <i>opilý host</i>
J.O. Martin	..... <i>hradlař</i>
Václav Švec	..... <i>strýček</i>
Martin Raus	..... <i>opilý host Karlíček</i>
Karel Šott	..... <i>opilý host</i>
Stanislav Strnad	..... <i>opilý host</i>
Ella Bartlová	..... <i>Hruškova pacientka</i>
J. Koutná	..... <i>role neurčena</i>
Vítězslav Černý	..... <i>občan</i>
Viktor Očásek	..... <i>zubař Novák</i>
Blažena Slavíčková	..... <i>žena v davu</i>

námět:

Miloš Velínský

scénář:

Miloš Velínský
Pavel Blumenfeld

kamera:

Jaroslav Tuzar

hudba:

Jiří Šust

výprava-architekt:

Chrudoš Uher

kostýmy:

Karel Postřehovský
Magdalena Balíková

střih:

Miroslav Hájek

zvuk:

Emanuel Formánek

vedoucí produkce:

Josef Ouzký

výtvarník:

Karel Kočí

II. kamera:

Jan Novák

masky:

Richard Weber

Marie Koulová

zástupce vedoucího výroby:

Vratislav Innemann

asistent režie:

Alena Nová

Jiří Mařas

asistent kamery:

Adolf Hejzlar

pomocná režie:

Milada Řeháková

odborný poradce:

Jaromír Malý

Vavro dr. Oravec

asistent vedoucího výroby:

Ctibor Novotný

asistent architekta:

Jaroslav Krška

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

Orchestr Karla Vlacha

dirigent:

Štěpán Koniček

Karel Vlach

Král Šumavy

- dobrodružný
- 1959
- černobílý

režie:

Karel Kachyňa

Hrají:

Radovan Lukavský .....*poručík SNB Václav Kot*
Jiří Vala .....*Strážmistr Karel Zeman*
Jiřina Švorcová .....*prodavačka Marie Rysová*
Jaroslav Marvan .....*Inspicent finanční stráže Beran*
Stanislav Remunda .....*Pavel Rys*
Miloslav Holub .....*polesný*
Jiří Holý .....*Galapetr*
Ilja Prachař .....*okresní velitel SNB Burda*
Eva Jiroušková .....*Řihová*
Rudolf Jelínek .....*Strážmistr SNB Cigánek*
Milan Holubář .....*Žáček*
Vladimír Menšík .....*Buryška*
Ferdinand Krůta .....*pohraničník Hromádka*
Miroslav Kahoun .....*Vítek*
František Krahulík .....*Řiha*
Libuše Havelková .....*nová prodavačka*
Leopold Novák .....*agent*
Jindřich Narenta .....*Strážmistr*
Karel Vavřík .....*hostinský*
Josef Henke .....*uprchlík*
Václav Sloup .....*kopečkář*
Monika Indingerová.....*kopečkářka*
Václav Boušek .....*role neurčena*

námět:

Rudolf Kalčík
František A. Dvořák

scénář:

František A. Dvořák
Karel Kachyňa
Rudolf Kalčík

kamera:

Josef Illík

hudba:

Miloš Vacek
Jaromír Vejvoda.....*Škoda lásky*

výprava-architekt:

Karel Černý
Bohumil Pokorný

kostýmy:

Karel Postřehovský

střih:

Ján Chaloupek
Marie Tillerová

zvuk:

František Šindelář

vedoucí produkce:

Josef Beran

masky:

Oldřich Mach
Stanislav Petřek

zástupce vedoucího výroby:

Vratislav Innemann
Olga Himmerová

asistent režie:

Věra Plívová-Šimková
Jaroslava Koudelová
Magda Číhalová

asistent kamery:

Vojtěch Kuthan
Jaroslav Kupšík

pomocná režie:

Stanislav Černý

odborný poradce:

Alois Bíca

asistent vedoucího výroby:

Jan Bočánek

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Štěpán Koniček

Drama

- budovatelské drama
- 1951
- černobílý

režie:

Jiří Sequens

hrají:

Jiřina Švorcová	.....traktoristka Vlasta Tomešová
Bohumil Švarc	.....traktorista Olda Majer
Otakar Dadák	.....politický zástupce Jindra Borek
Věra Kalendová	.....vedoucí STS Božena Soukupová
Rudolf Deyl	.....garážmistr František Karásek
Vladimír Hlavatý	.....sedlák Jan Tomeš, Vlastin otec
Jaroslav Seník	.....agronom Vladimír Soukup
Antonín Šůra	.....traktorista Pepek Foukal
Jaroslav Lokša	.....sedlák Fulín
Blažena Slavíčková	.....traktoristka Anežka, Karáskova žena
Ella Nollová	.....Tomešová, Vlastina matka
František Vnouček	.....předseda družstva Mařík
Hynek Němec	.....družstevník Moučka
Růžena Lysenková	.....družstevnice Vaňková
Běla Jurdová	.....redaktorka Šimová
Viktor Očásek	.....družstevník
Gustav Heverle	.....družstevník Charouz
František Marek	.....družstevník
Emil Dlesk	.....družstevník
Alois Dvorský	.....listonoš
Miloš Willig	.....traktorista
Karel Hovorka	.....traktorista
Vycpálkův lidový soubor	
Pěvecký soubor S.K. Neumanna	
Bohumil Honsa	
Vlasta Fáberová	
Karel Fridrich	
Vilém Momut	
Vladimír Halada	
Alois Krmela	
J. Vavřín	

námět:

Roman Hlaváč
Kiril Ilinčev

scénář:

Roman Hlaváč
Jiří Sequens

Cesta ke štěstí

kamera:

Václav Pazderník

hudba:

Jiří ..... *a písně Traktoristická, Domove, domove, jak tě mám ráda, Růže rozmarýna* +
Srňka ..... *a archivní píseň Hop, holka, svlíkej kabát (Vrták), píseň Sekyra, motyka,*
pilka, válek (Obkročák), píseň Marjánko, Marjánko, píseň Lásko, bože, láska

výprava-architekt:

Ferdinand Fiala

kostýmy:

Růžena Adamcová
František Mádl

stříh:

Ján Chaloupek

zvuk:

Milan R. Novotný

zpěv:

Pěvecký soubor S.K. .... *Traktoristická, Domove, domove, jak tě mám ráda*
Neumanna
Jiřina Švorcová .... *Domove, domove, jak tě mám ráda*
Otakar Dadák .... *Růže rozmarýna*
Sbor ..... *Hop, holka, svlíkej kabát, Sekyra, motyka, pilka, válek;*
..... *Marjánko, Marjánko; Lásko, bože láska*

text písně:

Marie ..... *Traktoristická, Domove, domove, jak tě mám ráda, Růže*
Pujmanová ..... *rozmarýna*

masky:

Ladislav Bacílek
František Novotný

zástupce vedoucího výroby:

Václav Dobeš

asistent režie:

Kiril Ilinčev
Arnošt Biskup

asistent kamery:

Jiří Tarantík
Jindřich Novotný

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Milivoj Uzelac

vedoucí výroby:

Jan Sinnreich

Výstraha

- drama
- 1953
- barevný

režie:

Miroslav Cikán

hrají:

Jiří Dohnal	..... <i>Klement Gottwald</i>
Josef Mixa	..... <i>předseda závodní rady Jiří Trnka</i>
Vlado Petruška	..... <i>dělník Zbuch</i>
Zdeněk Kryžánek	..... <i>předseda závodní rady Vaněk</i>
Vladimír Šmeral	..... <i>bezpečnostní referent Hanka</i>
Oldřich Lukeš	..... <i>horník Ondra</i>
Marie Vášová	..... <i>Ondrova žena</i>
Jan Pilar	..... <i>Pepík, syn Ondrových</i>
Jiří Sovák	..... <i>topič Drnec</i>
Karel Richter	..... <i>laborant Jarek</i>
Stanislav Bruder	..... <i>laborant Tonek</i>
Bohuš Rendl	..... <i>vedoucí chemické laboratoře Ing. Hrdla</i>
Květa Fialová	..... <i>telefonistka Věra Kadlecová</i>
Božena Böhmová	..... <i>dělnice Andulka, sociální referent</i>
Gustav Hilmar	..... <i>vedoucí výroby Ing. Feit</i>
Bedřich Karen	..... <i>představitel chemického koncernu Smith</i>
Miloš Nedbal	..... <i>advokát I.G.Farben JUDr. Alfred Skop</i>
Theodor Pištěk	..... <i>správce chemických závodů Ing. Bárta</i>
Libuše Pospíšilová	..... <i>Ing. Lili Burdová</i>
Josef Chvalina	..... <i>údržbář Josef Karas, dříve vrchní</i>
Vítězslav Boček	..... <i>záškodník Ing. Ryska</i>
Karel Pavlík	..... <i>záškodník, dříve obchodní cestující</i>
Jan Matýsek	..... <i>dělník Jan Pivoňka z Vítkovic</i>
René Hradecký	..... <i>horník Kadlec, Věřin otec</i>
František Hanus	..... <i>národně socialistický poslanec</i>
Ladislav Boháč	..... <i>poslanec KSČ</i>
Josef Hlinomaz	..... <i>poslanec parlamentu</i>
Emil Bolek	..... <i>zřízenec v parlamentě</i>
Jarmila Smejkalová	..... <i>dělnice, žadatelka o byt</i>
Jiří Vršťala	..... <i>mladý dělník</i>
Ervín Zolar	..... <i>kapitán Savčenko</i>

Karel Hovorka	.....americký voják
Bohuslav Kupšovský	.....dělník z kyslíkárny
Martin Raus	.....spolupracovník Horského
Miroslav Homola	.....sekretář Horského
Bohuš Hradil	.....dělník
Svatopluk Skládal	.....dělník
Věra Váchová	.....telefonistka
Jaroslav Cmíral	.....dělník
Oldřich Hoblík	.....americký důstojník
Otto Čermák	.....dělník milicionář
Štěpán Bulejko	.....německý důstojník
Ladislav Gzela	.....poslanec parlamentu
Hynek Němec	.....role neurčena
Josef Skrčený	.....role neurčena
František Suk	.....role neurčena
Josef Bartůněk	.....role neurčena
Stanislav Lužický	.....role neurčena
Arnošt Mirský	.....role neurčena
Ladislav Navrátil	.....role neurčena
Antonín Kandert	.....role neurčena
Karel Kocourek	.....role neurčena
Jan Kühmund	.....role neurčena
Karel Šlajs	.....role neurčena
Otto Tutter	.....role neurčena
Fred Bulín	.....role neurčena
Karel Křenek	.....role neurčena
O. Černá	.....role neurčena
B. Švec	.....role neurčena

námět:

Marie Majerová

scénář:

Marie Majerová

kamera:

Jan Roth

hudba:

Emil František Burian

výprava-architekt:

Jan Zázvorka

kostýmy:

František Krýsl

Josef Matěj Gottlieb

střih:

Antonín Zelenka

zvuk:

Miloslav Hůrka

vedoucí produkce:

Zdeněk Reimann

výtvarník:

Vladimír Mácha

Vladimír Slepíčka

zpěv:

Vysokoškolský umělecký soubor UK Praha.....*Stalinská kantáta*

masky:

Otakar Košťál .....*maska Klementa Gottwalda*

Ladislav Bacílek

zástupce vedoucího výroby:

Ladislav Kalaš

Antonín Kubový

asistent režie:

Milan Vácha

Jiří Svoboda

asistent kamery:

Josef Pechar

odborný poradce:

Michal Štemr .....*vojenský*

Josef Pokorný

tanec:

Čs. soubor národních písní a tanců

spolupráce:

Václav Tacl .....*pyrotechnici*

Antonín Rokos

trikové snímky:

Chrudoš Uher

Josef Bůžek

František Jakubec

Karel Císařovský

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Otakar Pařík

Záříjové noci

- drama
-1957
- černobílý

režie:

Vojtěch Jasný

Hrají:

Václav Lohniský .....major Cibulka
Ladislav Pešek .....plukovník Sova
Stanislav Remunda.....poručík Zábřana
Zdeněk Řehoř .....poručík Jirgala
Jiří Vala .....poručík Fára
Zdeněk Kutil .....poručík Škovránek
Vladimír Menšík .....rotný Marčák
Josef Bláha .....podplukovník Čmelák
Jiří Sovák .....major Fialka
Jaroslav Mareš .....četař Římsa
Vlastimil Brodský .....vojín Husa
Anton Gýmerský .....vojín Karabinoš
Vladimír Brabec .....Tišťan
Oldřich Musil .....Strašík
Libuše Havelková .....Cibulková
Marie Tomášová .....Zábranová
Luka Rubanovič .....Veverička
Luboš Vidlák .....Veselý
Vladimír Hrubý .....vojín Fojtik
Arnošt Faltýnek .....vrátný
Josef Gruss .....opilec
Václav Kaňkovský .....závozník
Marta Kučírková .....ošetřovatelka
Jiří Mikota .....generál
Mirko Musil .....důstojník
Milan Neděla .....zavalitý vojín
Jindřich Poledňa .....Minařík
Ema Skálová .....pacientka
Jiřina Steimarová .....domovnice
Miloš Vavruška .....patrola

námět:

Pavel Kohout.....divadelní hra

scénář:

Pavel Kohout
František Daniel
Vojtěch Jasný

kamera:

Jaroslav Kučera

hudba:

Svatopluk Havelka

výprava-architekt:

Karel Lier

kostýmy:

František Sadílek

střih:

Ján Chaloupek

zvuk:

Milan R. Novotný

vedoucí produkce:

Jiří Bečka

výtvarník:

Josef Calta

masky:

Jiří Šimon

zástupce vedoucího výroby:

Věra Pečenková
František Novák

asistent režie:

Vladimír Brebera
Dagmar Perlová

asistent kamery:

Miroslav Fojtík
Bohumil Paris

pomocná režie:

Jaromír Dvořáček

odborný poradce:

František plk. Nevěřil

spolupráce:

Jaroslav Kučera

asistent architekta:

Jan Oliva

Historické filmy

Vstanou noví bojovníci

- historické drama
- 1950
- černobílý

režie:

Jiří Weiss

hrají:

Otomar Krejča .....*Budečský*
Antonie Hegerlíková.....*Budečská*
Oldřich Lukeš .....*Vosmík*
Josef Kozák .....*Efler*
František Vnouček .....*správce*
František Šlégr .....*Valdek*
František Smolík .....*Kolmistr*
Terezie Brzková .....*Kolmistrová*
Otomar Korbelář .....*Švandrlík*
Jaromír Spal .....*Juránek*
František Kovářik .....*farář*
František Miška .....*kaplan Čapek*
Zdeněk Kryžánek .....*vachmajstr*
Eva Jiroušková .....*Nanda*
Josef Beyvl .....*Klomínek*
Jiří Sovák .....*Sláma*
Jindřich Havel .....*Toník*
Světla Amortová .....*Heindlová*
Hana Brehovská .....*Tylda*
Vlastimil Brodský .....*úředník Reiter*
Eman Fiala .....*řídící*
Nelly Gaierová .....*manželka správce velkostatku*
Ladislav Gzela .....*role neurčena*
František Hanus .....*majitel cukrovaru*
František Holar .....*statkář Tmel*
Josef Chvalina .....*trhovec s okurkami*
Věra Kalendová .....*Švandrlíkova žena*
Jarmila Kurandová .....*Slámová matka*
Růžena Lysenková .....*Márinka Valdeková*
Bohumil Machník .....*sedlák Douša*
Hynek Němec .....*muž z ratejny*
Marie Nademlejnská.....*Klomínkova žena*
Ludmila Píchová .....*bláznivá Pepina*
Helena Tomanová .....*manželka majitele cukrovaru*

námět:

Antonín Zápotocký.....*román*
Jiří Fried
A.F. Dvořák

scénář:

Jiří Fried

kamera:

Jaroslav Tuzar

hudba:

Jiří Srnka

výprava-architekt:

Bohuslav Kulič

kostýmy:

Růžena Králová
František Slabihoudek

střih:

Miroslav Hájek

zvuk:

František Černý
Blažej Bernard

vedoucí produkce:

Ladislav Terš

výtvarník:

Josef Liesler .....obrazy k úvodu a návrhy titulků
Stanislav Pavlík

zpěv:

Sbor.....*Ježíši, pastýři; Zapějme si píseň, bratři; Zahučely lesy*

text písně:

Norbert Zoula.....*Zapějme si bratři*

masky:

Otakar Košťál
Oldřich Mach

asistent režie:

Pavel Brynych

odborný poradce:

Josef Matěj Gottlieb.....*umělecký*

vedoucí štábu:

Rudolf Svěcený

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Otakar Pařík

Husitská trilogie**Jan Hus**

- historický

- 1954

- barevný

režie:

Otakar Vávra

hrají:

Zdeněk Štěpánek	..... <i>Jan Hus</i>
Karel Höger	..... <i>Václav IV.</i>
Vlasta Matulová	..... <i>královna Žofie</i>
Ladislav Pešek	..... <i>šašek Miserere</i>
Gustav Hilmar	..... <i>Jan z Chlumu</i>
Vítězslav Vejražka	..... <i>Václav z Dubé</i>
Eduard Kohout	..... <i>Lefl z Lažan</i>
Bedřich Karen	..... <i>kardinál Pierre d'Ailli</i>
František Smolík	..... <i>papežský legát</i>
Otomar Krejča	..... <i>Mistr Štěpán Pálec</i>
Vladimír Řepa	..... <i>farář Jan</i>
Marie Tomášová	..... <i>Johanka</i>
Rudolf Deyl	..... <i>Mistr Stanislav ze Znojma</i>
František Kreuzmann	..... <i>papežský komisař Tiem</i>
Vilém Besser	..... <i>tesař Jíra</i>
Marie Brožová	..... <i>Štaškova matka</i>
Václav Voska	..... <i>Čeněk z Vartenberka</i>
Vladimír Leraus	..... <i>pražský purkmistr</i>
Rudolf Hrušínský	..... <i>purkmistrův syn</i>
Ladislav Boháč	..... <i>Mistr Jakoubek ze Stříbra</i>
Jaroslav Mareš	..... <i>Prokůpek</i>
Josef Kemr	..... <i>Ješek</i>
Josef Mixa	..... <i>tovaryš Martin</i>
Eduard Cupák	..... <i>kamenický tovaryš Stašek</i>
Vladimír Hlavatý	..... <i>krejčí</i>
Bohuš Záhorský	..... <i>konšel Štumpfnagel</i>
Světlá Amortová	..... <i>vdova Fida v Kostnici</i>
Antonín Šůra	..... <i>tovaryš Jan</i>
Radovan Lukavský	..... <i>kaplan v Horní Falci</i>
Jarmila Krulišová	..... <i>číšnice při svatbě</i>
Marie Nademlejnská	..... <i>Štumpfnagelova žena</i>
Miloš Nedbal	..... <i>novoměstský purkmistr Podivínský</i>
Bohuš Hradil	..... <i>švec</i>

Felix le Breux	..... <i>purkmistr Kostnice</i>
František Kovářik	..... <i>venkovský stařík</i>
Miroslav Doležal	..... <i>šlechtic řídící Husovu popravu</i>
Oldřich Vykypěl	..... <i>pražský kat</i>
Jiří Steimar	..... <i>komoří</i>
Miloš Kopecký	..... <i>biskupský kancléř</i>
Marie Svobodová	..... <i>stařenka na faře</i>
Jan Pivec	..... <i>Zikmund Lucemburský</i>
Václav Vydra	..... <i>německý kurfirst</i>
J. O. Martin	..... <i>sedlák Hans</i>
Václav Švec	..... <i>německý venkovan</i>
Hynek Němec	..... <i>německý venkovan</i>
Miroslav Šipovič	..... <i>malý Janek</i>
Vlastimil Brodský	..... <i>mladík v Týnu</i>
Libuše Pešková	..... <i>žena Štefana</i>
Stanislav Langer	..... <i>kardinál při koncilu</i>
Štěpán Bulejko	..... <i>žoldněř v kostele</i>
Richard Záhorský	..... <i>pražský konšel v červené čepici</i>
Vojtěch Plachý-Tůma	..... <i>venkovský kněz</i>
František Roland	..... <i>konšel</i>
František Marek	..... <i>konšel</i>
Vojta Novák	..... <i>konšel</i>
Karel Jelínek	..... <i>venkovan</i>
František Klika	..... <i>hospodský na dvorku</i>
Gustav Opočenský	..... <i>papežský posel</i>
Jiří Hurta	..... <i>říšský maršál</i>
Jaroslav Orlický	..... <i>Šimon</i>
Viktor Očásek	..... <i>písař</i>
Eva Strupplová	..... <i>role neurčena</i>
Otto Lackovič	
Václava Austová	

námět:

Miloš Václav Kratochvíl.....*román Mistr Jan Hus a Pochodeň*
Otakar Vávra

scénář:

Miloš Václav Kratochvíl
Otakar Vávra

kamera:

Václav Hanuš

hudba:

Jiří Srnka

výprava-architekt:

Karel Škvor
Oldřich Okáč

kostýmy:

Jiří Trnka
Vladimír Synek
Fernand Vácha
Josef Matěj Gottlieb
Ladislav Tomek

střih:

Antonín Zelenka

zvuk:

František Černý

vedoucí produkce:

František Milič

výtvarník:

Jiří Trnka
Vladimír Sychra

zpěv:

Český pěvecký sbor.....*Proto jsou svatí mučedníci; Jezu Kriste, štědrý kněže*
Zdeněk Štěpánek .....*Byť se mi dostalo jíti*
Eduard Cupák .....*My jsme rytíři boží*
Josef Mixa .....*My jsme rytíři boží*
Antonín Šůra .....*My jsme rytíři boží*

choreografie:

Zora Šemberová
Laurette Hrdinová

masky:

Otakar Košťál

zástupce vedoucího výroby:

Věra Třešková

asistent režie:

František Matoušek
Lenka Němečková

asistent kamery:

Josef Hanuš
Miloš Petrolín

pomocná režie:

Věra Ženíšková

odborný poradce:

Václav prof. Dr. Mencl.....*umělecko-historická*

Josef dr. Macek .....*historie*
Jan dr. Durdík .....*vojenská historie*
Eduard pplk. Wágner .....*vojenská historie*

fotograf:

Karel Ješátko

komentář:

Miroslav Doležal

asistent vedoucího výroby:

Jaroslav Kučera

trikové snímky:

Chrudoš Uher
Milan Nejedlý
Stanislav Šulc
Josef Bůžek
Vladimír Dvořák

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Milivoj Uzelac
Jan Kühn

Jan Žižka

- historický
- 1955
- barevný

režie:

Otakar Vávra

hrají:

Zdeněk Štěpánek .....*hejtman Jan Žižka*
František Horák .....*kazatel Jan Želivský*
Karel Höger .....*král Václav IV.*
Vlasta Matulová .....*královna Žofie*
Ladislav Pešek .....*králův šašek Miserere*
Jan Pivec .....*Zikmund, král římský a uherský*
Václav Voska .....*Čeněk z Wartenberga*
Vítězslav Vejražka .....*Václav z Dubé*
Gustav Hilmar .....*Jan z Chlumu*
Miloš Kopecký .....*pán ze Sternberka*
Gustav Opočenský .....*Jindřich z Hradce*
Vladimír Leraus .....*arcibiskup pražský*

Marie Tomášová	..... <i>Johanka</i>
Vilém Besser	..... <i>Jíra</i>
Jaroslav Vojta	..... <i>Joha</i>
Marie Vášová	..... <i>Johova žena</i>
Vladimír Ráž	..... <i>Tomeš</i>
Otto Lackovič	..... <i>Ondřej</i>
František Kreuzmann	..... <i>staroměstský purkmistr</i>
Míla Pačová	..... <i>paní purkmistrová</i>
Rudolf Hrušínský	..... <i>syn staroměstského purkmistra</i>
František Vnouček	..... <i>konšel Šimon</i>
Vladimír Řepa	..... <i>Bradatý</i>
František Filipovský	..... <i>elegán</i>
Vojtěch Plachý-Tůma	..... <i>Štěpán od Váhy</i>
Ladislav Boháč	..... <i>Mistr Jakoubek ze Stříbra</i>
Miroslav Doležal	..... <i>kněz Koranda</i>
Oldřich Vykypěl	..... <i>Chval</i>
Adolf Vojta-Jurný	..... <i>Kuneš</i>
Miloslav Holub	..... <i>vyslanec tureckého sultána</i>
Jaroslav Mareš	..... <i>Prokúpek</i>
Josef Kemr	..... <i>Ješek</i>
Terezie Brzková	..... <i>stařena</i>
Jarmila Bechyňová	..... <i>matka uvězněného</i>
František Kovářik	..... <i>starý nevolník</i>
Radovan Lukavský	..... <i>kněz Bylinský</i>
Stanislav Langer	..... <i>konšel</i>
Rudolf Pellar	..... <i>Pražan</i>
Bohuš Hradil	..... <i>Pražan</i>
Hynek Němec	..... <i>Pražan</i>
Vlastimil Brodský	..... <i>udavač Jochlík</i>
Zdeněk Kryžánek	..... <i>voják Beznoska</i>
Miloš Nedbal	..... <i>novoměstský purkmistr Podvinský</i>
Jaroslav Orlický	..... <i>staroměstský měšťan</i>
Karel Pavlík	..... <i>rychtář</i>
Libuše Zemková	..... <i>dvorní dáma</i>
František Holar	..... <i>pražský voják</i>
Miloš Willig	..... <i>pražský voják</i>
Antonín Kandert	..... <i>staroměstský konšel</i>
J. O. Martin	..... <i>staroměstský konšel</i>
Štěpán Bulejko	..... <i>posel od Vartenberka</i>
František Marek	..... <i>novoměstský konšel</i>
Bohumil Švarc	..... <i>mladík v kostele</i>
Anna Kadeřábková	..... <i>husitská žena</i>
Jaroslav Someš	..... <i>práce Janek</i>
Věra Kleinhamplová	..... <i>Jankova sestra</i>
Zdeněk Hodr	..... <i>voják</i>
Miloš Vavruška	..... <i>husita</i>
Přemysl Kočí	..... <i>voják u Zikmunda</i>
Adolf Král	..... <i>husitský bojovník</i>
Jiří Steimar	..... <i>dvořan u královny</i>
Viktor Očásek	..... <i>sluha na radnici</i>

Vladimír Hlavatý .....*Žižkův sluha*
Milan Jedlička
Jiří Hurta
Josef Kotapiš

námět:

Miloš Václav Kratochvíl
Otakar Vávra

scénář:

Miloš Václav Kratochvíl
Otakar Vávra

kamera:

Václav Hanuš

hudba:

Jiří Srnka

výprava-architekt:

Karel Škvor
Oldřich Okáč

kostýmy:

Jiří Trnka
Vladimír Synek
Ladislav Tomek
Josef Matěj Gottlieb
Fernand Vácha

stříh:

Antonín Zelenka

zvuk:

František Černý

vedoucí produkce:

František Milič

výtvarník:

Jan Janda
Václav Štědranský

zpěv:

Pěvecký sbor Čs. *Ktož jsú boží bojovníci; Povstaň, povstaň, veliké město*
Rozhlasu .....*pražské*

Vlastimil Brodský .....*Moje milá Maryška*
Rudolf Hrušínský .....*Moje milá Maryška*

II. kamera:

Josef Hanuš

masky:

Otakar Košťál

zástupce vedoucího výroby:

Věra Třešková

asistent režie:

František Matoušek

Lenka Němečková

asistent kamery:

Miloš Petrolín

pomocná režie:

Věra Ženíšková

odborný poradce:

Václav prof. Dr. Mencl.....*umělecko-historická*

Josef dr. Macek .....*historie*

Jan dr. Durdík .....*vojenská historie*

Eduard pplk. Wágner .....*vojenská historie*

fotograf:

Karel Ješátko

spolupráce:

František Pavlík.....*malíř*

asistent vedoucího výroby:

Jaroslav Kučera

trikové snímky:

Chrudoš Uher

Václav Hanuš

Josef Bůžek

Milan Nejedlý

Vladimír Dvořák

Karel Císařovský

František Žemlička

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

František Belfín

Proti všem

- historický
- 1957
- barevný

režie:

Otakar Vávra

hrají:

Zdeněk Štěpánek	..... <i>Jan Žižka</i>
Gustav Hilmar	..... <i>Ctibor z Hvozdna</i>
Vlasta Matulová	..... <i>Zdena, Ctiborova dcera</i>
Bedřich Karen	..... <i>probošt</i>
Jan Pivec	..... <i>Zikmund</i>
Miroslav Doležal	..... <i>Jan Bydliňský</i>
Václav Voska	..... <i>Petr Kániš</i>
Jana Rybářová	..... <i>Marta, novicka</i>
Petr Haničinec	..... <i>Ondřej z Hvozdna</i>
Stanislav Neumann	..... <i>Sakristián</i>
Jaroslav Vojta	..... <i>Šimon</i>
Bohuš Záhorský	..... <i>louňovický sedlák</i>
Marie Vášová	..... <i>Johová</i>
Otto Lackovič	..... <i>Ondřej Joha</i>
Vladimír Ráž	..... <i>Tomeš Joha</i>
Eva Jiroušková	..... <i>děvečka Margeta</i>
Radovan Lukařský	..... <i>hejtman z Hroznějovic</i>
Václav Špidla	..... <i>Oldřich z Rožmberka</i>
Vítězslav Vejražka	..... <i>Václav z Dubé</i>
Eduard Kohout	..... <i>Lefl z Lažan</i>
Miloš Nedbal	..... <i>Mistr Křišťan</i>
František Horák	..... <i>Jan Želivský</i>
Vladimír Leraus	..... <i>Šimon od Bílého Lva</i>
Světla Amortová	..... <i>chůva Agneška</i>
Josef Kotapiš	..... <i>Pipo Spano</i>
Blanka Waleská	..... <i>táborská žena</i>
Bohuš Hradil	..... <i>Mikeš</i>
Felix le Breux	..... <i>staroměstský purkmistr</i>
Josef Bláha	..... <i>purkrabí z Příběnic</i>
Gustav Opočenský	..... <i>Mikuláš z Husi</i>
Vladimír Řepa	..... <i>měšťan kutnohorský</i>
Jaroslav Mareš	..... <i>Prokůpek</i>
Adolf Král	..... <i>kovář Tomáš z Hvozdna</i>
Ladislav Gzela	..... <i>hejtman</i>
Jaroslav Someš	..... <i>práče Janek</i>
Terezie Brzková	..... <i>stařenka</i>
Marie Nademlejnská	..... <i>Šimonova žena</i>
Richard Záhorský	..... <i>ranhojič - slepý kněz</i>
Adolf Vojta-Jurný	..... <i>starý husita na Vítkově</i>
Jaroslav Orlický	..... <i>starší žoldněř Mikulášč</i>
Milan Jedlička	..... <i>žoldněř</i>

Zdeněk Kryžánek	.....rakouský žoldněř
Rudolf Pellar	.....Koranda
balet Národního divadla	.....Táborské pikarty
Baletní soubor Velké operety	.....Táborské pikarty
Přemysl Kočí	.....pobočník Zikmunda
Pavel Šmok	.....adamita
Vojta Novák	.....konšel
Václav Švec	
Armádní umělecký soubor Víta Nejedlého	
Růžena Ellingerová	.....vesničanka

námět:

Alois Jirásek.....román

scénář:

Miloš Václav Kratochvíl
Otakar Vávra

kamera:

Václav Hanuš

hudba:

Jiří Srnka

výprava-architekt:

Karel Škvor
Oldřich Okáč

kostýmy:

Jiří Trnka
Vladimír Synek

střih:

Antonín Zelenka

zvuk:

František Černý
Václav Janoušek

vedoucí produkce:

František Milič

výtvarník:

Václav Štědranský

zpěv:

Sbor.....Ktož jsú boží bojovníci

choreografie:

Jiří Němeček

II. kamera:

Josef Pechar

masky:

Otakar Košťál

zástupce vedoucího výroby:

Věra Třešková

asistent režie:

František Matoušek

asistent kamery:

Josef Hanuš

Miloš Petrolín

pomocná režie:

Věra Ženíšková

odborný poradce:

Josef dr. Macek .....*historický*

Jan dr. Durdík .....*vojensko-historický*

Eduard pplk. Wágner .....*vojensko-historický*

Václav prof. Dr. Mencl

fotograf:

Karel Ješátko

spolupráce:

Václav prof. Dr. Mencl.....*umělecko-historická*

Jaroslav Kučera

trikové snímky:

Chrudoš Uher

Václav Hanuš

Milan Nejedlý

Vladimír Dvořák

Karel Císařovský

František Žemlička

Josef Bůžek

výprava:

Milan Kadlec

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

František Belfín

Komedie**Zítřka se bude tančit všude**

- hudební komedie
- 1952
- barevný

režie:

Vladimír Vlček

hrají:

Zdeněk Buchvaldek	.....Pavel
Eva Kubešová	.....Alena
Miloš Nesvadba	.....Lojza
Marcela Martínková	.....Rozárka
Jiří Vala	.....Mirek
Jiří Adamíra	.....Ruda
Pavel Šmok	.....Ota
Lída Vendlová	.....Hanka
Jitka Frantová	.....Věra
An Sonchi	.....korejská tanečnice
Stanislav Remunda	.....Jeníček
Jaroslav Hrkal	.....Jirka
O. Šuchma	.....Tonda
Josef Janouš	.....Vašek
Bohuš Hradil	.....profesor AMU
Madla Křenková	.....stařenka
Jaroslav Vavroš	.....Jura
Františka Lysaková	.....stařenka
Alois Křoupal	.....stařeček
Jana Mikulenková	.....tetička
Irena Lidáková	.....pasačka
Lavisa Možanskaja	.....sovětská žurnalistka
Vladimír Setínský	.....Franta
Josef Toman	.....návštěvník Mojsejevců
Ferdinand Jarkovský	.....návštěvník Mojsejevců
Karel Hovorka	.....šachista Melíšek
Bohuslav Kupšovský	.....šachista
Radomil Rejšek	.....traktorista, člen Vycpálkovců
Alois Švenda	.....cimbalista Vycpálkovců
Václav Zeman	.....houslista Vycpálkovců
František Bonuš	.....Vycpálkovec
Jiří Harčuba	.....Vycpálkovec
Jaroslav Šmíd	.....Vycpálkovec
Jiří Hnízdil	.....Vycpálkovec
Jiří Pospíšil	.....člen Vycpálkova souboru
Karel Bednář	.....Vycpálkovec

Rudolf Pazour .....Vycpálkovec
Alena Martinovská .....Vycpálkovec
Dagmar Pobudová-Páclová.....Vycpálkovec
Jiřina Ponocná .....Vycpálkovec
Evža Milnerová .....Vycpálkovec
Marie Crhounková .....Vycpálkovec
Liběna Livorová-Hrkalová .....Vycpálkovec
Eva Konečná-Rejšková .....Vycpálkovec
Jaroslava Panenková
Štěpán Skalský
Jiřina Bílá

námět:

Vladimír Vlček
Božena Šochová

scénář:

Božena Šochová
Vladimír Vlček
Pavel Kohout

kamera:

Václav Huňka

hudba:

Ludvík Poděšť

výprava-architekt:

Miroslav Hrachovec

kostýmy:

Milada Adamírová
Libuše Loskotová

střih:

Miroslav Hájek

zvuk:

Josef Zavadil
František Černý

vedoucí produkce:

Eduard Šimáček
Rudolf Hájek

výtvarník:

Josef Němeček

zpěv:

Pěvecký sbor Čs. ....*Zítř se bude tančit všude*

Rozhlasu

Sbor

*Z národů ač jsme různých; Hop, holka, svlíkej kabát; Ej,
zelenými pláněmi; Sekyra, motyka, deška, válek; Suchdolský
.....rybník;*

Marcela
Martínková

*Kdyby moje nožky nechodily bosky; Za hory horečky zašly ně
.....ovečky; Ej, svítilo slunéčko na naší zahrádce; Hoja, hoja, hoja;
Ej, růža, růža, růžička;*

Alois Křoupal
Irena Lidáková

*.....Janiček;
.....Ej, růža, růža, růžička javorová;*

text písně:

Pavel Kohout.....*Zítř se bude tančit všude*

choreografie:

František Bonuš

masky:

Věra Kotlanová

zástupce vedoucího výroby:

Jaroslav Řeřicha
Jaroslav Prokop

asistent režie:

Oldřich Holíček

asistent kamery:

Jiří Šafář
Josef Illík

odborný poradce:

František Bohuš.....*taneční*
Jaroslav Jurášek.....*národopisný*
Bořivoj Landa

tanec:

Vycpálkův lidový soubor
Moravský soubor písní a tanců
Státní soubor lidových tanců SSSR

nahrál:

Filmový symfonický orchestr
Fučíkův soubor závodu Auto Praga
Brněnský rozhlasový orchestr lidových nástrojů

dirigent:

Milivoj Uzelac
Alois Palouček

Anděl na horách

- komedie
- 1955
- barevný

režie:

Bořivoj Zeman

hrají:

Jaroslav Marvan	.....revizor <i>Dopravního podniku Gustav Anděl</i>
Rudolf Deyl	.....rekreační referent <i>Puleček</i>
Josef Kemr	..... <i>Bohouš Vyhlídka</i>
Milada Želenská	..... <i>Eliška, Andělova manželka</i>
Vlasta Fabianová	..... <i>Matoušková, Věřina matka</i>
Jaroslav Mareš	..... <i>montér Mirek, syn Andělových</i>
Milena Dvorská	..... <i>Věra Matoušková, Mirkova milá</i>
Helena Loubalová	..... <i>Věra Novotná, Zdeňkova milá</i>
Karol Machata	..... <i>Zdeněk Soukup</i>
Stella Zázvorková	..... <i>Mánička, Vyhlídkova žena</i>
Mária Hájková	..... <i>slovenská rekreantka Kolesárová</i>
Inocenc Březina	..... <i>horník Josef Maruščák</i>
Jaroslav Rozsival	..... <i>správce chaty na Lomnickém štítě</i>
Branislav Koreň	..... <i>správce zotavovny</i>
Emil Bolek	..... <i>předseda závodní rady Spofany</i>
O. Brauner	..... <i>role neurčena</i>
Josef Buchar	..... <i>role neurčena</i>
Arnošt Faltýnek	..... <i>cestující v tramvaji</i>
František Filipovský	..... <i>rekreační referent Mezlík</i>
Darja Hajsáková	..... <i>žena se šátkem v tramvaji</i>
Milada Horutová	..... <i>dáma v kožichu v lanovce</i>
Gustav Hrdlička	..... <i>rekreant jedoucí do Beskyd</i>
Mírka Langová	..... <i>průvodčí v tramvaji</i>
Theodor Pištěk	..... <i>předseda závodní rady DP</i>
Emilie Urbanová	..... <i>babka v tramvaji</i>
Marcela Sedláčková	..... <i>pracovnice Spofany</i>
Stella Májová	..... <i>sekretářka závodní rady</i>
Jiří Hurta	..... <i>Valenta</i>
Jarmila Beránková	..... <i>rekreantka</i>
Karel Exner	..... <i>rekreant</i>
Jiří Valenta	..... <i>člen závodní rady</i>
Vladimír Salač	..... <i>rekreant s kytarou</i>
Stanislav Lužický	..... <i>výstup ve větrovce na vyhlídku na Lomnický štít</i>

námět:

Josef Neuberg
František Vlček

scénář:

Josef Neuberg
František Vlček

kamera:

Jan Roth

hudba:

Dalibor C. Vačkář.....+ *archivní – píseň Kytička bílá*

Antonín Dvořák .....*Upravená část Novosvětské (violoncello a klavír)*

výprava-architekt:

Karel Lier

kostýmy:

Jaromír Lauda .....*maškarní*

Karel Postřehovský

Magdalena Balíková

střih:

Josef Dobřichovský

zvuk:

Milan R. Novotný

výtvarník:

Ladislav Winkelhöfer

Jiří Rulík

zpěv:

Vladimír Salač.....*Kytička bílá*

masky:

Gustav Hrdlička

zástupce vedoucího výroby:

Vlastimil Maršálek

asistent režie:

Štěpán Skalský

Květa Ondráková

Zdeněk Maršálek

asistent kamery:

Josef Pechar

Josef Pávek

asistent architekta:

Oldřich Bosák

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Milivoj Uzelac

vedoucí výroby:

Rudolf Hájek

U nás v Mechově

- komedie

- 1960

- barevný

režie:

Vladimír Sís

hrají:

Josef Kemr	..... <i>Veverka</i>
Jaroslav Mareš	..... <i>Francek</i>
Eman Fiala	..... <i>děda Strouhal</i>
Jaroslav Vojta	..... <i>děda Šikula</i>
Rudolf Hrušínský	..... <i>hostinský Dvořáček</i>
Blažena Holišová	..... <i>Ema Šikulová</i>
Míla Myslíková	..... <i>Pavčina</i>
Ludmila Píchová	..... <i>Běloručka</i>
Rudolf Deyl	..... <i>předseda JZD</i>
Josef Hlinomaz	..... <i>Vincek Strouhal</i>
Karel Šeplavý	..... <i>kovář Spáleňák</i>
František Peterka	..... <i>lesník Malina</i>
Jana Drbohlavová	..... <i>Anča Strouhalová</i>
Jan Tříska	..... <i>Lojzík</i>
Miloš Patočka	..... <i>Vilém</i>
Bohumil Křížek	..... <i>Šikula</i>
Eva Svobodová	..... <i>Zajícová</i>
Irena Fabiánová	..... <i>Sokolářová</i>
Ladislava Nováková	..... <i>Kamilka</i>
Vladimír Menšík	..... <i>šofér</i>
František Filipovský	..... <i>dr. Hertl</i>
Otakar Dadák	..... <i>řidič Tatry 603</i>
Elena Hálková	..... <i>Strouhalka</i>
Karel Pavlík	..... <i>prodavač chemikálií</i>
Zdeněk Braunschläger	..... <i>zájemce o chatu</i>

námět:

Lubomír Možný

scénář:

Lubomír Možný.....*literární i technický*

Vladimír Sís .....*literární i technický*

Josef Vaniš .....*Technický*

kamera:

Josef Vaniš

hudba:

William Bukový

výprava-architekt:

Karel Lier

kostýmy:

Fernand Vácha
Bohumil Sochor
Ida Šmídková

střih:

Zdeněk Stehlík
Libuše Vaněčková

zvuk:

Josef Vlček
Bohumír Brunclík.....*zvukové efekty*

vedoucí produkce:

Gustav Rohan

výtvarník:

Vladimír Mácha
Vladimír Slepíčka

masky:

Vladimír Petřina
Jan Štětina

zástupce vedoucího výroby:

Petr Čapek
Josef Hudlička

asistent režie:

Helena Pokorná
Viktor Karásek

pomocná režie:

Vladimír Zelenka

trikové snímky:

Vladimír Dvořák
Miloš Šauer

asistent architekta:

Jan Kňákal

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

František Belfín

Pohádka a dětský film**Pyšná princezna**

- pohádka
- 1952
- černobílý

režie:

Bořivoj Zeman

Hrají:

Alena Vránová	..... <i>princezna Krasomila</i>
Vladimír Ráž	..... <i>král Miroslav</i>
Stanislav Neumann	..... <i>starý král</i>
Mária Sýkorová	..... <i>chůva</i>
Jaroslav Seník	..... <i>ministr Jakub</i>
Miloš Kopecký	..... <i>kancléř</i>
Oldřich Dědek	..... <i>ceremoniář</i>
Karel Effa	..... <i>strážce pokladu</i>
Gustav Heverle	..... <i>Vítek</i>
Josef Hlinomaz	..... <i>výběrčí daní</i>
Luděk Mandaus	..... <i>hlasatel</i>
Bohuslav Čáp	..... <i>švec</i>
Otomar Korbelář	..... <i>hospodář</i>
Jarmila Kurandová	..... <i>hospodyně</i>
Jana Werichová	..... <i>Madlenka</i>
Vladimír Bejval	..... <i>Ivánek</i>
František Hanus	..... <i>uhlíř</i>
Nita Romanečová	..... <i>uhlířova žena</i>
Terezie Brzková	..... <i>mlynářka</i>
František Kovářik	..... <i>mlynář</i>
Branko Koreň	..... <i>mleč</i>
Miloš Nesvadba	..... <i>princ ze země zacházejícího slunce</i>
Bohuslav Kupšovský	..... <i>dlouhý zbrojnoš ve vězení</i>
Rudolf Cortés	..... <i>zpívající dřevorubec</i>
Václav Švec	..... <i>dvořan u prince</i>
Jaroslav Orlický	..... <i>posel</i>
Emil Kavan	..... <i>malíř</i>
Josef Hořánek	..... <i>sluha</i>
František Kokejl	..... <i>řezník</i>
Libuše Bokrová	..... <i>košíkářka</i>
Jiří Zukal	..... <i>pomocník kováře</i>

Miloš Hájek .....velitel zbrojnošů

námět:

Božena Němcová.....pohádka "Potrestaná pýcha"
Henryk Bloch
Oldřich Kautský

scénář:

Bořivoj Zeman
Henryk Bloch
Oldřich Kautský

kamera:

Jan Roth

hudba:

Dalibor C. Vačkář

výprava-architekt:

Jan Pacák

kostýmy:

Jan Kropáček

střih:

Josef Dobřichovský

zvuk:

Milan R. Novotný

vedoucí produkce:

Jan Sinnreich

výtvarník:

František Novák

zpěv:

Vladimír Ráž ..... *Rozvíjej se, poupátko; Kdo má milou doma; Vítej slunce v
ranním lese; Už je to uděláno, už je to hotovo*
Alena Vránová ..... *Rozvíjej se, poupátko; Vítej slunce v ranním lese; Už je to
uděláno, už je to hotovo*
Stanislav Neumann ..... *Rozvíjej se, poupátko*
Kühnův dětský ..... *Pro pár stromů statný les; Není větší potěšení nad naši
pěvecký sbor ..... krásnou zem; Pusťte nás tou zlatou branou; Zpívejme a
radujme se*
Rudolf Cortés ..... *Pro pár stromů statný les*
Luděk Mandaus ..... *Kdo má milou doma*
Bohuslav Čáp ..... *Narodil se mladej švec*

František Hanus .....*Vítej slunce v ranním lese*
Sbor .....*Skončila se panská pýcha*
Terezie Brzková .....*Už je to uděláno, už je to hotovo*
František Kovářík .....*Už je to uděláno, už je to hotovo*
Bohuslav .....*Vrána k vráně vždycky sedá*
Kupšovský

text písně:

František .....*Rozvíjej se, poupátko, Pro pár stromů statný les; Není větší potěšení*
Hrubín .....*nad naší krásnou zem; Pusťte nás tou zlatou branou; Kdo má milou*
doma

II. kamera:

Josef Pechar

masky:

Ladislav Bacílek

asistent režie:

Milan Vácha

vedoucí štábu:

Věra Pečenková

trikové snímky:

Stanislav Šulc
František Jakubec
Josef Bůžek
Karel Císařovský

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Otakar Pařík

Olověný chléb

- dětské drama
- 1953
- černobílý

režie

Jiří Sequens

hrají:

Luděk Závora .....*Toník*
Dagmar Stránská .....*Růžena*
Václav Skutil .....*Karlík*
Pavel Prošek .....*Fiškus*

Jiří Kropík	..... <i>Vyžlík</i>
Vladimír Bezděk	..... <i>Kulička</i>
Hynek Bočan	..... <i>Pepík</i>
Jana Brejchová	..... <i>Píd'alka</i>
Jana Kočárková	..... <i>Boženka</i>
Anna Matějková	..... <i>Jiřa</i>
Otomar Krejča	..... <i>poslanec Koutecký</i>
Miroslav Ježek	..... <i>Rudé pero</i>
Vilém Besser	..... <i>Vaněk</i>
Miloš Nedbal	..... <i>Kodyma</i>
Vladimír Hlavatý	..... <i>Nečas</i>
František Vnouček	..... <i>Bláha</i>
Miloš Kopecký	..... <i>policejní komisař</i>
Dagmar Sedláčková	..... <i>Helena Veselá</i>
Eduard Cupák	..... <i>číšnický učeň Ferda zvaný Kadeřavý Ferry</i>
Vladimír Řepa	..... <i>Olšinka</i>
Miloslav Holub	..... <i>Pešek</i>
Helena Kružiková	..... <i>Marie</i>
Karel Hovorka	..... <i>dělník na schůzi</i>
Jaroslav Seník	..... <i>četník Koniček</i>
Jan Kühmund	..... <i>nezaměstnaný</i>
Jiří Sovák	..... <i>exekutor Vintř</i>
Josef Hlinomaz	..... <i>tlustý fízl</i>
Josef Chvalina	..... <i>hubený fízl</i>
Jaroslav Orlický	..... <i>četník</i>
Blanka Waleská	..... <i>lékařka</i>
František Marek	..... <i>četník na silnici</i>
Milena Reindlová	..... <i>Marion zvaná Basa</i>
Ladislav Gzela	..... <i>dělník Josef</i>
Miloslav Homola	..... <i>stávkokaz Franta</i>
Stanislav Lužický	..... <i>dělník</i>
Hynek Němec	..... <i>stávkokaz</i>
Jarmil Škrdlant	..... <i>Vondráček</i>
Jaroslava Panenková	..... <i>Olšinkova žena</i>
Majka Tomášová	..... <i>dělnická žena</i>

námět:

Alena Bernášková.....*román Děti velké lásky*

scénář:

Alena Bernášková

kamera:

Vladimír Novotný
Václav Hanuš

hudba:

Jiří Šust

výprava-architekt:

Karel Lier

kostýmy:

Bohumil Sochor

střih:

Josef Dobřichovský

zvuk:

Dobroslav Šrámek

vedoucí produkce:

Jan Paul

výtvarník:

Ladislav Winkelhöfer

zpěv:

Sbor..... *Nikdo nás nezradí, nespoutá okovy, Stavěli tesaři zedníkům lešení; Kam, panenky, kam jdete; Rudý prapor*

text písně:

Jaroslav Závada

masky:

Rudolf Hammer

zástupce vedoucího výroby:

Vlastimil Maršálek

asistent režie:

Květa Ondráková

Zdeněk Maršálek

Ladislav Helge

pomocná režie:

Jaroslav Beránek

komentář:

Antonín Zíb

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Milivoj Uzelac

Dařbuján a Pandrhola

- pohádka
- 1959
- barevný

režie:

Martin Frič

hrají:

Jiří Sovák	..... <i>Kuba Dařbuján</i>
Běla Jurdová	..... <i>Markýtko Dařbujánová</i>
Rudolf Hrušínský	..... <i>Pandrhola</i>
Pavla Maršálková	..... <i>Pandrholová</i>
Bohumil Švarc	..... <i>Matěj Klofát</i>
Květa Fialová	..... <i>Marjánka Klofátová</i>
Václav Lohnický	..... <i>Smrták</i>
Bohuš Záhorský	..... <i>stařeček Pánbůh</i>
Otakar Brousek	..... <i>myslivec-čert</i>
Stanislav Neumann	..... <i>děda Pšuk</i>
Josef Hlinomaz	..... <i>krupař Bašta</i>
Ilona Kubásková	..... <i>krupařka</i>
Otto Motyčka	..... <i>pláteník</i>
Milka Balek-Brodská	..... <i>plátenice</i>
Alena Kreuzmannová	..... <i>děvečka</i>
Růžena Štěpánová	..... <i>Verunka</i>
Karel Fiala	..... <i>Kovářský</i>
Eman Fiala	..... <i>klarinetista</i>
Václav Trotl	..... <i>řezník</i>
Oldřich Dědek	..... <i>doktor</i>
Bedřich Boudech	..... <i>hostinský</i>
Jaroslav Moučka	..... <i>haviř</i>
Jiřina Bílá	..... <i>haviřka</i>
Irena Juříčková	..... <i>haviřka</i>
Marie Kautská	..... <i>haviřka</i>
Viola Zinková	..... <i>haviřka</i>
Blažena Slavičková	..... <i>haviřka</i>
Josefa Pechlátová	..... <i>haviřka Pšuková</i>
Jarmila Kurandová	..... <i>porodní bába</i>
Josef Příhoda	..... <i>Choura</i>
Vladimír Menšík	..... <i>opilec</i>
Miloš Vavruška	..... <i>kočí</i>
Věra Ferbasová	..... <i>měštka</i>
Magda Maděrová	..... <i>měštka</i>
Alois Dvorský	..... <i>dědeček</i>
Josef Čermák	..... <i>bednář</i>
Michal Dáňa	..... <i>syn Dařbujánových</i>
Vladimír Hrubý	..... <i>opilec</i>
Vladimír Klement	..... <i>doktor</i>
Hana Talpová	..... <i>děvečka od pláteníkových</i>
Vítězslav Černý	..... <i>sladovník</i>

Ladislav Gzela .....*sladovník*
Josef Langmiller .....*pomocník u krupaře*
Oleg Reif .....*krejčí*
František Miroslav Doubrava.....*krejčí*
Josef Strigo .....*hospodský*
Jan S. Kolár .....*hospodský z Ouběnic*
Věra Váchová .....*matka nemocného dítěte*
Václav Švec .....*havíř*
Jan Bobek .....*havíř*

námět:

Jan Drda.....*pohádka*

scénář:

Jan Drda
Martin Frič.....*spolupráce a technický*

kamera:

Jan Novák

hudba:

Jiří Srnka

výprava-architekt:

Milan Nejedlý

kostýmy:

Vladimír Synek
Aša Teršová
Věra Hromádková

střih:

Jan Kohout
Jarmila Müllerová

zvuk:

Emanuel Formánek

vedoucí produkce:

Rudolf Wolf

výtvarník:

Vladimír Dvořák
Stanislav Pavlík
Josef Dvořák

zpěv:

Stanislav Neumann.....*Svatá Barbora, panna poctivá*
Jiří Sovák .....*Lepší je ten kováříček umouněnej, Glo glo glo gloria*
Sbor .....*Napij se, bratříčku, napij*

Václav Lohniský .....*Glo glo glo gloria*
Vladimír Menšík .....*My jsme tady dva*
Vladimír Hrubý .....*My jsme tady dva*

II. kamera:

Josef Novotný

masky:

Josef Mann

zástupce vedoucího výroby:

Ludmila Tikovská
František Jaderník

asistent režie:

Marie Hejzlarová
Jiří Hanibal

asistent kamery:

Adolf Hejzlar
Karel Hejsek

pomocná režie:

Rudolf Jaroš

komentář:

Otakar Brousek

asistent vedoucího výroby:

Ferdinand Zelenka

trikové snímky:

Jiří Rumler
Jan Novák

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

František Belfín

Válečné filmy

Poslední výstřel

- válečný
- 1952
- černobílý

režie:

Jiří Weiss

hrají:

Antonín Klimša .....*Halfar*
Jiří Kostka .....*Svoboda*
Adolf Král .....*Kuča*
Čeněk Rábl .....*Grygar*
Zdeněk Grygar .....*Greč*
Soběslav Křivda .....*Ochrana*
František Vypel .....*Klapetek*
Č. Gorniesiewicz .....*Vantuch*
Inocenc Březina .....*Kocur*
Josef Brus .....*Lacek*
Augustin Lanča .....*Anselm*
Nelly Gaierová .....*Apolénka*
Jindřich Vicherek .....*Veršuc*
František Šlégr .....*Oberlandrat*
Rudolf Široký .....*ing. Hejných*
Miloslav Holub .....*ing. Botur*
František Klika .....*německý ředitel*
Jaromír Krejčí .....*plukovník von Staupe*
Adolf Kaštovský .....*Kucka*
Břetislav Lanča .....*Gavela*
Pavel Nozar .....*gestapák*
Blažej Jiříkovský .....*Výtisk*
Rudolf Grudněvič .....*stráž protiletecké ochrany*
Václav Lohniský .....*role neurčena*
Marie Palečková .....*německá sekretářka Piskáčková*
Jana Kuršová .....*Hanka, Kučova žena*

námět:

Milan Rusínský

scénář:

Milan Rusínský

kamera:

Ferdinand Pečenka

hudba:

Jiří Srnka

výprava-architekt:

Bohuslav Kulič
Karel Lier

střih:

Miroslav Hájek

zvuk:

Dobroslav Šrámek

vedoucí produkce:

Ladislav Terš

výtvarník:

Stanislav Pavlík

zpěv:

Sbor.....*Na tom pražském mostě*

masky:

Otakar Košťál

zástupce vedoucího výroby:

Jaroslav Prokop

asistent režie:

Miroslav Svoboda

pomocná režie:

Zbyněk Brynych

odborný poradce:

Josef Libřický.....*technický*
E. Šafr .....*vojenský*

vedoucí štábu:

Otakar Sedláček

nahrál:

Filmový symfonický orchestr

dirigent:

Milivoj Uzelac

Tanková brigáda

- válečná
- 1955
- barevný

režie:

Ivo Toman

hrají:

Otomar Krejča	.....major Stašek
Bedřich Prokoš	.....poručík Tomeš
Martin Růžek	.....kapitán Renč
Vladimír Bičík	.....nadporučík Blažek
Gustav Heverle	.....nadporučík Hrstka
Jana Dítětová	.....sanitářka Olga
Julius Pántik	.....četař Klimko
Ota Sklenčka	.....táta Strnad
Josef Hajdučík	.....Pavlíček
Zdeněk Dítě	.....Vaněček
Jiří Sovák	.....Jaško
Rudolf Deyl	.....Kysela
Vojtěch Plachý-Tůma	.....generál Moskalenko
Oldřich Lukeš	.....sovětský generál
Ján Bzdúch	.....podplukovník Malincev
Otylie Beníšková	.....Sýkorová
Jiří Vala	.....Miloš
Ladislav Boháč	.....generál Hasal
Miloslav Holub	.....ministr Němec
Oldřich Velen	.....Msgre Hála
Vítězslav Vejražka	.....generál SS
Miloš Nedbal	.....plukovník WH
Jiří Dohnal	.....poslanec Klement Gottwald
Osvald Albín	.....role neurčena
Josef Bartůněk	.....role neurčena
Josef Bláha	.....sovětský voják
Jaroslav Cmíral	.....voják
Olga Doležalová	.....role neurčena
František Miroslav Doubrava	.....voják s novinami a kávou
Vlastimil Fišar	.....sovětský radiotelegrafista
Antonín Šůra	.....tankista
Milan Vágner	.....role neurčena
Jaroslav Zrotal	.....voják v koženém kabátě
Lujza Grossová	.....role neurčena
Soňa Poloniová	.....role neurčena
Otakar Vážanský	.....voják s kávou
Jiří Zvěřina	.....role neurčena
Adolf Král	.....tankista
Oldřich Hoblík	.....ordonance u generála Hasala
Zdeněk Jelínek	.....adjutant generála SS

námět:

Jaroslav Klíma

scénář:

Jaroslav Klíma.....+ *technický scénář*

kamera:

Jan Čuřík

hudba:

Jiří Šust

výprava-architekt:

Jan Pacák

kostýmy:

František Zapletal

střih:

Jiřina Lukešová

zvuk:

Karel Cajthaml

vedoucí produkce:

Stanislav Brožík

výtvarník:

Oldřich Železo .....*zbraně*
František Suchý

zpěv:

Julius Pántik.....*Nič, to nič*
Zdeněk Dítě .....*Nič, to nič*
Sbor .....*S velikou armádou; Čí je Praha? Naše!; Kde domov můj*

text písně:

Karel Hašler.....*Čí je Praha? Naše!*

II. kamera:

František Jindra

masky:

Oldřich Mach

zástupce vedoucího výroby:

Erik Hubáček

asistent režie:

Vlastimil Fiala
Libuše Junková
Stanislav Černý

pomocná režie:

Jaroslav Balík

odborný poradce:

Ivan Hunda

spolupráce:

František Vlácil.....*umělecká*

asistent architekta:

Dalibor Poláček

nahrál:

Filmový symfonický orchestr
Armádní umělecký soubor Víta Nejedlého

dirigent:

František Belfín
Pavel Vondruška

Tenkrát o Vánocích

- válečný
- 1958
- černobílý

režie:

Karel Kachyňa

hrají:

Otomar Korbelář .....*kapitán Hloušek*
Rudolf Deyl .....*Vondráček*
Petr Haničinec .....*podporučík Jilek*
František Hanus .....*nadporučík Váňa*
Jiří Sovák .....*Karlíček*
Jiří Vala .....*Vítek*
Otto Lackovič .....*Benko*
František Vnouček.....*Stěpanov*
Luboš Vidlák .....*Tonda Samo*
Antonín Šůra .....*Jirka*
Jela Lukešová .....*Stolárová*
Eva Klepáčová .....*Vlasta*
Marie Sýkorová .....*Horňáková*
Vladimír Menšík .....*Lojza*
Květa Fialová .....*vesnická dívka*

Jan Víšek .....*podpor. Horák*
Ladislav Ryšlink .....*četař Toman*
Ferdinand Krůta .....*raněný*
Zdeněk Řehoř .....*německý strážný*
Luděk Pilec .....*raněný*
Eliška Kachyňová .....*holčička*
Petr Leníček .....*role neurčena*

námět:

Jiří Beneš

scénář:

Jiří Beneš
František A. Dvořák
Karel Kachyňa .....*i technický*

kamera:

Josef Illík

hudba:

Miloš Vacek
Franz Xaver Gruber.....*Tichá noc*

výprava-architekt:

Karel Černý

kostýmy:

František Sadílek
Marie Broncová

stříh:

Ján Chaloupek
Marie Tillerová

zvuk:

Jiří Lenoč

vedoucí produkce:

Josef Beran

výtvarník:

Rudolf Beneš

zpěv:

Sbor.....*Tichá noc; Oh, Tannenbaum; Hej, javor, javor*

text písně:

Joseph Mohr.....*Tichá noc*

masky:

Miloslav Koubek
Růžena Plašilová

zástupce vedoucího výroby:

Václav Dobeš

asistent režie:

Pavel Kopta
Jaroslava Koudelová

asistent kamery:

Rudolf Jokl
Vojtěch Kuthan

pomocná režie:

Stanislav Černý

odborný poradce:

František plk. Nevěřil
Alois Bíca

asistent vedoucího výroby:

Josef Císař

asistent architekta:

Bohumil Pokorný

nahrál:

Jiří Ropek.....*varhany*

Všechny údaje v příloze jsou převzaty z webu www.fdb.cz.

